

Lluc

REVISTA DE CULTURA I D'IDEES

MARÇ - ABRIL 2004
4,50€

838

MIQUEL ÀNGEL LIMÓN

El tercer canal balear:
reptes i perills

GABRIEL AMENGUAL

Kant, el gran Clàssic
de la Modernitat

MARIA BALLESTER SEBASTIÀ RUBÍ

El procés constituent
europeu

DOSSIER: LA REAL

Gaspar Valero i Martí, Guillem
Rosselló Bordoy, Josep
Amengual i Batle

Davant, sistemes
que et donen **comoditat**.

Darrera, persones
que et donen **confiança**.

Sistemes d'autoservei. **Comoditat i confiança**

sanostra.net · www.sanostra.es · fon@**"SA NOSTRA"** · CAIXERS AUTOMÀTICS

"SA NOSTRA"

CAIXA DE BALEARS

Lluc

REVISTA DE CULTURA I D'IDEES

NÚMERO 838 · ANY LXXXIII
MARÇ · ABRIL 2004
REVISTA BIMESTRAL

EDITA

L'espurna
edicions

DIRECTOR

Damià Pons i Pons

DIRECTOR EDITORIAL

Pere Fullana i Puigserver

CONSELL DE DIRECCIÓ

Lleonard Muntaner i Mariano
Andreu Ramis i Puig-gros
Gabriel Seguí i Trobat
Daniel Torres Consuegra

CONSELL DE REDACCIÓ

Josep Amengual i Batle
Joan Arrom Nadal
Nadal Bernat i Salas
Francesc Bujosa i Homar
Rosa Maria Calafat Vila
Francesca Comas i Rubí
Josep Lliteras i Vidal
Gabriel Janer Manila
Bartomeu Martínez i Oliver
Antoni Mas i Forners
Joan Mas i Vives
Joan Mir i Obrador
Rosa Planas i Ferrer
Antoni Salamanca i Pericàs

REDACCIÓ, ADMINISTRACIÓ,
PUBLICITAT I SUBSCRIPCIONS
I DISTRIBUCIÓ

L'espurna edicions, s.l.
C/ Joan Bauçà, 33 - 1er
07007 Palma de Mallorca
Tel. 971 25 64 05
Fax: 971 25 61 39

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA
Agustí Aguiló i Llofriu

DIRECCIÓ D'ART
Coc 33 Serveis Editorials

IL·LUSTRACIÓ DE LA COBERTA
Austruc (1995)
Ferran Aguiló i Casabona

ESTAMPACIÓ I FOTOCOMPOSICIÓ
Gràfiques Mallorca
(Inca - Mallorca)

ISSN: 0211-092 X
Depòsit Legal: PM - 276 - 1958

AQUESTA ÉS UNA PUBLICACIÓ PLURAL QUE NO
COMPARTEIX NECESSÀRIAMENT LES OPINIONS
EXPRESSADES EN ELS ARTICLES SIGNATS. L'OPINIÓ
DE LLUC S'EXPRESSA MITJANÇANT ELS EDITORIALS.

Universitat de les
Illes Balears

Servei de Biblioteca i
Documentació
Edifici Guillem Cifre
de Colonya

SUMARI

· Presentació de la revista Lluc.....	2
· Punts de venda.....	2
EDITORIAL	
· Una legislatura per a l'esperança	3
D'ARA DEL PAÍS I DEL MÓN	
· Miquel Àngel Limón Pons: <i>El tercer canal balear: reptes i perills</i>	4
· Maria Ballester/Sebastià Rubí: <i>El procés constituent europeu. Regions i llengües en el model polític</i>	8
DIÀLEGS	
· Joan Arrom Nadal: <i>Bartomeu Amengual, passió i experiència en la gestió teatral</i>	15
TORRE DEL RAM	
· Salvador Cardús i Ros: <i>La lleugera naturalesa de la política</i>	19
· Josep Melià Ques: <i>La reubicació del nacionalisme</i>	20
DOSSIER: LA REAL	
· Gaspar Valero i Martí: <i>El monestir de La Real</i>	23
· Guillem Rosselló Bordoy: <i>Raons per a mantenir La Real i el seu entorn</i>	25
· Josep Amengual i Batle: <i>De bell nou per a la protecció de La Real</i>	26
L'OPINIÓ DE...	
· Antoni Tarabini, sociòleg	29
HISTÒRIA, CULTURA I SOCIETAT	
· Gabriel Amengual: <i>Kant, el gran Clàssic de la Modernitat</i>	31
· Damià Pons i Pons: <i>Les edicions de les "Obres Completes" dels escriptors balears</i>	35
L'ESGLÉSIA NOSTRA	
· Mons. Jesús Murguá. <i>Homilia a l'acte de presa de possessió de la Seu de Mallorca el 21 de febrer de 2004</i>	41
EL LECTOR VIRTUAL	
· Miquel Bezares: <i>Poemes i poesies (I)</i>	43
CALENDARI TEATRAL	
· Joan Arrom Nadal: <i>Collita del 2003 (juliol-desembre)</i>	45
EL POEMA	
· Pere Rosselló Bover: <i>Caldrà ignorar que en la ciutat nocturna</i>	49
A LA CIUTAT DELS LLIBRES	
· Joan F. López Casanovas: <i>Un bou ha mort manolete de Llorenç Capellà</i>	50
· Damià Pons i Pons: <i>El poeta, l'Illa i Fernando Pessoa</i>	52
NOTES DE LECTURA	
· Jordi Rourera i Peret: Manuel Forcano. <i>El tren de Bagdad</i>	55
· Maria Muntaner González. <i>Joaquim Molas i Enric Bou. La crisi de la paraula</i>	55
· Miquel Bezares: <i>Sebastià Perelló. Mans plegades</i>	56
· Magdalena Ramon Mir. <i>Emili Teixidor. Pa negre</i>	58
· Neus Bibiloni Vich. <i>Vicenç Pagès. La felicitat no és completa</i>	58
· Manel Santana i Morro. <i>Joan Mas Quetglas. Els mallorquins de Franco. La Falange i el moviment nacional</i>	59
· Pere Fullana i Puigserver. <i>Joan Bestard Comas. Globalización, Tercer Mundo y solidaridad</i>	61
· Damià Pons i Pons. <i>XXV anys de la Coral de la Universitat de les Illes Balears</i>	62
MOSTRADOR	
· Novetats editorials	63

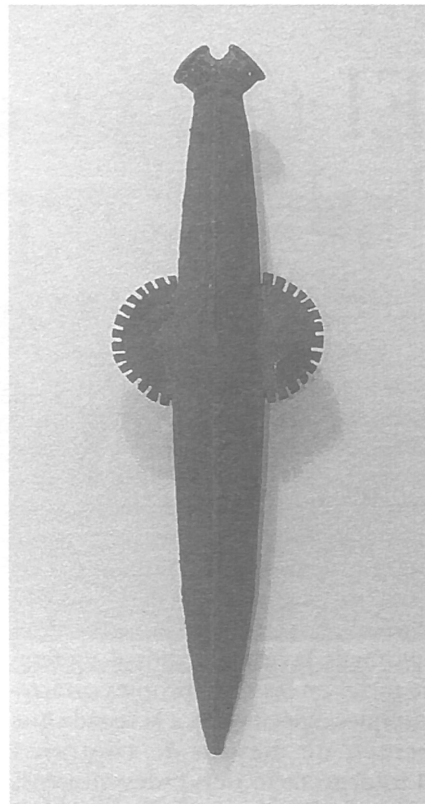

Una legislatura per a l'esperança?

De les recents eleccions al Congrés de Diputats i al Senat se n'ha derivat un imprevist canvi de govern. És ver que el PSOE només comptarà amb una majoria còmoda, i no absoluta, però, de bon principi, té tots els grups parlamentaris, exceptuant el del Partit Popular, predisposats a col·laborar en la governabilitat de l'Estat i a impulsar una rectificació de les actituds i les polítiques que va implantar José María Aznar durant els seus darrers quatre anys de poder omnipotent. Un president que s'havia construït un mausoleu de la mateixa altària que el dels emperadors, inflat de vanitat i d'aires de grandesa, haurà hagut d'abandonar La Moncloa amb la condecoració de la derrota. L'electorat li ha passat factura per la prepotència, per la pràctica sistemàtica de l'estratègia de la tensió i la crispació, per la premeditada voluntat de dividir i classificar la realitat de manera absolutament maniquea, pel seu nacionalisme espanyol radical i excloent que convertia en un acte quasi delictiu la idea i la defensa de la concepció de l'Estat com un fet plurinacional, per la manca de voluntat de diàleg amb les Comunitats Autònomes i amb les forces polítiques i els moviments socials organitzats... O per la instrumentalització partidista dels mitjans de comunicació de titularitat pública, la qual cosa, en relació a la tragèdia que va provocar el terrorisme islàmic a Madrid tres dies abans de la jornada electoral, va propiciar la reacció visceral de molts d'electors que va acabar essent decisiva per a la formació d'una nova majoria parlamentària.

Ara, cal iniciar una profunda regeneració democràtica. Democràcia ha de ser sinònim de diàleg, de voluntat de consens, de saber que no hi cap ideologia ni cap organització política que pugui creure's posseïdora de tota la veritat. L'actitud d'escoltar l'adversari amb el convenciment que també té dret a parlar i que, a més, dels seus arguments se'n poden ex-

treure ensenyances profitoses que podran servir per a millorar la posició pròpia. Sobretot és urgent establir unes relacions entre el Govern de l'Estat i els autonòmics que estiguin basades en el respecte recíproc i en la lleialtat institucional. Usar, com es va fer amb les Balears la legislatura anterior, l'administració central com un instrument de confrontació i de desgast dels governs autonòmics és moralment condemnable. Sigui del color que sigui el govern que mantengui aquesta actitud. Una de les expectatives que s'haurien de convertir en realitat al llarg dels propers quatre anys és l'avançament, gradualment però sense aturades, cap a l'acceptació de la naturalesa plural de l'Estat: diverses llengües, cultures i nacions. I del reconeixement d'aquesta pluralitat a la força se n'haurien de derivar mesures concretes, tant d'ordre simbòlic com pràctic. Per exemple, el dret a usar el català al Congrés i al Senat. O la iniciativa del Govern de l'Estat per tal d'aconseguir que el català sigui declarat llengua oficial a la Unió Europea. Un altre exemple: l'àmbit competencial de les Comunitats Autònomes ha de poder ser ampliable, d'acord amb una interpretació no restrictiva del marc constitucional que en cada moment sigui vigent, en la mesura que els Parlaments respectius en manifestin la voluntat política i que de la seva gestió de proximitat se'n pugui derivar un major nivell de funcionalitat (el traspàs de la gestió aeroportuària, valgui com a mostra). Igualment seria ben hora que el Ministeri de Cultura donàs compliment (article 149.2 de la Constitució) a la tasca de facilitar "la comunicació cultural entre les Comunitats Autònomes d'acord amb elles". Això hauria de voler dir que la relació unidireccional que és a hores d'ara l'única existent (la cultura en castellà es projecta intensivament sobre els territoris no castellans) hauria de ser substituïda per un altre tipus de relació: la basada en els intercanvis fets des d'una situació

© Ferran Aguiló (1997).

d'igualtat. Si el Govern de l'Estat vol tenir la condició de ser el Govern de totes les llengües, les cultures i les nacions que el formen ha de solventar el dèficit de coneixement -o, més greu encara, el prejudici bel·ligerant- que existeix dins l'àmbit nacional castellà contra les realitats catalana, gallega i basca.

I una altra expectativa hauria de ser de resolució urgent al llarg de la legislatura ara tot just començada: la reducció, i molt millor encara si fos l'eliminació definitiva, de la balança fiscal deficitària, del tot insuportable, que pateixen les Balears en relació a la hisenda estatal. No és just ni és possible que a causa d'una "solidaritat" excessiva les institucions públiques de les Balears estiguin incapacitades per a desenvolupar unes polítiques semblants a les que sí poden executar les CCAAs beneficiàries de la nostra solidaritat en els àmbits de l'educació, els serveis socials, la sanitat, la cultura... Les institucions públiques i la societat de les Balears, capdavanteres quant a l'aportació de recursos per al desenvolupament de l'anomenat Tercer Món, tenen tota la legitimitat, i també el deure, per a reclamar els recursos suficients que permetin fer possible la pràctica del principi de la solidaritat amb la gent del propi país.

El tercer canal balear: reptes i perills

Miquel Àngel Limón Pons*

1. Preàmbul.

El prestigiós catedràtic Giuseppe Richeri (Gènova, 1944) ha escrit que les televisions públiques, incloses les autonòmiques o regionals, cal que sàpiguen aprofitar la possibilitat de representar gairebé en exclusiva, respecte de les televisions estatals i transnacionals, la realitat regional, tot fent-se fortes en les seves pròpies característiques específiques, a la vegada que actuen de mesura de contrast i d'interpretació dels esdeveniments generals. Ja sabeu que Richeri, una autoritat europea, és doctor en Ciències Econòmiques i Comercials per la Universitat de Pavia. El seu camp d'investigació preferent s'ha centrat en l'economia política dels mitjans i en la història social de la comunicació. L'activitat acadèmica ha transcorregut, entre d'altres, per les Universitats de Bolonya i Milà i per diversos centres acadèmics italians, anglesos i, darrerament, suïssos. Ha estat titular de la Càtedra UNESCO de Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona, i professor de l'École National d'Administration, a París.

Idò bé, hom diria que l'ensenyança del professor Richeri, per al cas espanyol de les televisions autonòmiques, hagi caigut en sòl infèrtil. El panorama dominant a l'Estat espanyol sembla, més tost, girat d'esquena a la recomanació de maldar d'esdevenir els intèrprets en exclusiva i predominants de la realitat regional pròpia, fent-hi la doble funció directa de vetllar per ella com cap altre no ho faria. I, indirecta, de servir de clau interpretativa de la realitat estatal o internacional circumdant. Açò és, tot buscant que la perspectiva exterior sigui vista en clau local o regional.

Fet i fet, l'experiència de les televisions autonòmiques espanyoles –en determinats casos, una experiència amb resultats clarament decebedors– va just en la línia inversa, per com s'han entestat a situar-se en un terreny de competència pura amb les cadenes

d'àmbit estatal. En lloc de treballar per guanyar-se un espai nou, un espai genuí i propi dins l'audiència –intransferible, diríem–, han aspirat, mecànicament, a suplantar les grans cadenes de cobertura estatal, imitant els seus models i reproduint les programacions que, presumptament, asseguren alts índexs d'audiència. La tirania del pastís publicitari, en molts de casos, així ho ha imposat. Però no. Vint anys des de les primeres experiències espanyoles dels canals autonòmics imposen, avui per avui, seriosos debats jurídics, axiològics i professionals per mirar de redreçar el panorama. En aquest sentit, una qualsevol cadena autonòmica de nova creació, més que cap altra, no hauria d'irrompre sense escatir un gran debat, seriós i dut a nivells ben fondos, sobre el model que cal abraçar. Aquestes línies, encara que mancades del rigor d'una tesi, volen delimitar algunes de les fites claus per a un debat sobre el model autonòmic per a les Illes Balears. Si s'ha de complir el calendari, la nostra Comunitat Autònoma farà les primeres emissions de prova per devers el gener de 2005 i n'inaugurarà la programació estable el dia 1er de març, Diada Autonòmica. En queden onze mesos, un temps gens fútil per mirar d'establir un «debat modèlic». Vull dir un debat capaç de definir el nostre model, i, alhora, un debat que pugui servir de model, d'exemple, en el mapa de les televisions autonòmiques espanyoles.

2. Cronologia.

La història de la televisió a Espanya presenta, *grosso modo*, dues etapes de frontera nítida, perfectament delimitades pels règims polítics pels quals l'Estat ha hagut de travessar. La primera va de l'arribada del mitjà el 28 d'octubre de 1956 (un cop salvades les proves tècniques que havien començat el 1946), i es perllonga fins al gener de 1980, en què va ser aprovat, amb fonaments doctrinals de llibertat i democràcia, l'Estatut Jurídic

de la Ràdio i Televisió (Llei 4/1980, de 10 de gener). Acte seguit, la segona etapa va de les primeres emissions autonòmiques de prova a càrrec d'Euskal Telebista (ETB) i TV3 a la regulació de les televisions privades, en dues fases: d'antuvi, l'encapçalada per un govern d'UCD, que en preparà els esborranys legislatius, i, d'altra banda, sota un govern socialista que, finalment, féu la concessió de tres llicències, a saber: Antena 3 (25-1-1990), Tele 5 (3-3-1990) i Canal Plus (13-9-1990). Com s'infereix fàcilment, l'etapa moderna i democràtica ha vingut caracteritzada, en efecte, per dos factors importantíssims. En primer lloc, pel trencament del monopoli televisiu exercit en solitari per part dels poders polítics i administratius de l'Estat durant gairebé trenta anys. I segon, per l'aplicació d'una política de descentralització del règim televisiu. En aquest cas, com a expressió legal cabdal, hi trobam l'aprovació de l'anomenada Llei Reguladora del Tercer Canal de Televisió el 26 de desembre de 1983 (Llei 46/1983).

«Una cadena autonòmica de nova creació, més que cap altra, no hauria d'irrompre sense escatir un gran debat, seriós i dut a nivells ben fondos, sobre el model que cal abraçar.»

Els primers assaigs tècnics van ser desenvolupats per ETB l'any 1982, abans fins i tot de l'entrada en vigor de la llei del tercer canal. Li seguirà, aviat, Catalunya, amb l'experiment que anomenarà TV3. Més tard, i fins al dia d'avui, han fet el mateix camí descentralitzador TV Galega, Canal Sur, Canal 9, Telemadrid, TV Castella-La Manxa i TC Canària. També Aragó, Extremadura, Múrcia i Cantàbria tenen, més o manco madurats, senzilles projectes de canals autonòmics. Però com que ara escric sense consultar cap font, no us podria assegurar si d'aquests quatre projectes algun ha entrat ja en servei, o bé és en fase de proves. No hi fa res. El fet que ara compte és que a la llista s'hi han de sumar pròximament les Illes Balears. Posarem fi, idò, a un llarg procés en «Guadiana» des de feia molts anys, tants com gairebé els inicis de la nostra autonomia. Ja el primer pre-

sident Gabriel Cañellas havia encarregat estudis sobre aquest afer de la televisió autonòmica. Ara la decisió és ferma. La majoria governamental de Jaume Matas, amb el suport d'UM, ho ha pactat i segellat. Conec molt fragmentàriament el model que pretenen d'establir. Puc, en canvi, explicar el meu parer sobre algunes condicions que caldria tenir en compte a l'hora de definir el nostre model televisiu.

3. Els trets comuns de tot model.

Es faci la televisió que es faci –bona o dolenta, dispendiosa o austera, per bastir país o per estintolar governs– un fet és incontrovertible. Algunes condicions són prèvies al model en si mateix, i, per tant, han de néixer d'elles, ineluctablement. La premissa bàsica és que el canal autonòmic balear –jo diria millor de les Balears, en plural– ha de ser de titularitat pública. A Espanya, la radiodifusió és un servei públic essencial el titular del qual recau en l'Estat. I, així, que hi hagi canals de gestió autonòmica s'explica jurídicament perquè el poder Executiu de l'Estat té atribuïda la facultat de concedir-los a les comunitats autònomes, de la mateixa manera que també té la potestat de fer concessions de cadenes privades.

La segona condició bàsica és que haurà de fer-se un canal generalista, d'accés obert i gratuït i, en tot supòsit, entès com a vehicle d'informació i participació política dels ciutadans. I, encara, com a tercer condicionant intrínsec i previ, un canal de televisió de nova creació s'haurà de veure immers en un context de forta competència. La superació de l'etapa del monopoli pur ha fet entrar el mitjà en el període que alguns teòrics denominen la neotelevisió, que és el que arrenca a Europa amb la instauració del règim de competència. El terme l'ha proposat el semiòleg Umberto Eco en un assaig titulat *La trasparenza perduta* (1983). «La relació paternalista –diu Eco– i verticalista entre l'emissor i el receptor, típic de l'etapa anterior (la paleotelevisió), ve substituïda per la investigació, per part de l'emissor, d'una relació fiduciària amb el públic, essencial en un règim de competència, per tal d'assegurar-se així la fidelitat de l'audiència». Vol dir açò que els canals de televisió viuen atrapats a les urpes d'un model comercial, en el qual la publicitat esdevé la primera i fonamental font de finançament. La qüestió, aleshores, és romandre vigilants

Centre regional de TVE a Palma. (Foto: ©Trefalempa, 2004).

a la dependència del model de televisió a les exigències ferotges que sovint planteja el mercat publicitari, fins al punt de condicionar els continguts de la graella de programació a allò que vol el mercat dels anunciants i dels dissenyadors del somni de la vida feliç del consum comercial. El canvi és substancial, atès que ara ja no es necessita arribar al públic per tal que aquest conegui els programes, com ha passat en la televisió d'Estat. Es necessita el públic convertit en audiència per poder vendre-li la publicitat, i, d'aquesta manera, subsistir i guanyar doblers. Ara ja no es busca l'audiència en si mateixa, sinó l'audiència com a moneda de canvi que fa que les cadenes aconseguixin publicitat, que és la font única per a les privades i la principal per a les autonòmiques, llevat que vulguin entrar en l'espiral incontenible del dèficit i la càrrega damunt dels pressuposts autonòmics.

Per tot plegat, la clau de volta a l'hora de definir una nova cadena autonòmica (és a dir, de titularitat pública i destinada a cobrir el servei públic essencial que les lleis li atorguen a la televisió) és saber-la «ubicar» prudentment en el mercat de la competència, des del punt de vista comercial i financer. La formulació resulta tan simple com difícil és la seva aplicació: cal fer la programació a què aspira el model autonòmic com a servei públic, però sense provocar el desafecte del poderós –i altrament irrenunciable– mercat publicitari.

4. Més que un pacte polític.

Ara bé, allò privatiu de cada cadena autonòmica és el pacte polític amb què s'acorda bastir el servei. El fet és d'una importància extrema. Hi ha diversa doctrina jurídica que, a recer dels tercers canals, prediquen que aquests no han de ser només televisions de consens polític parlamentari, sinó que també haurien d'expressar la pluralitat social que no hi és representada, a la cambra legislativa. Així el problema, la televisió no és sols un mitjà econòmic (la transacció publicitària) i un mitjà polític (el domini ideològic de l'opinió per part de la majoria governamental), sinó que cal que sigui també un marc, o un medi –el mitjà fet medi!– d'intercanvi de relacions entre la societat política i la societat civil, entre el poder central i el local, entre productors i consumidors. Heus aquí, a parer meu, per què les televisions autonòmiques haurien de ser mirades com el model idoni per reunir i expressar els diferents aspectes culturals, econòmics i polítics de les comunitats autònomes. I açò sense oblidar –més aviat donant-li força argumental– que l'article 9.2 de la Constitució assenyalava que la llibertat no és sols dels individus, sinó també dels grups socials en què aquests s'integren. En altres termes: ¿és una televisió autonòmica un afer de polítics parlamentaris, i només d'ells, o també pertany als col·lectius que, a manera de vertebració, integren l'estructura d'una comunitat i a través dels quals es du a terme també la

«Les televisions autonòmiques haurien de ser mirades com el model idoni per reunir i expressar els diferents aspectes culturals, econòmics i polítics de les comunitats autònomes.»

integració de l'individu social? ¿Una televisió autonòmica és cosa de «tots», o és cosa d'uns pocs amb el privilegi de l'escó? Més encara: ¿és un afer que ha de ser resolt a través del criteri d'una majoria parlamentària, o més bé un acord d'ampli espectre? La temptació política sols ser massa febril, i, és clar, tots els models creats fins al dia d'avui acostumen a ser un model constitutiu «de part», i no pas estable, generós i d'àmplia base. El director general l'anomena unilateralment el poder Executiu, i el Consell d'Administració acostuma de respondre a la simple matemàtica numèrica de la correlació de forces amb representació parlamentària. Amb els consells assessors passa ben bé el mateix. En el cas galleg, fa uns anys, els treballadors de la CRTVG recolliren 15.000 firmes. Volien endegar una iniciativa legislativa popular, per tal que els directors de la corporació fossin elegits pel Parlament per majoria de dos terços i per un període de cinc anys, de manera que un nomenament abraçés unes eleccions autonòmiques entremig, i, per tant, un eventual canvi de majoria parlamentària. La reglamentació a què s'aspirava era evitar la potestat discrecional del president de la Xunta, i amb la idea d'imitar, més o menys, els processos que cal seguir per designar el Defensor del Poble o altres autoritats monetàries. La iniciativa legislativa popular, però, fou rebutjada. No hi ha a Espanya cap model orgànic de corporació de

radiotelevisió autonòmica que vagi en la línia que volien 15.000 gallecs delerosos de combatre la politització partidista del seu tercer canal –inclosa la ràdio autonòmica, és clar. Com ha destacat el professor González Pascual, la història de les televisions autonòmiques, fins al dia d'avui, és la història, en bona part, d'un despropòsit, com ha posat en evidència la lluita sistemàtica, incansable, pel control del mitjà per part de qui governa. El fet és incontrovertible, si pensam que, per exemple, les actes de les comissions parlamentàries de control de RTVE i la de tots el canals autonòmics, sense excepció, van plenes de debats sobre el temps de presència televisiva –allò que se'n diu quota de pantalla– del partit en el govern i el temps atorgat als partits a l'oposició.

Derivat d'aquest mateix mal endèmic, l'altra dimensió del debat és determinar l'estructura administrativa que l'ens cal que tengui, i el grau de representació que se li ha de donar a l'estructura social dins els òrgans rectors. Hi ha idees molt diverses al respecte, encara que, com he dit, predomina la idea del «control monocolor» d'aquests òrgans. Resulta, però, una aportació d'esperança la que recull el projecte de televisió extremeña. Per a les Balears hi hauria una versió adaptable a les nostres peculiaritats territorials insulars. Els extremeños prediquen una estructura encapçalada per la Junta, o poder Executiu, però advoquen també per la integració de les diputacions pro-

vincials i la Federación Extremeña de Municipios. Per al nostre cas balear, em semblaria molt encertat que s'hi cridessin els consells insulars i fins i tot la FELIB. Assegurant aquestes presències, els òrgans rectors del canal de les Balears contrarestarien la tendència natural, verament irremediable, a congriar-hi un model de televisió centralista des de la mateixa regió. De la mateixa opinió és el catedràtic Miquel de Moragas. Al meu professor de Teoria de la Comunicació Social li he llegit *–Espai audiovisual i regions a Europa, 1996–* «que les televisions regionals haurien de comptar amb una xarxa de relacions entre la televisió i altres entitats regionals i locals (periòdics, universitats, societats esportives) per tal d'establir formes de coproducció». A les Balears, hi haurà alguna mena de coproducció? Per fer què? Amb quines condicions? Les preguntes, com és normal en un projecte en gestació, suren i suren, sense que cap tenguí resposta clara.

5. La identitat regional.

Fet i fet, l'envitricollat assumpte de les televisions autonòmiques acaba esdevenint una qüestió d'identitat i de drets col·lectius. En el curs de la IX Conferència d'Organismes Autònoms de Ràdio i Televisió es va enunciar una solemne declaració que fa de resum al perquè de tot plegat. Digueren els assembleistes que els canals autonòmics cal que enforteixin la seva pròpia identitat regional, afavorint la perspectiva regional, i que, així, renunciïn a les versions clòniques de les grans cadenes. I encara afegiren açò altre: «El territori en què operen, el seu idioma i la geografia, la pluralitat cultural i les seves posicions polítiques cal que siguin les primeres referències de les televisions autonòmiques».

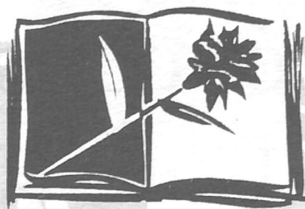
Idò bé. Per al cas de les Balears, com és fa factible una semblant proclama? Per a mi només hi ha un camí enraonat. No és altre que el de la llengua catalana erigida en l'opció lingüística vehicular. Hi hauria un caramull de raons que hi podríem adduir. Per no fer aquestes consideracions massa llargues –ja duren massa, i no voldria semblar-vos pesat i enfarfegat–, deixau-me exposar un raonament purament pragmàtic. Si a les Illes tots els mitjans de comunicació social fossin fets en català com a llengua única i general, potser que els poders públics haurien de fer-hi la contrabalança, i mirar de donar

alguna programació en la segona llengua oficial de la Comunitat, el castellà. Però no és pas així. Com que els mitjans de comunicació a casa nostra usen aclaparadorament el castellà, el deure estatutari –i fins constitucional– és protegir la llengua mediàticament dèbil. No contents amb açò, tanmateix, pens que el deure d'un canal autonòmic és servir en la llengua autòctona del país, sobretot en una conjuntura com la nostra en què la feblesa del català és palès. A ningú no se li enganya que les televisions autonòmiques s'han convertit, pel que fa a la consolidació d'una llengua, en l'instrument més poderós i definitiu. Molt més que la més vella i secular de les acadèmies. Res no fixa i dona major esplendor.

El nus gordià, a les Illes, és fixar la modalitat lingüística. Quin registre dialectal haurà de prevaler? El mallorquí, l'eivissenc, tal volta el formenterer? Haurà d'usar-se el registre menorquí? I d'entre aquest, quin dominarà: el subdialecte maonès o el ciutadellenc, la variant del meu poble d'Alaior o la des Castell?

Diré, diàfanament, que el registre general ha de ser el català de les Illes, per com haurà de fer-ne ús d'un contingent de característiques lèxiques i sintàctiques pròpies. A la vora d'açò, estic, però, molt enfora de creure que aquesta qüestió cal sacrificar-la. Més tost gens. No la idealitz si, a compte de les modalitats insulars, s'aspira a trencar la unitat del català. Si no som prudents i no deixam parlar els lingüistes, començant per l'autoritat lingüística de la Universitat de les Illes Balears, podem caure en comportaments ridículs, històricament aberrants. Mai no se m'ha passat pel cap que, en el si de la corporació de RTVE, s'hagi mai armat un debat per determinar si la locució de la cadena ha de fluir amb accent castellà de Sevilla, de Saragossa potser, de Toledo, Burgos o l'illa canària del Hierro. És clar: el que resulta evident és que el registre lingüístic que fa servir Televisió Espanyola és el «neutre», territorialment parlant. O sigui, l'estàndard. Ni sona a sud ni sona a nord, ni a cap peculiaritat provincial o local. Sabrem nosaltres bastir una televisió balearment estàndard? O, en lloc d'aprendre les lliçons de vint anys de tercers canals més tost millorables, farem una cega, una automàtica imitació de la mediocritat general imperant? ■

* Periodista

BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

CORT

Pça. Cort, 1
Cp 07001

EL TERRENO

Nigul, 1
Cp 07015

BLANQUERNA

Sant Joaquim, 9
Cp 07003

COLL D'EN RABASSA

Albuera, 1
Cp 07007

S'ARENAL

Gaspar Rul-lan, 5
Cp 07006

POLÍGON DE LLEVANT

Ciutat de Querétaro, 3
Cp 07007

MOLINAR

Xadó, 7
Cp 07008

CASAL SOLLERIC

Passeig del Born, 27
Cp 07012

RAFAL VELL

Pere Ripoll i Palou, 9
Cp 07008

L'OLIVAR

Mercat de l'Olivar, 104
Cp 07002

SANTA CATALINA

Fàbrica, 34
Cp 07013

SON XIMELIS

Cap Enderrocat, s/n
Cp 07011

ESTABLIMENTS

Pça. Immaculada, 3
Cp 07010

GABRIEL LLABRÉS

Antoni Planas i Franch, 4
Cp 07001

SON RAPINYA

Catalina March, 4 A
Cp 07013

SON CLADERA

Cala Serena, 3
Cp 07009

SON FORTEZA

St. Isidre Llauredor, 25
Cp 07005

SA INDIOTERIA

Gremi de Tintorers, 2
Cp 07009

SON GOTLEU

Regal, 105
Cp 07008

GÈNOVA

Barranc, 22
Cp 07015

SIOPJ

Pere d'Alcàntara Penya, 11
Cp 07006

Ajuntament de Palma

COORDINACIÓ DE BIBLIOTEQUES DE BARRIADA DE L'AJUNTAMENT DE PALMA:
C/ DE L'ALMUDAINA, 7 A - CP 07001 - TEL. 971 71 87 95

El procés constituent europeu. Regions i llengües en el model polític

Maria Ballester
Sebastià Rubí*

1. Origen i evolució del projecte de Constitució.

Sens dubte, un dels grans temes que, en aquests moments, marca l'actualitat política i social en l'àmbit internacional i a nivell intern és el desenvolupament del projecte de Constitució per a Europa. Si es compleixen totes les previsions, l'any 2006 entrarà en vigor el Tractat Constitucional de la Unió Europea i, per tant, culminarà una fita tan antiga com l'origen mateix de les comunitats europees: la plena integració política de la Unió Europea.

Convé recordar que els darrers quinze anys de la història de la Unió s'han caracteritzat per contínues oscil·lacions en el desenvolupament de la construcció europea. En efecte, durant aquest període ha acabat un procés de revisions dels tractats europeus –l'Acta Única Europea (1986), el Tractat de Maastricht (1992), el Tractat d'Amsterdam (1997), el Tractat de Niça (2001), la Declaració de Laeken sobre el Futur de la Unió Europea (2001). Revisions, totes, adreçades a actualitzar i adaptar els tractats a la realitat i a la necessitat d'una Europa més cohesionada i estable.

Si haguéssim de perfilar un abans i un després en el l'esdevenir-se de l'Europa comunitària, Maastricht seria el punt de referència. Fins aleshores, el procés d'integració europea es trobava certament estancat. El context regional i internacional a final dels anys vuitanta era complex i incert. La caiguda de l'imperi soviètic, la democratització de l'Europa oriental, la unificació alemanya, les noves sol·licituds d'adhesió, l'increment del fenomen migratori procedent de l'Est

i del Sud, determinen en l'àmbit europeu l'articulació del Tractat de la Unió Europea, firmat a Maastricht. A partir d'aquest document es pretén conferir major protagonisme a la política exterior europea, sense el patrocini dels Estats Units. Entre els objectius de Maastricht destaquen també la creació d'una ciutadania europea, la configuració d'una unió econòmica i monetària, i l'establiment d'una major cooperació dels Estats membres en matèria de política i justícia. Els fonaments de la integració política estaven preparats.

Malauradament, l'impuls de Maastricht pateix un cert retrocés en els anys posteriors, tot i que continua indefectible el procés d'ampliació. Es mantenen sense resposta dues qüestions de cabdal importància per a la consolidació del procés d'integració europea: primer, com garantir el bon funcionament de la Unió formada per vint-i-cinc o més membres; i, segon, com assegurar la legitimitat de les institucions que representen els Estats i els pobles d'Europa. En aquest context, amb el rerafons de la imposable reforma institucional al servei d'una Unió ampliada, l'impuls del Consell Europeu de Niça, però sobretot la Declaració de Laeken, resulten definitius. La Unió Europea es vol fer més democràtica, més transparent i més eficaç; vol, en definitiva, apropar-se més als ciutadans europeus i donar resposta a les seves expectatives. El Consell Europeu proposa una fórmula nova, més moderna i més transparent, que no signifiqui només una reforma dels tractats, sinó que permeti resoldre els reptes del futur d'Europa. Es convoca una Convenció, en la qual han d'estar representades

les diferents parts interessades en el debat, encarregada de preparar un esborrany de Constitució. S'inicia en aquest moment, formalment, el procés constituent per crear una Constitució única per a Europa.

2. Una Constitució per als ciutadans europeus. Drets fonamentals. Les institucions al servei del projecte europeu.

La Constitució europea, com qualsevol constitució, és una llei especial. Especial quant a la seva elaboració i especial quant al seu contingut. Pel que fa a l'origen i redacció del projecte constituent europeu, les particularitats es fan encara més evidents, atesa la peculiar evolució del model polític de la Unió. Com hem dit, el Consell Europeu de Laeken opta per una fórmula innovadora que garanteixi una participació àmplia i plural, de manera que tots els punts de vista, totes les opinions, puguin tenir el seu reflex en un debat ampli, obert i transparent. Aquesta declaració d'intencions es va concretar en la creació d'una comissió en la qual es trobaven representades les principals parts interessades en el debat: els governs dels Estats membres i dels aspirants, els parlaments nacionals, el Parlament Europeu i la Comissió Europea, el Comitè de les Regions, el Comitè Econòmic i Social i el Defensor del Poble Europeu. També participaren activament en el procés altres elements no governamentals, a través de la fase d'audiència a la societat civil. En concret, es va habilitar un procediment perquè les diferents organitzacions interessades (associacions ecologistes, confederacions d'empresaris, interlocutors socials, els ciutadans organitzats a través del Lobby de dones, cercles acadèmics, etc.) poguessin contribuir al debat sobre el futur d'Europa. Aquest darrer factor és especialment rellevant en la mesura que atorga al procés constituent una legitimitat doble: la dels Governos dels Estats membres i la dels ciutadans organitzats que han fet arribar les seves propostes a la Convenció.

En relació amb el contingut, són dos els elements bàsics que determinen l'existència mateixa de la Constitució: la declaració de drets fonamentals i llibertats públiques, per una banda, i el disseny bàsic de les institucions públiques al servei del projecte europeu, per l'altra. Ambdues categories apareixen formalment al projecte constitucional. Resultaria

extremadament complex donar una visió completa de cadascuna d'aquestes parts del Tractat Constitucional. No obstant això, intentarem exposar les aportacions principals del projecte de Constitució en relació amb la Carta dels Drets Fonamentals i amb l'arquitectura institucional de la Unió Europea.

Com hem dit, la condició material més elemental de qualsevol Constitució és la taula de drets dels ciutadans. Destaca en aquest punt, la inclusió de la Carta dels Drets Fonamentals (aprovada l'any 2000) com a part integrant de la Constitució europea. El constituent europeu també vol establir clarament quins són els drets que deriven de la ciutadania europea, per tal de reforçar, precisament, la integració política de la Unió. A l'articulat constitucional es proposa, igualment, l'adhesió de la Unió al Conveni Europeu de Drets de l'Home, text de referència en matèria de llibertats públiques. De la lectura conjunta d'aquestes iniciatives s'extreu el compromís de la Unió de sustentar els seus objectius, entre d'altres valors, en la protecció dels drets humans i la intenció de constitucionalitzar un model europeu de societat com a element estructural de la unió política d'Europa.

Pel que fa al marc institucional europeu, resulta evident que només s'assoliran els objectius de la Unió si es configuren unes institucions legítimes que actuïn amb eficàcia i transparència, sobretot en un àmbit territorial ampliat a vint-i-cinc o més Estats membres. Segons el projecte de Constitució, el marc institucional pròpiament dit comprèn el Parlament Europeu, el Consell Europeu, el Consell de Ministres, la Comissió Europea i el Tribunal de Justícia. S'introdueixen dues noves institucions. Per una banda, es proposa crear un càrrec permanent de President del Consell Europeu (fins ara la presidència del Consell Europeu era rotatòria durant sis mesos), elegit pel propi Consell Europeu per un període de dos anys i mig, renovable una vegada. Per altra banda, la instauració del càrrec de Ministre d'Afers Estrangers és una de les principals innovacions del projecte de Constitució, que ha de permetre una major coherència en l'acció exterior de la Unió. En l'àmbit de la política econòmica i monetària participa el Banc Central Europeu, mentre que el Tribunal de Comptes garanteix el control dels ingressos i despeses de la Unió. Juntament amb

Acte de la signatura de l'adhesió de l'Estat Espanyol a la Comunitat Europea (1985).

aquestes institucions, trobam dos òrgans consultius, el Comitè de les Regions i el Comitè Econòmic i Social.

Un cop analitzats els elements bàsics que sustenten el projecte de Constitució europea resulta interessant aprofundir en el nou model polític que es pretén implantar amb l'aprovació del Tractat Constitucional. L'article 1 del projecte de Constitució europea, que defineix el model polític europeu, diu que la Unió Europea és el fruit de la voluntat dels ciutadans i dels estats d'Europa de construir un futur comú. Afirmar també que les competències transferides pels estats membres seran coordinades i exercides per la Unió de forma comunitària. Aquest importantíssim precepte ha patit significatives modificacions en relació amb la primera proposta de la Convenció. Inicialment, la formulació de l'article es referia als pobles i als estats d'Europa, en coherència amb la fórmula utilitzada pel Tractat de Roma, que proposava la unió entre els pobles d'Europa. Finalment, l'expressió "pobles" es va substituir per la de "ciutadans", atesa la pressió d'alguns Estats membres. Per altra banda, la redacció inicial del precepte establia un model federal per a la coordinació i gestió de competències de la Unió. També en aquest cas les reserves d'alguns membres de la Unió determinaren la substitució del terme "federal" per l'expressió "comunitari".

Tot i que la fórmula definitiva-

«La Unió Europea es vol fer més democràtica, més transparent i més eficaç; vol, en definitiva, apropar-se més als ciutadans europeus i donar resposta a les seves expectatives.»

ment aprovada va rebaixar sensiblement les pretensions federalistes, resulta plenament coherent afirmar que el model polític dissenyat per la Convenció és el que els experts han denominat "federalisme intergovernamental", en el qual participen característiques dels mètodes federals d'integració i dels sistemes confederals. En realitat, aquest model s'ha consolidat durant els darrers deu anys (des de la vigència del Tractat de Maastricht) i, per tant, d'alguna manera, era el sistema que regulava les relacions entre els estats membres de la Unió. La innovació del "federalisme intergovernamental" resideix concretament en el fet que el constituent accepta explícitament aquest model com el propi i singular de la Unió Europea. Una Unió Europea que a partir de l'aprovació del projecte constitucional tindrà personalitat jurídica única, que li permetrà desenvolupar i consolidar un model polític més clar i coherent.

Un aspecte essencial del nou escenari polític europeu es la dimensió

La seu del Deutsche Bank, a Frankfurt.

territorial de la Unió. Malgrat que s'han assolit importants avenços en la política regional europea, hem de lamentar que no s'ha aconseguit finalment la vertebració del model regional de la Unió Europea. Per tant, tot i l'inqüestionable protagonisme de les regions per aconseguir els objectius comunitaris, hem de seguir parlant de la Unió dels estats i no d'una Europa de les regions. Vegem quin és l'estat de la qüestió.

3. El nou paper de les regions a la Unió Europea.

Analitzar aquesta qüestió resulta certament complex, atès que de regions, a Europa, n'hi ha de molts de tipus. Aquí tractarem de les regions amb identitat nacional i que tenen competència legislativa, característiques que comparteixen els territoris que conformen els Països Catalans. En sentit estricte, les nacions sense estat propi no han existit mai, com a entitat jurídica, per a la Unió Europea. Tradicionalment, s'ha considerat que l'estructura territorial de cada estat membre i el repartiment de competències entre els seus diversos nivells de govern era una qüestió interna. De fet, el fenomen regional a l'àmbit europeu ha estat greument desatès durant molt temps. No obstant això, a partir de 1975 (amb la instauració del Fons de Desenvolupament Regional i la posterior consignació de la partida pressupostària dels fons estructurals) la política re-

gional de l'Europa comunitària es converteix en un dels eixos de la integració europea. A partir d'aquest moment es llancen múltiples iniciatives a favor de reforçar la relació entre la Unió i les regions, entre les quals destaca la creació del Comitè de les Regions a partir del Tractat de Maastricht. No obstant això, les insuficiències del Comitè, tant pel que fa a l'organització com a les competències, han frustrat les expectatives generades per aquesta iniciativa que, finalment, ha significat una experiència decebedora per a les regions amb identitat nacional pròpia.

La configuració actual de la Unió se sustenta, com hem dit, en una relació entre Estats i, per tant, el reconeixement de les regions, fins ara, ha estat purament formal i retòric. Això no obstant, la participació de les entitats territorials en l'aplicació del dret comunitari, especialment quan aquelles tenen competències legislatives, és un fet inqüestionable. Per tant, resulta plenament coherent amb el procés d'integració europea reforçar les fórmules de relació entre la Unió i les regions, tant en els àmbits de l'execució i la gestió, com en la intervenció en els processos de decisió. En aquesta línia són moltes, i força importants, les declaracions i resolucions europees a favor dels valors de la diversitat cultural i del pluralisme nacional, en clara referència a les nacions sense estat propi. Però igualment hem de reconèixer que es

mantenen importants limitacions a la participació regional en l'àmbit europeu, atès que, en darrer extrem, la situació de les regions en el si de la Unió segueix depenent de la voluntat dels estats.

En aquest context, és evident que el fet regional no podia ser ignorat per la Convenció encarregada de preparar el Tractat Constitucional, sobretot si tenim en compte l'actitud clarament reivindicativa i participativa que, durant aquest procés, han manifestat les regions, en particular, aquelles que tenen competències legislatives. El tractament que el projecte de Constitució confereix a les regions mostra certa ambigüïtat, lògica conseqüència de les tensions entre els nacionalismes estats i els perifèrics. Resulta evident que els interessos governamentals dels estats membres dificultarien la configuració d'un model regional europeu. Però també es cert que no es podia defugir la resposta a les diferents demandes que les regions havien plantejat, sobretot en relació amb la defensa de les seves competències.

«Tot i que la fórmula definitivament aprovada va rebaixar sensiblement les pretensions federalistes, resulta plenament coherent afirmar que el model polític dissenyat per la Convenció és el que els experts han denominat "federalisme intergovernamental".»

En el projecte de Constitució europea s'ha produït un avanç important en el model regional de la Unió Europea, tot i que no ha prosperat el reconeixement polític directe de les regions com a integrants de la Unió. L'article 5 del projecte admet, per primera vegada i de forma expressa, les entitats regionals i locals com a realitats polítiques. En concret aquest precepte, que també està dirigit a garantir la integritat territorials dels estats, estableix que "La Unió respectarà la identitat nacional dels Estats membres, inherent a les seves pròpies estructures fonamentals polítiques i constitucionals, també en relació a l'autonomia local i regional.

«En el projecte de Constitució europea s'ha produït un avanç important en el model regional de la Unió Europea, tot i que no ha prosperat el reconeixement polític directe de les regions com a integrants de la Unió.»

Respectarà les funcions essencials de l'Estat, en particular les que pretenen garantir la seva integritat territorial, mantenir l'ordre públic i salvaguardar la seguretat interior».

Una vegada formulada aquesta declaració, sense precedents en els tractats europeus, el projecte constitucional dóna resposta a diverses demandes regionals, en relació amb el repartiment de competències en l'àmbit de la Unió. En primer lloc, s'indiquen clarament quines són les matèries sobre les quals els estats membres han transferit poders d'actuació a la Unió i s'introdueix una classificació de les seves competències exclusives. Posteriorment, i per garantir el correcte exercici de les competències compartides, es formula el principi de subsidiarietat. D'acord amb aquest principi, la Unió només actuarà si la seva acció resulta realment necessària i, per tant, pretén garantir que l'adopció de decisions es faci de la forma més propra als ciutadans. És a dir, que el criteri fonamental d'atribució de competències compartides entre els diferents nivells territorials —europeu, estatal, regional i local— es fa dependre de les possibilitats que ofereixen cada un d'aquests nivells per assolir els objectius de l'acció projectada. El principi de subsidiarietat preveu que els Parlaments dels estats membres puguin controlar, de forma preventiva, el compliment d'aquest principi i que aquells, a la vegada, podran consultar a les assemblees legislatives regionals quan es tracti de matèries de la seva competència.

L'esforç de la Convenció per aclarir el repartiment de competències entre la Unió i els estats membres respon a la pressió de les regions que veien afectat el seu àmbit de competències. El resultat articulat en el projecte de Constitució reforça, de forma indirecta, la presència de les regions en l'àmbit comunitari. Aquests petits avenços en el model regional sembla que preparen el camí

del federalisme asimètric, model territorial caracteritzat per una estructura política de múltiples nivells en la qual algunes regions seran tant o més fortes que molts estats. Tot i que valoram molt positivament aquest intent de legitimar el procés d'integració europea, per apropar-lo als ciutadans, el cert és que el paper de les regions es manté subordinat a la voluntat de l'Estat i als criteris interns per repartir les competències entre els governs centrals i les entitats territorials. Ni existeix una definició del fenomen regional, ni s'ha donat una resposta apropiada a la rellevància política de les regions tant en els àmbits de l'execució i la gestió, com en la intervenció en els processos de decisió i de control comunitaris. En definitiva, els resultats dels treballs de la Convenció en relació amb les entitats territorials no han satisfet les demandes regionals.

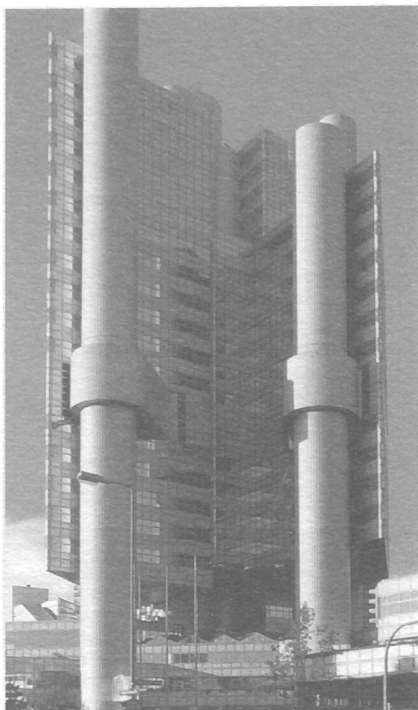
Tot i els esforços per conferir un nou estatus a les regions, el cert és que el seu reconeixement es manté subordinat a la voluntat dels estats. Les diferents declaracions i resolucions europees a favor de la diversitat cultural, de legitimitat democràtica i de transparència no han tingut, en la pràctica, excessiva transcendència per tal d'assolir el reconeixement jurídic de les regions en l'àmbit de la Unió Europea. Una vegada més, per tant, s'ha perdut l'oportunitat d'adaptar la realitat política —en aquest cas, el protagonisme de les regions i de les nacions sense estat a la Unió europea— a la realitat jurídica. Això no obstant, el fet regional no pot ser ignorat per la Unió. Existeixen una sèrie de fites molt importants que indiquen una clara obertura d'Europa a la realitat regional. L'informe Lamassoure del Parlament europeu, sobre la delimitació de competències entre la Unió Europea i els estats membres (aquest informe és molt interessant en la mesura que insisteix en els problemes que podrien sorgir de representació i estatus entre estats de petita talla i algunes regions amb un pes demogràfic, econòmic i social sensiblement superior); la declaració política de set regions constitucionalment europees, de 22 de febrer de 2001; l'informe sobre el paper dels poders regionals i locals en la construcció europea, aprovat per la Comissió d'Asser Constituionals del Parlament europeu, de 4 de desembre de 2002, del qual és ponent Giorgio Napolitano; les clares mencions a la necessària participació re-

Cartell indicador de distàncies quilomètriques situat en un punt de la frontera entre Suècia i Finlàndia.

gional fetes pel Consell Europeu en la Declaració de Laeken; la Declaració de Salzburg, adoptada per la Quarta Conferència de Presidents de les regions amb poder legislatiu, de 12 de novembre de 2003.

En aquestes declaracions trobam algunes propostes que poden reforçar la relació entre la Unió i les regions. El punt de partida indefectible és el següent: un dels principis bàsics de la Unió, en virtut del qual "la Unió respectarà la identitat nacional dels seus estats membres", ha de ser interpretat en el sentit ampli, per tal d'incloure també les entitats territorials que disposin de "identitat territorial". A partir d'aquesta premissa, es podria acceptar el reconeixement constitucional de les regions a través d'un model d'asimetria fàctica en atenció a les peculiars característiques de les diferents regions. També es podria declarar en el Text Constitucional que la cooperació interregional transfronterera és un objectiu de la Unió Europea. Es podrien establir mecanismes efectius que permetin a les regions (en particular a les que tenen competències legislatives) una defensa autònoma dels seus interessos. Igualment es podria crear un estatut especial per a les regions "associades" a la Unió i alhora establir mecanismes per part dels estats membres de promoció de les seves entitats territorials en el context de la Unió Europea. Fins i tot s'ha plantejat que,

La seu de la gran entitat bancària alemanya Hypobank, a Múnic.

en un model d'Europa amb trets federals, la Constitució d'Europa podria preveure la reordenació territorial i fixar-ne uns criteris mínims (la voluntat de la població afectada n'hauria de ser el més important).

En definitiva, malgrat les propostes presentades en diferents instàncies i institucions a favor del reconeixement de l'Europa de les regions, la Convenció segueix apostant per la Unió d'Estats amb respecte a les regions que els integren. Si en realitat es pretén la consecució d'un model federalitzant i democràtic per a la Unió Europea és evident que s'ha de conformar una Europa respectuosa amb la seva diversitat interna.

4. Les llengües al projecte de Constitució Europea.

En la matèria relativa al tractament de les llengües al "*Projecte de Tractat pel qual s'institueix una Constitució per a Europa*", sembla que aquest obre un porta d'aire fresc a la situació de les llengües minoritàries o minoritzades ja que, just al començament, al preàmbul, trobam una especial referència a "*les herències culturals, religioses i humanistes d'Europa*", s'afirma que "*Europa vol seguir essent un continent obert a la cultura, al saber i al progrés social*" i fa referència, finalment, que "*els pobles d'Europa, sense deixar de sentir-se orgullosos de la seva identitat i de la seva història nacional*" volen forjar un destí comú.

És a dir, com veiem, el projecte, en el seu preàmbul, ens exposa que aquesta nova persona jurídica (com diu l'article I.6) que es vol formar, que s'anomenarà Unió, se sustentará en el respecte a la diversitat i a la pluralitat. Crit d'esperança que ve ratificat a l'article I.3, dins el títol I "*De la definició i els objectius de la Unió*", quan puntualitza que "*la Unió respectarà la riquesa de la seva diversitat cultural i lingüística i vetllarà per la preservació i el desenvolupament del patrimoni cultural europeu*".

En aquest mateix sentit, i ja dins la part II, que es titula "*Carta dels Drets Fonamentals de la Unió*", al preàmbul, torna fer referència als "*pobles d'Europa*", i no als estats, i al "*respecte de la diversitat de cultures i tradicions dels pobles d'Europa*"; a l'article II.21 "*es prohibeix tota discriminació*" relacionant, entre d'altres, l'exercida per raó de llengua; a l'article II.22 diu expressament que "*la Unió respecta la diversitat cultural, religiosa i lingüística*", a l'article III.181.4, dins la part III, títol III "*De l'acció i les polítiques interiors*", capítol V "*Àmbits en els qual la Unió pot decidir realitzar una acció de coordinació, complement o suport*" ens diu que "*la Unió tindrà en compte els aspectes culturals en la seva actuació en virtut d'altres disposicions de la Constitució, en particular amb la finalitat de respectar i fomentar la diversitat de les seves cultures*"; i just a continuació, a l'article III.182.2 preceptua que "*l'acció de la Unió s'encaminarà a: a) desenvolupar la dimensió europea de l'ensenyament, especialment a través de l'aprenentatge i de la difusió de les llengües dels estats membres*".

Com veiem, sembla que el projecte, utilitzant la paraula "pobles" vol evitar expressament la utilització del terme estat, que només utilitza en aquesta darrera cita. Com a concepte més restrictiu, en el sentit que hi ha més pobles que estats membres, i també evita en tot moment el terme nació, per tal que no es pugui confondre el seu àmbit amb l'Estat per assimilació del concepte Estat-Nació. I precisament el fet que en la darrera cita s'utilitzi el terme "Estat" no sembla canviar de camí, ja que l'expressió "*les llengües dels estats membres*" es pot interpretar perfectament en el sentit que l'acció s'ha d'estendre a totes les llengües existents dins cada Estat.

Tota una mostra de bones intencions que fa pensar que el constituent europeu té clar que una Europa unida només és possible si es fonamenta en el respecte a la pluralitat, a la

diversitat i a la diferència i que, precisament, això no és cap problema, sinó la principal riquesa cultural d'aquest nou ens jurídic que s'està gestant.

El que passa és que, aquesta futura Constitució no podrà obviar l'existència d'altres persones jurídiques com són els estats que la conformen, ja que, precisament, fins al dia d'avui, la Unió Europea no ha estat la de les persones, sinó la dels estats i, per tant, bona part de la seva estructura i funcionament depèn dels seus estats membres.

I això que diem es veu reflectit, per exemple, dins el projecte, al títol I, de la part I, article I.8, quan regula com a dret de qualsevol ciutadà de la Unió el de "*formular peticions al Parlament Europeu, de recórrer al defensor del Poble Europeu, així com dirigir-se a les institucions i organismes consultius de la Unió en una de les llengües de la Constitució i rebre una contestació en la mateixa llengua*". Dret que ve reiterat a l'article II.41.4 quan preceptua que "*tota persona podrà dirigir-se a les institucions de la Unió en una de les llengües de la Constitució i haurà de rebre una contestació en la mateixa llengua*".

Necessitam, aleshores, saber quines són "*les llengües de la Constitució*", i la resposta la trobam a la part III titulada "*De les polítiques i el funcionament de la Unió*", al títol II "*De la no discriminació i la ciutadania*", article III.12, quan diu que "*les llengües en les quals tot ciutadà de la Unió podrà dirigir-se a les institucions o organismes consultius en virtut de l'article I.8 i rebre una contestació són les que s'enumeren a l'article IV.10*". Haurem d'anar, per tant, a l'esmentat article IV.10, situat dins la part IV "*Disposicions generals i finals*", que diu així: "*Llengües. El tractat pel qual s'institueix la Constitució, redactat en un exemplar únic, en les llengües alemanya, danesa, espanyola, francesa, grega, anglesa, irlandesa, italiana, neerlandesa, portuguesa, sueca, txeca, estoniana, letona, lituana, hongaresa, maltesa, polonesa, eslovaca, eslovena, els texts en cadascuna de les llengües són igualment autèntics, serà dipositat en els arxius del Govern de la República Italiana, que remetrà una còpia autenticada a cadascun dels Governos dels restants Estats signataris*".

O sigui, tant d'omplir-se la boca de protegir les llengües d'Europa i resulta que només tindran la consideració de llengües oficials les llengües dominants de cadascun dels estats membres de la Unió Europea, fent augmentar, d'aquesta manera,

les diferències entre les llengües poderoses i les llengües minoritàries i les minoritzades.

Ja estam que s'ha de posar un límit per tal que el Parlament europeu no sigui una torre de Babel on es parlin tantes llengües que sigui impossible una debat fluid. Però per evitar això hi ha altres instruments prou eficaços, com és l'establiment de llengües de treball, o sigui, llengües conegudes per tots els participants que, precisament, facin possible la discussió i el debat.

Ara bé, no havíem fet notar que el transcrit article IV.10 té, curiosament, una cita a peu de pàgina que diu expressament "aquest article s'haurà d'adaptar d'acord amb l'Acta d'Adhesió". O sigui, que la inclusió, o no, de llengües oficials dins Europa no depèn d'Europa, sinó, bàsicament de l'Estat membre.

Però ens hem de fixar en més coses. Actualment a Europa hi ha onze llengües oficials i quinze estats membres, d'entre els quals volem destacar el cas d'Irlanda, ja que l'irlandès no és llengua oficial. Però, gràcies a la pressió que ha exercit el mateix Estat irlandès s'ha aconseguit incloure la seva llengua dins la llista

de llengües oficials. La raó que fins ara no ho fos té el seu origen en el costum que quan un Estat s'incorporava a la Comunitat Europea i aquell tenia com a pròpies, dues llengües oficials i resultava que una de les dues ja era oficial a Europa, l'altra no s'incorporava com a llengua oficial europea. És a dir, com que a Irlanda hi havia dues llengües oficials, l'irlandès i l'anglès, la primera llengua no s'incorporà com oficial. En definitiva, només la pressió de l'Estat Irlandès ens pot explicar aquest reconeixement de la seva llengua com a oficial d'Europa.

Amb això volem significar que si volem que el català sigui llengua oficial a Europa no és a les institucions europees on hem de fer una pressió eficaça, sinó que el punt neuràlgic on seran efectives les reivindicacions que puguin fer els catalanoparlants és sobre els governs espanyol i francès, que, com a tals, són els que tenen la màxima representativitat en les institucions europees. És a dir, ja en podem fer de renou, que si no tenim el suport del govern d'Espanya serà, gairebé, com fer retxes dins l'aigua. I això és tan així que imaginem només per un moment que fent pressió

a les institucions europees, aquestes reconeixin el català com a llengua oficial de tal manera que seria oficial als territoris de parla catalana i a les institucions europees, però no a les institucions espanyoles. És possible traslladar aquesta hipòtesi al món real? Evidentment, no. L'Estat espanyol no ho permetria.

En definitiva, des del moment que Europa ja ha fet la passa de reconèixer la cooficialitat del maltès, per exemple, és evident que no hi ha d'haver cap impediment tècnic per acceptar el català com a llengua oficial europea. Però, com dèiem, això només serà possible si a Espanya hi ha un govern sensible amb els temes lingüístics. Per tant, molt camí queda per recórrer i no tant per les institucions europees com per les espanyoles.

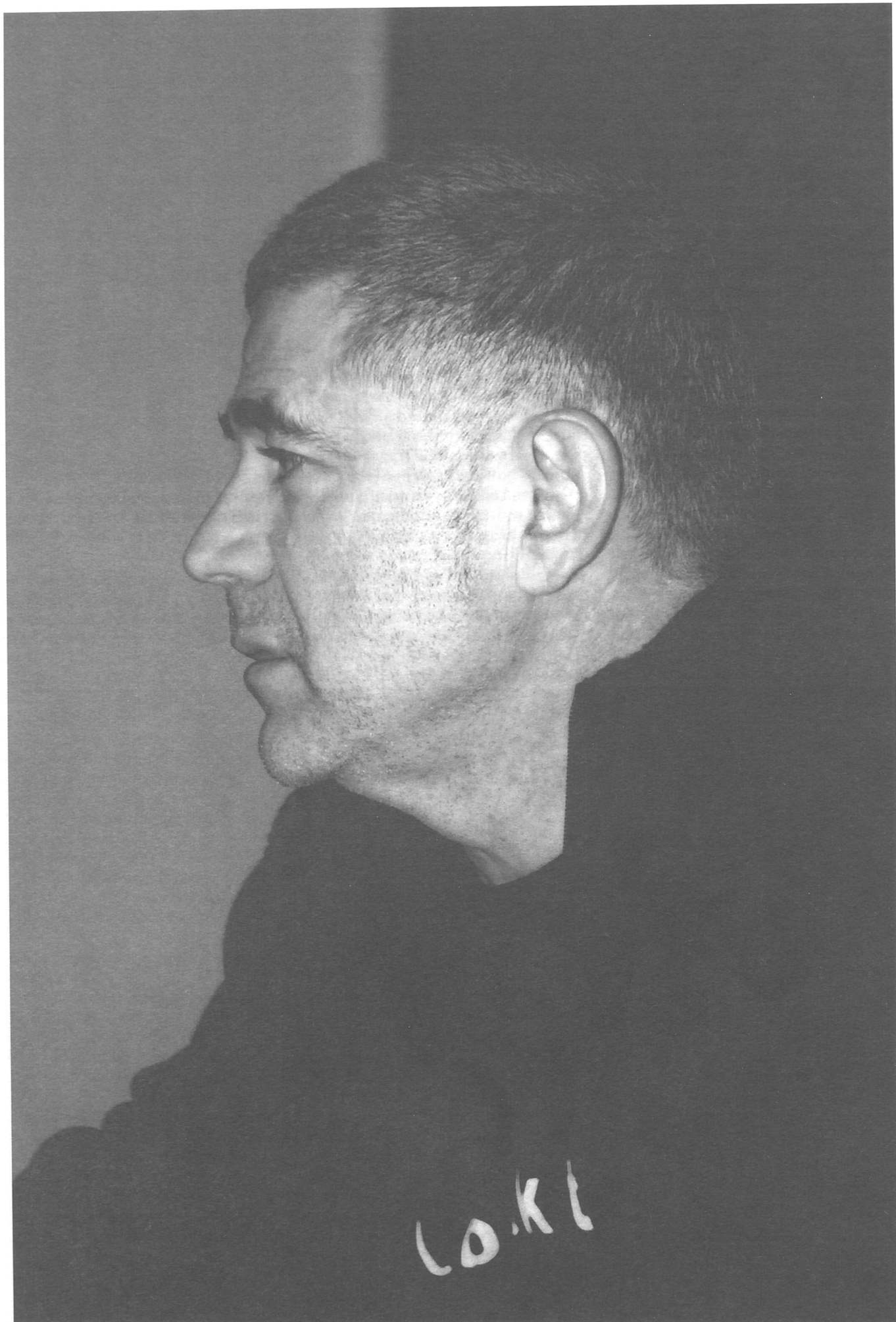
En definitiva, que la possibilitat avui dia més factible perquè el català sigui llengua oficial a Europa és que l'únic Estat del món que té el català com a única llengua oficial, Andorra, s'incorpori de ple dret a la Unió. ■

** MARIA BALLESTER és Professora de Dret Constitucional de la UIB. SEBASTIÀ RUBÍ és advocat i professor associat de la UIB.*

Gràfiques Mallorca

Ferrers, 2 - Polígon Ind. d'Inca - Tel. 971 50 14 02 - Fax 971 88 10 01 - 07300 INCA - Illes Balears

Bartomeu Amengual, passió i experiència en la gestió teatral

Bartomeu Amengual Morei és un home important no només en el món teatral de Mallorca, sinó també arreu de Catalunya i del País Valencià, on es reconeix la seva honradesa i la seva absoluta dedicació professional a la direcció de la Fira de Teatre de Manacor, que enguany celebrarà la seva novena edició, i a la coordinació, des de 2002, del Projecte Alcover, un projecte d'intercanvi teatral entre les terres de parla catalana, que és una de les fites més anhelades pels grups de teatre professional de les Illes pel que significa de projecció exterior dels seus productes. La seva tasca, però, no és limitada a aquests dos importants esdeveniments anuals. Dia a dia, des de 1990, s'encarrega de la gestió i de la programació de les quatre sales del Teatre de Manacor, on hem pogut gaudir d'alguns dels muntatges catalans i valencians de més qualitat que han passat per Mallorca aquests darrers anys, i on cada any s'hi celebra la Mostra de Teatre Escolar, que enguany arriba a la divuitena edició amb un rècord impressionant de participació (més de set-cents escolars pujaran a l'escenari), un planter inesgotable de futurs aficionats.

P. Tothom qui coneix el Teatre de Manacor i la Fira de Teatre sap qui és en Tomeu Amengual, però si algú no et conegués, com et presentaries?

R. Com una persona a qui li agrada el teatre.

P. I com comença la teva relació amb el teatre?

R. La meua relació amb el teatre comença amb Capsigranys, l'any 1981, amb *Gimnèsies i Pitiüses*, de Guillem d'Efak; després vaig participar a *Anomenat lo Tort*, que va escriure i dirigir Miquel Mestre; *El casament*, de Bertolt Brecht; *La Passió*, també de Miquel Mestre; *El més feliç dels tres*, de Labiche i *Beneïts i bandits*, una adaptació de *L'òpera de tres rals*, també de Bertolt Brecht. En aquells moments m'apun- tava a tots els curssets de teatre que podia, aquí, a Barcelona o allà on fos.

P. També has dirigit més de vint muntatges, entre els quals podriem destacar Cadillac, amb Teatre de la Vila, o Els amics d'en Peter, una adaptació teva de la pel·lícula de Keneth Branagh, amb Les 9 en Punt.

R. Exacte, eren grups que sortien de la Mostra de Teatre Escolar, que és on he fet la majoria de direccions.

P. El fet que surtin tants de grups de teatre joves a Manacor vol dir que hi ha una vida teatral molt activa; quin és el secret d'aquesta activitat?

R. Estic convençut que la Mostra de Teatre és importantíssima. Pensa que només a la Mostra d'enguany hi actuen 727 alumnes i es fan 165 funcions de 56 espectacles diferents, aquest és el secret. La Mostra és un bon planter, perquè d'aquest gran nombre de participants n'hi haurà més d'un que ja hi quedarà enganxat, ja sigui com a actor o com a espectador. Gràcies a la Mostra, a Manacor, anar al teatre —que a altres llocs pot ser excepcional— s'ha convertit en un fet ordinari, en un fet normal, en un hàbit que hem incorporat a la nostra vida quotidiana.

P. Qualcú podria pensar que una mostra de teatre escolar és una activitat secundària dins la programació d'un teatre, però n'hi ha prou de mirar el programa de la Mostra d'enguany, que ja és la divuitena, per adonar-se'n que no és així, que hi ha molta feina feta i que, a més, des de l'edició del programa fins a la selecció de les obres (Shakespeare, Goldoni, Belbel, Benet i Jornet...) aquesta feina es fa seriosament, convençuts que és una feina important.

R. Som un grapat de gent que hi prenem part, però en destacaria l'aportació de les associacions de pares i mares. Gràcies a ells el teatre és present a tots els centres de Manacor com a activitat extraescolar, i hi ha centres que presenten fins a nou grups de teatre. Darrera aquests cinquanta-sis grups d'enguany, a més dels actors i actrius, que en són els protagonistes, hi ha un equip de quinze directores, de tècnics, i de voluntaris que fan possible que les obres puguin arribar a la Mostra amb un grau respectable de serietat.

P. I és que a Manacor sempre tirau la casa per la finestra, perquè normalment una mostra de teatre escolar sol durar una setmana o dues, però la vostra dura tres mesos, concretament de l'11 de març a l'11 de juny.

R. Cada obra es representa tres vegades: una funció de matí, una de capvespre i una de vespre, aquesta de pagament i oberta al públic en general, un públic bàsicament jove, i que en molts de casos repeteixen i fan un seguiment de les diferents obres i creen moltes complicitats. Un fet interessant dins la Mostra és que, dels quinze directores que hi treballen, més de la meitat en varen ser alumnes.

P. I com va néixer aquesta iniciativa?

R. La Fundació Pública del Teatre Municipal de Manacor així ho va proposar l'any 1986, i els primers directores eren membres dels Capsigranys.

P. I quin tipus de teatre s'hi representa?

R. De tot. Les obres s'elegeixen en funció de l'edat i del nombre d'alumnes, de la seva experiència, del sexe, etc. Les obres naturalment són totes en català i, darrerament, s'hi han anat incorporant altres disciplines teatrals, com ara el teatre musical, el teatre-dansa, el teatre-circ, el teatre de carrer, el teatre itinerant, el teatre negre i lectures dramatitzades.

P. Canviem de tema, si et sembla. Quan agafes la direcció i la gestió del Teatre de Manacor, l'any 1990, què hi trobes? Partires de zero o ja hi trobes una programació més o menys regular?

R. Ja hi havia una feina feta i unes directrius marcades. Jo simplement em vaig limitar a seguir-ne la línia, amb l'ajuda de molta gent.

© L'espurna edicions, 2004

P. De totes maneres, no s'hi devia programar tant com ara.

R. Tant com ara no, ara arribam a les 260 funcions de teatre cada any, i si a això hi afegim concerts i altres actes culturals passam de les 325 funcions.

P. I amb un nombre d'espectadors que, si ha seguit la línia de les dades de la cartellera del darrer Anuari teatral del 2000, supera el de teatres amb més aforament de Palma, de qui és mèrit, això?

R. Si, al fet de tenir una programació regular i estable, hi afegim dues fites anuals, com la Fira i la Mostra, és evident que això es tradueix en un volum important d'obres, però també hi ajuda el fet de tenir el teatre obert a totes les iniciatives de la gent de teatre de Manacor, i, sobretot, tenir un públic fidel, entès –també exigent– en sintonia amb una línia de programació al màxim de qualitat possible.

P. Fins i tot teniu públic de Palma, que ja té mèrit, perquè ja sabem que tot i que la distància és la mateixa, una cosa és anar a Palma a veure teatre i l'altra, molt diferent, és venir de Palma per veure teatre a Manacor. Però és que obres com Don Joan o el Festí de Pedra, de Molière, dirigida per Ariel García Valdés, amb Lluís Homar i Jordi Boixaderes; Unes

polaroids explícites, de Mark Ravenhill; la Fedra de Racine, amb Lluís Homar i Rosa Novell; o el Juli Cèsar de Shakespeare, dirigida per Àlex Rigola, per citar-ne només unes quantes, bé es mereixen fer el camí.

R. Bàsicament el públic que tenim és de la comarca de Manacor, però sí és ver que cada vegada tenim més públic de la resta de Mallorca. I pel que fa als espectacles que tu has anomenat, el fet de poder contractar-los no té més secret que els anys de professió, que fan possible que estiguis en contacte amb les companyies i amb els centres de producció, com per exemple el Lliure, amb qui tenim una relació molt cordial que ens permet tenir informació dels espectacles, molt de temps abans d'estrenar-los. També s'ha de dir que per fer una programació és important assistir amb antelació a la representació de l'espectacle. No som partidari de dur obres sense haver-les vistes.

P. La decisió és sempre i exclusivament teua?

R. No, de cap manera. L'interès pel teatre que hi ha a Manacor genera una gran motivació a l'hora de la tria de la programació. La gent t'assessora, t'informa, t'aconsella, a la vegada que també t'exigeix.

P. També he pogut comprovar que bons actors i directors tenen una mena de lligam afectiu amb el Teatre de Manacor. Això vol dir que quan hi vénen a actuar se senten a gust.

R. Procuram facilitar les coses el més bé que sabem i podem. Un tracte correcte sempre és beneficiós per a tothom. Després, un altre aspecte a tenir en compte és la constància a l'hora de programar espectacles. Les productores, ja siguin públiques o privades, ho valoren i saben que poden comptar amb aquest teatre a l'hora de fer gires. Això facilita els acords.

P. La crítica és important a l'hora de decidir una obra?

R. És important, però no determinant. Hi ha altres criteris, com el de saber observar l'ambient que es respira dins la sala, i notar si aquell espectacle arriba a l'espectador. També és important observar a l'hora d'avaluar el tipus de públic a qui va dirigida l'obra. A Manacor, el públic jove és

important, i a aquest factor cal considerar-lo a l'hora de programar.

P. I quin tipus de teatre li agrada a aquest públic jove?

R. Li agrada tot tipus de teatre sempre que sigui de qualitat i estigui ben dirigit. La direcció és una feina que valora moltíssim el nostre públic.

P. Parlem de la Fira de Teatre de Manacor, un dels esdeveniments teatrals més importants dels que es fan a les Illes Balears. Hi estàs d'acord?

R. Pensam que la Fira és important, entre altres coses perquè hi assisteixen programadors que possibiliten la contractació dels treballs que es fan a les Illes.

P. I com neix la Fira?

R. La Fira va néixer per una necessitat que tenia el Projecte Alcover de cobrir la totalitat del territori de parla catalana. Tenien un mostrador per al teatre que es feia a Catalunya, la Fira de Tàrrrega; tenien la Mostra d'Alcoi, que cobria el País Valencià, i li mancava una fira per cobrir el teatre de les Illes, i així va néixer la Fira de Manacor.

P. La Fira, en principi, sembla que ha de significar una motivació per als grups professionals de les Illes. Enguany complirà nou anys de vida. Has notat, amb aquestes vuit edicions celebrades, un augment en la quantitat i en la qualitat del teatre professional de les Illes?

R. Naturalment. I això no ho dic jo, sinó que ho diuen els programadors que cada any ens donen suport amb la seva assistència. La Fira és com un termòmetre que mostra la temperatura del nostre teatre, i que recull la feina feta durant tot l'any pels professionals d'aquí. Durant aquestes vuit edicions que ja duim, el termòmetre cada any ha anat pujant.

P. Des de l'any 2002, a més de la Fira, t'encarregues de la coordinació del Projecte Alcover (PA). Podries explicar, per si algun lector no ho sap, en què consisteix aquest Projecte?

R. El Projecte Alcover va néixer l'any 1996 amb la intenció de reforçar l'agermanament cultural entre Catalunya, les Illes Balears, el País Valencià, Andorra i la Franja de Ponent, i es pot definir com una associació

lliure d'una sèrie d'entitats municipals i altres organismes de l'àmbit geogràfic de la llengua catalana amb l'objectiu de crear una estructura estable d'intercanvi teatral.

P. I quins són els criteris bàsics a l'hora d'elegir les obres que hi han de participar?

R. El Projecte Alcover parteix de dues consideracions bàsiques: la primera fa referència a la llengua, ja que hi ha una voluntat de promoure la contractació d'artistes i de grups teatrals que desenvolupen la seva tasca en català; i la segona és que els criteris culturals predominin per damunt dels criteris comercials.

P. La Fira no existiria sense el Projecte Alcover?

R. Jo crec que sí, encara que per ara podríem dir que s'ajuden mútuament.

P. El fet que la Fira de Teatre de Manacor participi en el Projecte Alcover, condiciona la seva programació?

R. En absolut, el criteri principal a l'hora de programar la Fira és la qualitat. S'ha de dir que es programen espectacles molt seriosos, i que per diversos motius no poden fer la gira del Projecte Alcover, però sí que són importants per la Fira.

P. Quina finalitat té la Fira de Teatre?

R. Diguem que té dues finalitats. La primera és mostrar els espectacles que es fan a les Illes als programadors de fora, però també, i això és important, als programadors de les mateixes Illes. La segona finalitat és la de programar espectacles de petit i mitjan format bàsicament de territoris de parla catalana, perquè els programadors d'aquí i de fora s'hi puguin interessar. Aquest segon aspecte, a més a més, possibilita que la Fira guanyi en color i diversitat, i això ho agraeix el públic.

P. També hi ha una qüestió important a l'hora de fer la programació, posterior a l'elecció dels grups que hi han de participar. Em referesc a la qüestió de l'horari de les funcions. No és el mateix programar una obra el dijous que programar-la el dissabte a les deu del vespre, per exemple. Amb quins criteris elabores l'horari de les funcions?

R. És un criteri de disponibilitat no únicament per part del teatre, sinó

© L'espurna edicions, 2004

també per part de la companyia. Les instal·lacions del Teatre disposen de quatre sales amb característiques ben diferents. S'ha de trobar l'espai adequat a cada tipus de muntatge i només es disposa de quatre dies. És evident que vint espectacles no es poden programar tots a l'hora, s'ha de negociar amb les companyies i arribar a un acord.

P. I arriba el diumenge, que és quan hi ha la reunió per seleccionar els espectacles que han de representar Catalunya, València i les Illes al Projecte Alcover. Com és l'ambient d'aquesta mena de conclave de programadors?

R. Abans m'agradaria dir que la Fira va més enllà d'aquesta reunió. No tots els programadors que vénen són membres del Projecte Alcover, i els programadors poden elegir, a més dels espectacles que s'han d'incloure en el PA, els espectacles que ells considerin adequats per als seus teatres. Ara bé, la reunió a què et refereixes és una reunió molt responsable, perquè cada programador representa el seu públic, i l'interès general és doble: primer programar un espectacle que no és de la seva comunitat, que sempre és un risc, i després programar un espectacle de qualitat que no decebi el públic del teatre que representa.

P. I després de vuit anys de seleccionar obres, podries descriure el perfil del muntatge ideal per al Projecte Alcover?

R. El muntatge ideal seria, primer, un muntatge en català; segon, d'un

autor contemporani; i, tercer, de petit format, de baix cost, és a dir, que tenguin un caixet que no passi de 3.000 euros.

P. Algunes obres seleccionades, però, superen aquesta quantitat.

R. S'intenta que les altres compensin la quantitat global, que seria de 9.000 euros per a les tres companyies.

P. I el caixet per al Projecte Alcover és el mateix que per a una actuació fora del Projecte?

R. Igual o més baix.

P. Una altra cosa que la Fira procura mantenir és la presència d'una representació de gairebé tots els territoris de parla catalana.

R. A més de Catalunya, País Valencià i Andorra, sempre que podem, procuram programar qualche espectacle de la Catalunya Nord i fins i tot de l'Alguer.

P. L'any 2001, com un suplement de la Fira, va néixer el Firó. Explica'ns per què sorgeix aquesta iniciativa i quins són els seus objectius?

R. És difícil explicar-ho amb poques paraules, però sí que diria que el Firó ens permet un gran marge a l'hora de programar espectacles. Per una part, espectacles encara no professionals, i per l'altra, espectacles d'un gran èxit nacional i internacional.

P. És necessari el Projecte Alcover?

R. Els dos darrers espectacles seleccionats de les Illes, *Macbeth*, d'Iguana Teatre, i *Cyranos*, de la Fundació Teatre Principal de Palma i el Teatre de Manacor, difícilment podrien anar a actuar a Andorra la Vella o a Silla, si no fos per aquest projecte. Per als illencs és importantíssim.

P. I com s'explica que Barcelona capital encara no hagi entrat al Projecte Alcover?

R. No crec que sigui per manca de voluntat. És difícil que una sala de Barcelona tenguí disponibilitat durant un mes i mig per a un espectacle del qual molt sovint el públic en té poques referències i, a més, els riscos econòmics que suposaria per la companyia.

*P. L'any passat es va complir un somni que feia temps que tu particularment i també la Fundació teníeu, que era el de produir. Amb la Fundació Teatre Principal de Palma arribàreu a un acord de coproducció i d'aquí va sorgir aquesta experiència del *Cyranos*, dirigida per Oriol Broggi, que ha donat tants bons resultats. Què en penses d'aquesta experiència?*

R. N'estam molt satisfets. Ha estat

ben acceptada pel públic i la crítica, i ha possibilitat que un equip de gent jove hagi pogut treballar d'una manera professional i més enllà de l'àmbit local.

*P. I aquesta experiència, com la de fa uns anys amb *Les aventures d'en Tres i Mig*, pot ésser un punt de partida perquè els teatres de la part forana de Mallorca faceu una xarxa de producció?*

R. L'experiència va ser molt profitosa i pensam repetir-la.

*P. He sentit parlar d'una *Medea*, amb coproducció amb sa *Màniga de Cala Millor*, dirigida per Rafel Duran. Què hi ha de ver?*

R. Tenim previst seguir amb aquesta línia de coproduccions, ja sigui amb sa *Màniga* o amb els altres teatres públics.

*P. Quina relació teniu amb els teatres d'Alcúdia, d'Artà i de Sa *Màniga*, que són els que teniu més a prop?*

R. Hi ha una relació professional molt bona, i també amb d'altres. Periòdicament ens reunim i hi ha una bona

coordinació entre tots. Com més teatres hi ha millor per a tots.

P. Quina és la teva opinió, com a programador d'un teatre municipal, dels caixets de les companyies?

R. És difícil avaluar si un caixet és car o no, però sí que he de dir que estam obligats a rendibilitzar al màxim el pressupost municipal de què disposam. Un factor negatiu és la insularitat, que encareix encara més el producte.

P. I quin és el pressupost anual de l'Ajuntament de Manacor per a la programació del Teatre Municipal?

R. La Fundació Pública del Teatre Municipal de Manacor té una aportació de l'Ajuntament de Manacor de 123.000 euros i cinc persones destinades a les instal·lacions del Teatre. La Fundació rep també subvencions d'altres institucions, com ara el Consell de Mallorca i el Govern de les Illes Balears. ■

Joan Arrom Nadal

BOLLETÍ DE SUBSCRIPCIÓ

Nom i llinatges:

Adreça:

C.P.: Població:

Tel.: Fax: e-mail:

Professió: Edat:

Es fa subscriptor de la revista **Lluc** per un any, prorrogable si no hi ha ordre en contra i per un import de 21€

PAGAMENT DE LA SUBSCRIPCIÓ:

XECA BANCARI

DOMICILIACIÓ

CODI ENTITAT			

CODI AGÈNCIA			

D.C.	

NÚMERO DE COMPTE							

OMPLIU AQUESTA TARJA I ENVIU-LA A:

Lluc

C/ Joan Bauçà, 33 - 1er - 07007 Palma (Mallorca)

Tel. 971 25 64 05 - Fax: 971 25 61 39

e-mail: coc33@infonegocio.com

DATA I SIGNATURA:

La lleugera naturalesa de la política

Salvador Cardús i Ros

La victòria relativament inesperada del PSOE a les darreres eleccions espanyoles, al costat de la derrota igualment inesperada del Pacte de Progrés a les Balears ara fa uns mesos, torna a posar en evidència el caràcter veritablement precari de tota realitat política. Malgrat la impressió subjectiva que sol tenir l'actor polític individual del caràcter transcendent que té la decisió per una o altra opció, del dramatism amb què sol viure la confrontació política, els resultats finals d'unes eleccions més aviat suggereixen que, al capdavant, el resultat depèn de factors relativament externs al debat central que proposa la possible alternança.

Així és que mentre els qui considerem la política com un afer de la màxima importància per al destí del nostre país i fins per al sentit final de les nostres vides, la convertim en el cor que pot fer progressar la història en una o altra direcció, el comportament electoral majoritari sembla que es mostra voluble i capriciós en la decisió. Les majories, o més precisament, els qui les fan possible o les desmunten, indiferents a qualsevol projecte de progrés a llarg termini, sembla que actuen amb una notable compulsivitat reactiva, fàcilment sotmesa a factors atzarosos i de manipulació relativament senzilla. En part, aquesta fragilitat és deguda a la feblesa ideològica dels partits que, mentre els permet eixamplar la clientela, alhora els en proporciona una de poc fidel. En part, la inestabilitat és conseqüència de la dependència estructural del joc polític respecte del món mediàtic: la política existeix, sobretot, com a notícia publicada, que es fonamenta en la "novetat", és a dir, diferència marginal respecte del que resta sòlidament estable. Per tant, una altra novetat basada en una petita diferència, sovint irrellevant, pot acabar-se convertint en la causa directa d'un daltabaix desproporcionat.

No cal dir que la retòrica política-

ment correcte de l'anàlisi dels resultats electorals no permet la mena de comentaris que estic suggerint aquí. Hom atribueix al vot el valor d'una decisió conscient, responsable, madura i informada. Els analistes, a més, ens afanyem a interpretar els nous equilibris segons una racionalitat i una coherència argumental que no és gens segur que sigui la que ha conduït l'elector a prendre la seva decisió. I no cal dir que els qui es veuen afavorits pels resultats no s'estan de posar-se més medalles de les que els corresponen, mentre que els que es veuen abandonats per la fortuna, no poden dir en veu alta què pensen, sota pena de ser acusats de no saber perdre o d'afeblir la legitimitat de les urnes.

Ara mateix, la victòria del PSOE al govern d'Espanya, no pot deixar de semblar el resultat d'una mena de carambola electoral. Certament, això no li treu cap mena de legitimitat legal ni democràtica. I, fins i tot, estic personalment convençut que el canvi polític respon més a un moviment de fons que no pas a factors circumstancials, encara que l'atemptat terrorista de pocs dies abans de les eleccions ho hagi acabat emmascarant. Quina ha estat la influència real de l'atemptat en els resultats? Sóc incapaç d'imaginar-ho, especialment perquè *a priori* si algú hagués volgut preveure la conseqüència d'un fet d'aquella gravetat, més aviat hauria dit que afavoria la continuïtat del govern anterior, més capaç de vendre una imatge d'autoritarisme protector i d'oferir garanties de solidesa nacional. És clar que hi ha la circumstància d'allò que eufemísticament se n'ha dit "la mala gestió informativa" del drama i que, per entendre'ns, fa referència a la mentida informativa en què es va refugiar el govern d'Aznar. Però no és menys cert que hi havia indicis del tomb electoral i que alguns ens atrevíem a preveure'l, tot i l'adversitat de la majoria de pronòstics. En qualsevol cas, tot i que els vençuts, en aquesta

ocasió, no mereixen cap tipus de compassió, no costa gaire imaginar-se els sentiments de frustració de qui es creu expulsat del govern per la reacció davant d'un atemptat terrorista, quan ha fet de la lluita contra el terrorisme interior i exterior la principal bandera de la seva acció política.

La precarietat en l'exercici del poder de què parlem, produïda per circumstàncies generalment "col·laterals" al nucli de les decisions que s'han pres i als resultats que s'han obtingut des del govern o que es combaten des de l'oposició, és també causa d'una notable inflació retòrica de la política. És un globus que s'infla per tal de buscar estabilitat aèria en un edifici que inevitablement s'aguanta sobre la sorra. Però és un globus, al cap i a la fi. En el cas que comentem, fa tota la impressió que Zapatero ha acabat construint-se una imatge pública per tal d'aparèixer com el negatiu –en el sentit fotogràfic– d'Aznar. És a dir, que el tarannà públic de Zapatero és l'oposat del d'Aznar. Ara bé, de la mateixa manera que es pot sospitar que en el tarannà d'Aznar hi havia un autoritarisme retòric que feia de l'arrogància un instrument de força, també es pot sospitar que el tarannà dialogant de Zapatero pot tenir la mateixa dimensió retòrica, al marge de si la presa de decisions, finalment, és o no tan oberta com inicialment es vol fer creure. No seré jo qui digui que les formes no són importants, però les formes perden el seu valor si no van acompanyades de decisions que els siguin coherents.

Començava comparant els resultats electorals a les darreres eleccions al Parlament de les Illes Balear amb els de les eleccions generals espanyoles. M'hauria pogut referir, també, a les del Parlament de Catalunya, on la força guanyadora no va aconseguir tenir majoria de govern, en una altra demostració de la precarietat no tan sols de l'exercici del poder sinó dels treballs per aconseguir-lo, fins i tot quan s'obté un èxit més que raonable. Tot plegat, fa una teranyina d'esdeveniments on el factor clau sembla que ha estat la seva ordenació en el temps. Què hauria passat si les eleccions a les Balears s'haguessin celebrat sense el context d'una majoria absoluta del PP a Espanya? Quins serien els resultats de CiU o d'ERC si les eleccions catalanes fossin d'aquí a tres mesos? La política-ficció no té conseqüències pràctiques, però pot servir per comprendre la lleugeresa de la naturalesa del joc polític. ■

La reubicació del nacionalisme

Josep Melià Ques

D'ença de les darreres eleccions autonòmiques del maig de 2003, el nacionalisme balear ha quedat en un cert estat de xoc i de desorientació. I aquest estat té algunes explicacions conjunturals, però també té algunes explicacions molt més estructurals.

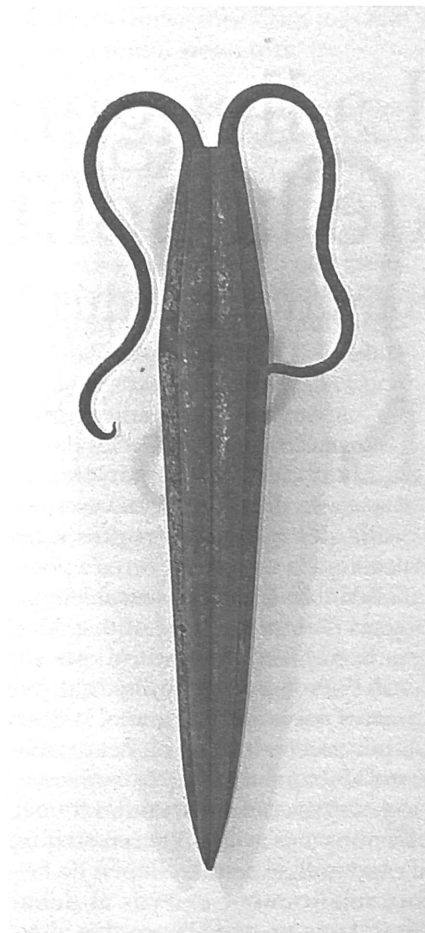
Les explicacions conjunturals semblen de fàcil diagnòstic. El conjunt dels partits que s'autoidentifiquen com a nacionalistes han perdut vots i percentatge d'importància respecte a les eleccions de 1999. No només, però, hi ha aquesta minva, sinó que el retrocés ve acompanyat de la despossessió del poder. Grans parcel·les del poder en les quals el balearisme exercia una gran influència han passat a rebre la influència única de la majoria absoluta del PP. No només s'ha baixat en vots sinó que també s'ha baixat en presència i pes polític, coses (vots i presència-pes) que no necessàriament han d'anar plegades. I aquesta pèrdua et deixa més estabornit en la mesura que no era prevista. A la vegada, però, aquesta dada, la no-previsió, és indicativa que la recuperació de la conjuntura és qüestió de temps i de pair el que es pensava que seria un bon dinar i ha resultat ser un plat indigest. Una conjuntura que, a més, es veurà afavorida pel protagonisme dels partits nacionalistes a nivell d'estat després de la desaparició de la majoria absoluta.

Tanmateix, allò realment cabdal són les qüestions estructurals. I aquestes qüestions tenen, en la meua opinió, dos grans elements a tenir en compte. Aquests dos elements són: la immigració i la percepció.

Les Illes Balears en els darrers deu anys han viscut una autèntica eclosió poblacional. El creixement demogràfic és brutal. Som a punt d'arribar al milió d'habitants. D'altra banda, la majoria de les receptes del nacionalisme i de les seves construccions doctrinals partien d'una realitat diferent a l'actual. La realitat sobre la

qual vàrem construir el nostre discurs i el nostre missatge va ser: un poble catalanoparlant però inconscient. El nostre repte era eixamplar la consciència. Ens adreçàvem a gent amb els nostres mateixos llinatges, amb els nostres mateixos costums i amb una manera de ser molt similar. Si es vol, la gran diferència, entre els que pontificaven i els que més aviat no escoltaven, estava en què, d'aquests llinatges, costums o maneres de ser, una gran majoria de la societat no en treia unes conseqüències polítiques, no se n'entemia de l'anormalitat. No hi havia voluntat de ser nació, hi havia, però, això sí, tots els trets (llengua, territori, tradició...) que feien lògic que hi hagués nació.

Avui la dimensió de la immigració barata una mica la situació. Certament, el nacionalisme no ha aconseguit ni aquell primer objectiu més proper. Encara hi ha una gran part d'aquesta població catalanoparlant que no ha optat pel nacionalisme. I aquí compareix l'element de la percepció al que després dedicarem la nostra atenció. Tanmateix, és evident que ara hi ha un segon objectiu que ha augmentat geomètricament el seu pes. La integració resulta un desgast cada pic més complicat. De fet, a una societat amb una clara majoria d'una adscripció nacional, per inconscient que fos aquesta adscripció, era normal esperar, creure i pensar, que l'evolució dugués a què les minories s'integrassin dins la majoria, òbviament fent aportacions i, per tant, variant i modificant la identitat de la terra d'acollida, però mantenint el paper preponderant d'aquesta identitat. Ara les majories s'equiparen. I aquesta equiparació, aquesta nova situació d'una societat amb dues majories amb adscripció nacional diferent, ha de provocar obligatòriament que el discurs del nacionalisme es reubiqui dins la nova realitat. En aquest sentit, l'escola esdevé absolutament transcendental com a únic lloc on molts dels nouvinguts tendran

Atuell, Ferran Aguiló (1997).

contacte amb aquesta antiga majoria. Sobre aquesta matèria, la prioritat de la integració, amb l'escola com una de les eines principals, ha de venir acompanyada de la prioritat del control, amb les eines territorials i urbanístiques com a instruments per posar ordre dins la insostenibilitat poblacional dels darrers deu anys.

L'element de la percepció com a entrebanc estructural al nacionalisme té a veure amb una incapacitat més pròpia. Són molts els balears d'origen que no se senten atrets pel nacionalisme. Amb això no vull dir, òbviament, que el nacionalisme hagi tocat sostre, això és una barbaritat que no aguanta una mínima anàlisi. N'hi ha prou amb analitzar els resultats per municipis per constatar el camp per córrer en comparació amb els llocs allà on s'ha avançat. El que passa, però, és que el nacionalisme no és percebut per la majoria dels mallorquins, menorquins, eivissencs i formenterers com el millor mecanisme de defensa dels seus interessos i de construcció d'un futur amb més benestar. I si no hi ha aquesta percepció, en part serà per manca de canals per fer arribar el missatge, però també, en part, serà per un desencert en

l'oferta que es fa i que és rebutjada. Encara que alguns es mostrin satisfets per ser una de les bèsties negres del nostre empresariat, la veritat és que aquesta és una notícia totalment negativa i desastrosa pel nacionalisme.

I a l'hora de construir ofertes el més perillós és caure en la satel·lització, passa prèvia a la subordinació, dels partits d'abast estatal. I el darrer any assistim a un enfortiment dels dos grans partits estatals. La victòria del PSOE a les generals del març de 2004 canvia relativament les coses. Certament el PSOE pot obrir la porta a nous traspassos gens menyspreables (policia autonòmica, aeroports...). Ara bé, també generarà frustracions, perquè, es vulgui o no es vulgui, aquesta virtual segona transició a nivell de l'estat de les autonomies sempre serà inferior a les expectatives i postulats del nacionalisme balear. De fet ja assistim a un gir: més PSOE i manco PSIB. Si a això li afegim que el PP de Jaume Matas no sembla apostar pel discurs de *lo nostro* que va utilitzar en Gabriel Canyelles, veurem que el nostre projecte té marge de maniobra estratègic.

Un marge de maniobra estratègic que ha d'anar acompanyat d'una autocrítica respecte a la manca de connexió amb els elements dinàmics i mitjans de la societat balear. Aquest segment de la població no el conquerirem des del radicalisme, sobretot des d'un radicalisme d'esquerres. Més aviat el conquerirem des de la moderació ideològica en el debat esquerradret i des de la claredat dels nostres plantejaments íntimament relacionats amb les pròpies capacitats i amb les pròpies potencialitats. L'oposició o la dissonància tranquil·la poden ser eficaces, com ha demostrat en Zapatero.

Endevinar les errades i corregir-les és una passa per reubicar el nacionalisme en la centralitat de la nostra societat. Cal parlar-ne perquè, si no ho aconseguim, el nostre patrimoni cultural i nacional pot perillar més seriosament del que ja ho fa. A les Balears hi ha un espai polític per al nacionalisme. Com serà d'ample aquest espai dependrà, en bona mesura, de l'encert de l'oferta que es construeixi. En la meua opinió, l'oferta ha de combinar, per un cantó, la convicció i la coherència amb les idees força nacionalistes i, per un altre cantó, la moderació en la dicotomia dretes-esquerres; i tot amanit amb un estil farcit de tolerància i d'esperit positiu.

No vull renunciar a la qualitat.

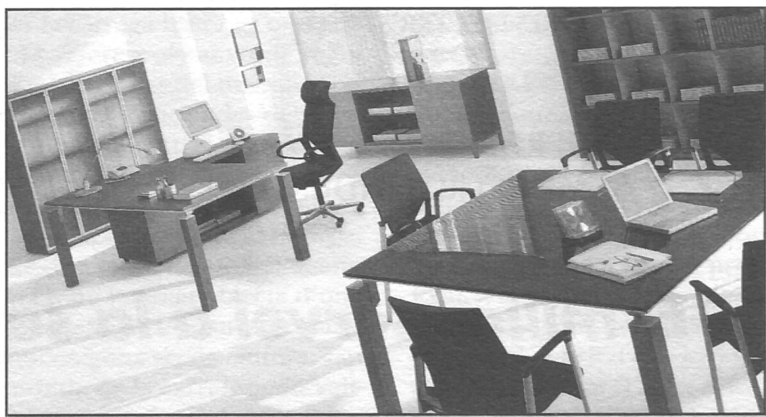
Idò no ho faci.

Pot disposar del millor que hi ha en el mercat. Mobles, infraestructures i complements que el faran sentir còmode, segur, orgullós del seu espai.

El sentiment d'estar en un lloc creat especialment per a nosaltres, amb tot el que exigim i desitjам, no té preu. I si el té, el pagam satisfets, perquè per damunt de tot hi ha un concepte que tenim clar: **qualitat de vida.**

La que volem que es projecti, es materialitzi a qualsevol àmbit de la nostra existència. Quan no hi ha discussió sobre aquest aspecte tan important, només queda saber triar l'opció més encertada i anar cap a ella amb decisió i una absoluta confiança. Perquè l'autèntica qualitat de vida no es compra enlloc, neix d'un mateix.

Estem oberts als qui han arribat en aquesta conclusió.

 Roldan
Cream espais per conuiuere

Eusebi Estada, 66-68
07004 Palma de Mallorca
Tel 971 763 666 - Fax 971 763 667
www.roltan.es
e-mail: comercial@roltan.es

 Qualitat
ISO 9001-2000 #121507-4

GRUP SOCIAS Y ROSSELLÓ

ELÈCTRICA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

**DISTRIBUÏDOR MATERIAL ELÈCTRIC
I IL·LUMINACIÓ**

LA INDUSTRIAL Y AGRÍCOLA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

**MAQUINÀRIA PER A LA INDÚSTRIA,
CONSTRUCCIÓ, EINES, PERNS,
ACER...**

MENORCA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

**DISTRIBUÏDOR MATERIAL
ELÈCTRIC
I IL·LUMINACIÓ**

EIVISSA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

DEPARTAMENT TÈCNIC

CENTRAL MAYORISTA ELECTRODOMÈSTICOS
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

**ELECTRODOMÈSTICS,
IMATGE I SO**

MAIPRET
SUMINISTROS INDUSTRIALES, S.A.
QUADRES ELÈCTRICS

**CENTRALITZACIÓ COMPTADORS,
QUADRES DISTRIBUCIÓ, QUADRES
PROTECCIÓ, EQUIPS AUTOMÀTICS,
P/COMPENSACIÓ ENERGIA REACTIVA**

MAIPRET
SUMINISTROS INDUSTRIALES, S.A.
LLAUNERIA

**DISTRIBUÏDOR LLAUNERIA,
AIRE CONDICIONAT, SANITARIS
I MOBILIARI DE BANY**

El millor servei a la seva disposició

**ELÈCTRICA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

Magatzem General i Vendes:
Gran Via Asima, 3 - Tel. 43 00 34
Nureduna, 3
Tels. 46 23 00 - 46 28 00
Sucursal a Manacor:
Ctra. Palma-Artà, km 47,200
Tel. 84 31 31

**MENORCA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

Polligon Industrial
Cap Negre
Tel. 36 68 15

**EIVISSA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

C/. Bisbe Abad y Lasiera, 48
Tel. 31 09 93

**LA INDUSTRIAL Y AGRÍCOLA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

Nureduna, 3 - Tel. 46 23 00
Gremi Ferrers, 38 - Tel. 43 14 12
Sucursal a Manacor:
Ctra. Palma-Artà, Km 47,200
Tel. 84 31 31

**CEMESA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

Gran Via Asima, cont. Gremi Ferrers
Tels. 43 23 74 - 43 23 75

**MAIPRET
SUMINISTROS INDUSTRIALES, S.A.**

Gremi Ferrers, 38
Quadres elèctrics:
Tel. 43 10 84
Llauneria:
Gran Via Asima, 3
Tel. 43 00 86

El monestir de La Real

Gaspar Valero i Martí*

Introducció: La Real, paisatge històric.

El paisatge ha adquirit a Europa un creixent interès social i polític durant els últims anys. L'aprovació de la Convenció Europea del Paisatge (2000) o l'Estratègia Territorial Europea (1999) són una prova d'aquesta nova realitat. Es consolida la idea de paisatge com a qualitat de tot el territori i com a element bàsic de la qualitat de vida dels ciutadans. El paisatge constitueix un concepte que va més enllà de les tòpiques vistes panoràmiques, dels indrets de bellesa singular o dels llocs pintorescos. En la seva accepció geogràfica, el paisatge ha estat definit com *l'expressió observable pels sentits de la relació existent entre la naturalesa, la tècnica i la cultura de la humanitat*. Entès d'aquesta manera, tant els penya-segats de la Serra de Tramuntana o les platges del Migjorn com la perifèria urbana de Palma o els complexos hotelers de Magaluf constitueixen paisatges, cadascun amb el seu propi caràcter i significació.

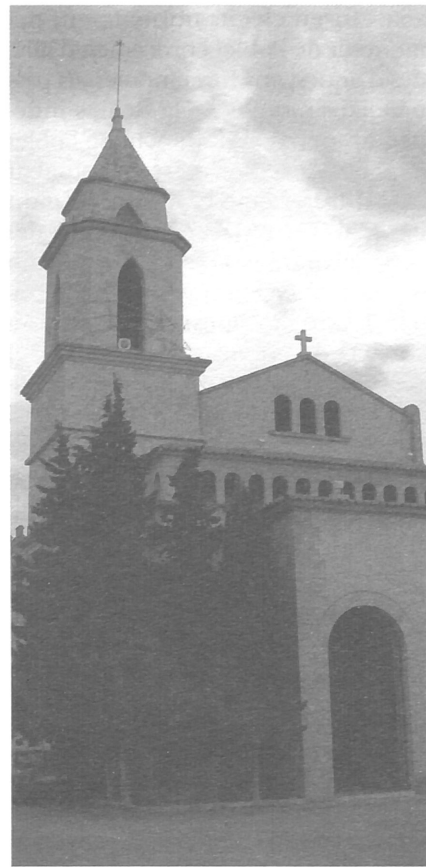
A més de la seva dimensió estètica o el seu interès ecològic i ambiental, el paisatge constitueix l'evidència perceptible de la història i de la pròpia cultura. Per això parlem de paisatge cultural o de paisatge històric. Entre els elements que integren el paisatge, els arquitectònics assoleixen una significació especial. Cal aprendre a valorar el context espacial dels nostres monuments. Sovint, el paisatge immediat, per proper, és també el més ignorat. Som capaços de valorar els espais verjos naturals i, al mateix temps, acostumar-nos a la lletjor quotidiana del nostre entorn. A les àrees periurbanes de Palma, s'ha produït un enlletgiment general del paisatge: en àmplies zones, el terme municipal de Palma presenta a l'observador d'avui un aspecte desarticulat, suburbial. És vergonyós observar com s'ha destruït sistemàticament allò que els nostres padrins denominaven el Fora Porta de la Ciutat, especialment les possessions del terme. El preu del progrés ha estat durant molts anys

l'excusa per justificar una destrucció bàrbara del patrimoni. A hores d'ara, però, sabem que el progrés és compatible amb la cultura i que no és progrés allò que comporta l'empobriment cultural i que hipoteca el futur del patrimoni col·lectiu.

Amb l'intent de destrucció de l'entorn de la Real, hem arribat al límit. La Real, a més d'ésser un monument arquitectònic i artístic, compta també amb un espai que l'envolta del qual no es pot dissociar, i que forma part de la seva mateixa monumentalitat. Aquests voltants del monestir configuren un context que és un autèntic paisatge històric, un patrimoni que engloba arquitectura i paisatge, un espai que, a més, compta amb nombrosos elements del sistema hidràulic relacionats amb la font de la Vila i la d'en Baster, amb les síquies d'abastament d'aigua a Palma i les restes dels molins fariners d'aigua corresponents. La Real és un llibre obert, una lliçó d'història, un espai de la nostra identitat que no vol cadenes ni corsés al seu costat.

Els accessos de la Real.

Arribam al monestir de la Real pel camí dels Reis, topònim interessant per la càrrega històrica que presenta. Es refereix al camí que seguí el rei En Jaume des del desembarcament de Santa Ponça i des del campament de Bendinat, el dotze de setembre de 1229 fins al campament definitiu de la Real, que ja no s'aixecà fins a l'entrada a la Madina Mayurqa, el 31 de desembre de 1229. Recentment, el camí ha estat objecte d'una important ampliació, convertit gairebé en una segona via de cintura, cap a la rotonda de la carretera de Valldemossa i cap a la de la carretera d'Establiments i del polígon de Can Valero. Continuem per la carretera que ens acosta al monestir; és un camí ample, amb una renglera de moreres a l'esquerra. Ben aviat trobam la creu de terme, dita la Creu de la Real, de 1723, que fins fa pocs anys es trobava

La Real. (Foto: ©Trefalempa, 2004).

a l'altra part de la carretera del camí dels Reis. Vora l'entrada al monestir de la Real, tenim les cases de la Real a l'esquerra, propietat de la família Aguiló.

Notes històriques.

Sembla que els terrenys de la Real foren un jardí del valí musulmà, d'on procediria l'etimologia de la paraula. Segons la tradició, el dotze de setembre de 1229 s'hi establí el centre del campament de l'host de Jaume I, quan posaren setge a la Madina Mayurqa.

Cap a l'any 1266 passà en aquest lloc el monestir cistercenc fundat el 1235 per monjos de Poblet a l'antiga alqueria Alpí, on actualment es troba la finca de la Granja (Esporles); sembla que des de 1239 els monjos ja s'havien instal·lat molt a prop de la Real, a l'actual possessió de Son Cabrer. A la segona meitat del segle XIII Ramon Llull hi féu estades i hi escriví alguna obra, com el *Llibre d'Ave Maria*. El monestir posseïa uns dominis molt considerables, sobre els quals l'abat tenia jurisdicció civil. L'abat de la Real fou també membre del consell instaurat per Jaume III de Mallorca i ocupava a les corts la segona cadira de l'estament religiós de Mallorca, després del bisbe. Fins al 1517 els

abats foren elegits normalment pel monestir de Poblet i procedien d'allà; des d'aquest any foren nomenats pels mateixos monjos de la Real; s'independitzaren definitivament de Poblet el 1560. Al segle XVIII en fou abat un lul·lista notable, Antoni Ramon Pasqual. L'any 1835 els monjos del Císter abandonaren el monestir, amb motiu de l'exclaustració de Mendizábal. L'antiga església monacal fou convertida en vicaria del nucli del Secar de la Real, i el 1897 s'hi establiren els Missioners dels Sagrats Cors. L'any 1913 la vicaria fou convertida en parròquia; en aquesta època, l'església fou reformada per l'arquitecte Guillem Reynés. Sota les directrius del pare Gaspar Munar, s'hi creà la Biblioteca Balear, que conserva un important fons bibliogràfic sobre temes de les Illes Balears.

Descripció.

El portal d'entrada al recinte del monestir té un gran arc rodó adovellat presidit per un nínxol amb una imatge de la Mare de Déu, datada el 1664. Corona l'ingrés una creu sobre dos aiguavessos; és l'única resta de l'alt mur protegit amb merlets que custodiava el recinte monàstic. Vora el brançal de l'esquerra hi ha una làpida que recorda la restauració feta amb motiu del setè centenari de la conquesta, l'any 1929, per iniciativa de Joan Aguiló.

Un carreró estret condueix fins a l'església, de base gòtica però molt reformada al segle XIX. Al final d'aquest segle, l'orientació del temple es capgirà, de tal manera que el presbiteri i l'altar passà vora el claustre, i el portal major s'obrí en una placeta que permet l'accés directe al temple. Aquest ingrés modern, acabat el 1938, és constituït per un atri porticat amb tres arcs de mig punt, al fons del qual hi ha el portal major, d'arc pla o de llinda adovellada, flanquejat per sengles portals de la mateixa tipologia. El campanar se situa a l'esquerra de la façana; sobresurt tres cossos sobre el bloc del temple, dels quals el superior és de secció octogonal aixamfrada amb un arc apuntat als laterals amples. El portal lateral és neogòtic, amb bocell, i mostra la data de 1893.

L'interior del temple és d'una sola nau, amb cinc capelles a cada costat i coberta plana, de fusta, sostinguda per arcs apuntats. Les capelles laterals tenen accés per arcs ogivals i presenten coberta de creuer. Als peus del temple, hi ha la tribuna, sostinguda per tres arcs de mig punt, i acull

l'orgue. El presbiteri, amb l'altar major, presenta dos trams, separats per una arc apuntat; l'alçat lateral presenta dos triforis de cinc arquets a cada costat. El retaule, d'un sol carrer, d'estil neoromànic, acull la imatge de Santa Maria de la Real, titulada també amb l'advocació cistercenca de la Mare de Déu de la Font de Déu, que mostra abillament blanc amb flors daurades, obra de final del s. XVI. A l'esquerra del retaule, hi ha un llenç de Sant Benet, mentre que a la dreta n'hi ha un altre de Sant Bernat. Més amunt, es veuen els escuts de Nunó Sanç, a l'esquerra, i de la Real, a la dreta.

Les capelles de l'esquerra o de l'Evangelí són les següents: La primera, sota la tribuna acull la pica baptismal, amb vitrall que representa el baptisme de Jesús. La segona és la de la Pietat, amb una imatge. La tercera és la de la Immaculada, amb un retaule barroc classicista que acull la imatge de la titular, amb una pintura a l'esquerra de Sant Joan Baptista i a la dreta de Santa Rosa de Lima; a la paret de l'esquerra hi ha un llenç amb la Immaculada, Ramon Llull, i altres sants; a la paret de la dreta hi ha la Sagrada Família amb Santa Isabel i Sant Joan nin. La quarta és ocupada pel portal lateral, amb coberta de volta d'aresta. La darrera és la de Sant Onofre, amb un retaule manierista obrat l'any 1601 per Gaspar Oms; presenta tres carrers, amb el sant titular al centre, Sant Pere a l'esquerra i un sant bisbe a la dreta; la predella mostra una Immaculada al centre, Sant Jordi a l'esquerra i Sant Bernat a la dreta; l'àtic és ocupat per una pintura de la Mare de Déu entre dos bisbes; hi apareix l'escut de l'abat Onofre Pol, heràldica que es repeteix a la clau de volta de la coberta, amb la data de 1599.

Les capelles de la dreta o de l'Epístola són les següents: La primera, sota la tribuna és la de la Mare de Déu de Lluc, amb la imatge de la titular i una escaleta a manera de cambril obert; els vitralls mostren l'exterior de Sant Bernat, a l'esquerra, i la façana de l'església de Lluc, a la dreta. La segona és la de la Sagrada Família, amb una imatge; a l'esquerra hi ha una imatge de Sant Antoni Abat, i a la dreta una altra de Ramon Llull; a la paret de l'esquerra hi apareix un llenç dels Sagrats Cors. La tercera és la de Sant Josep, amb un retaule barroc classicista que acull la imatge del titular, amb una pintura a l'esquerra de la Mare de Déu de la Mercè i a la

dreta de Sant Joaquim; a l'àtic, hi ha la imatge de la Mare de Déu del Carme; a la paret de l'esquerra hi ha un llenç del taller de Sant Josep i a la dreta la mort del sant patriarca Josep. La quarta és la de Sant Bernat, amb una imatge del titular, dins un nínxol apuntat i sobre cambril obert; gaudeix de gran devoció, especialment la diada de la festivitat, el 20 d'agost. La cinquena és la del Sant Crist, amb una talla tardogòtica del s. XVI.

Un arc apuntat a l'esquerra del presbiteri comunica amb la sagristia, una bella estança de planta quadrada i de gran alçada, amb coberta plana sostinguda per un gran arc diafragma; un corredor elevat recorre el perímetre superior; conté una calaixera, el lavabo, amb una figureta de Ramon Llull al capdamunt, i diversos elements d'art sacre, com un santcrist, un faristol, llenços procedents de retaules barrocs (Sant Major, Santa Escolàstica, Sant Bernat d'Alzira, Sant Josep, Santa Clara, Sant Onofre...), i la pintura de Sant Joan Baptista i Santa Catalina...

El claustre és de planta quadrangular; compta amb dues plantes de galeries d'arcs rebaixats; els pilars de la planta baixa alternen fust octogonal i helicoïdal, mentre que els de la planta superior són estriats. La part més antiga correspon al pis inferior de la part de migjorn, llevant i tramuntana, del s. XV, seguides de les ales nord i est de la planta superior, del s. XVII i primera meitat del XVIII; l'ala de ponent és la més moderna, del s. XIX. En el centre, hi destaca un coll de cisterna i una imatge de Ramon Llull; aquesta escultura és obra d'Andreu Orell Salvà, de 1952, i presenta el Doctor Il·luminat mostrant el *Llibre d'Ave Maria*.

De les dependències que comuniquen amb el claustre, arquitectònicament destaca la sala capitular del s. XVI, de planta quadrada, amb una columna central que reparteix quatre trams de volta d'aresta; conté, entre d'altres, els retrats de Nunó Sanç, fundador del monestir, una còpia del retrat de Jaume I que existeix a l'Ajuntament de Palma, i un retrat de l'abat Pasqual, a més d'una imatge de Sant Bernat que data de 1945 i és obra de Francesc Salvà Pizà; també s'hi conserven nombrosos goigs lul·lians. La biblioteca, que conté el fons de la Biblioteca Balear, és també una estança molt destacable.

* Historiador i promotor cultural

Raons per a mantenir La Real i el seu entorn

Guillem Rosselló Bordoy*

La reunió convocada el dia 22 de gener de 2004 el bon amic Josep Amengual Batle, Superior General dels Missioners dels Sagrats Cors, ens plantejava, amb la seva acostumada claredat d'idees, el perill que, a hores d'ara, amenaça les rodalies de l'antic monestir cistercenc de La Real, avui seu de l'orde que presideix. Les amenaces són, més o menys, per aquest ordre: urbanització dels voltants, possible nou emplaçament d'un macrocentre hospitalari i un projectat geriàtric amb ínfulas i aspiracions de ser quelcom més que un geriàtric.

En aquell moment vaig proposar que els presents, tots nosaltres preocupats pel tèrbol futur, no tan sols de La Real, sinó també de tota la ruralia mallorquina, deixàssim el nostre parer reflectit per escrit, de manera que l'opinió d'un grapat d'il·lusos que encara creim en la salvaguarda del patrimoni natural, tan malmenat o més que el patrimoni cultural, restàs, feel, clara i llampant, com a testimoni per a generacions futures. No per res, per plena consciència de la nul·la importància que els responsables, avui els diuen competents en la matèria, donen a les nostres opinions. Tots som sabedors que, a hores d'ara, ningú no ens farà cas i, així, almenys quedarà constància del nostre pensament. Diuen que l'experiència és la mare de tots els vicis i tal volta de totes les virtuts, gosaria afegir.

L'experiència de més de quaranta anys intentant el que és impossible, m'obliga, diria que ens obliga, a no refiar-nos de promeses polítiques i afirmacions electorals.

No debades els savis llatins que al llarg dels segles senyorejaren la nostra terra ens ensenyaren que *scripta manent, verba volant*, que per aclarir idees de la classe política, la qual no sap llatí, vol dir: papers canten, menten barbes.

Quines són les raons per mantenir La Real i el seu entorn?

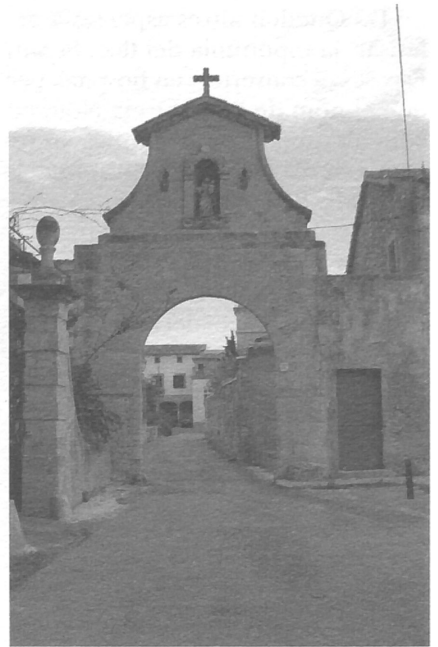
Com a arqueòleg, com a arabista que som, voldria bastir la meva opinió d'acord amb els següents punts:

A.- La Real fou la primera fundació monàstica de Nunyo Sanç a la Mallorca recent conquerida. Altres fundacions d'origen reial foren el monestir femení de Santa Margalida a Ciutat de Mallorca i l'abadia dels premostratencs de Bellpuig a terres d'Artà. Com a tal monestir, *l'ora et labora* institucional demanava terres per conrear i aïllament per resar. Els projectes faraònics que amenacen l'entorn monacal fan impossible tal aïllament. L'art del conró ja va desaparèixer al segle XIX quan les propietats conventuals que asseguraven el manteniment de la comunitat foren subhastades a impuls de la foramidada desamortització de Mendizábal.

B.- La Real, segons antics coverbos tradicionals, és nom que deriva de l'organització del campament que Jaume I va fer bastir a l'hora d'assetjar Madina Mayúrqa. Emperò hi ha altre possibilitat més plausible, perquè entre les propietats que va rebre Nunyo Sanç hi figurà un lloc denominat ARIAL, que s'identifica amb l'actual son Cabrer, on hi havia uns banys que, al llarg dels temps, foren recordats per la documentació d'època feudal. *Arial*, en àrab, significa els jardins, deformació de *ar-riyâd*, plural de *rawdâ* o jardí. Tan sols aquesta paraula ens dóna idea del que seria el territori segles enrere. Uns jardins que feren possible agombolar la fundació cistercenca.

A dir veritat, tant la primera proposta com la segona no són contradictòries perquè als terrenys de Son Espases s'han trobat restes medievals que poden donar suport a la idea del real de la mainada del rei En Jaume.

C.- La Real, endemés, presenta un

Arc de La Real. (Foto: ©Trefalempa, 2004).

valors que no es poden materialitzar en unes construccions. L'habitual deixadesa dels mallorquins féu possible que les edificacions monàstiques quedassin enrunades i el salvament del poc que quedava de l'antic cenobi és cosa relativament moderna. Emperò l'aurèola cultural que es desprèn del monestir no és cosa d'anys ni de segles. Ve de més enrere. Ramon Llull cercà recés a La Real. El Pare Pascual hi va escriure les seves *Vindiciae Lullianae* i la Biblioteca Balear, creada pel Pare Gaspar Munar, és, avui, un dels centres més importants per a la coneixença de la nostra història, encara que la història, l'antiga *magistra vitae*, estigui de rebaixes i el magisteri que ens puguin aportar els fets passats sia, pels que tenen competències em matèria educativa, quelcom digne de ser esborrat de la faç de la terra.

No debades tenim exemples prou clars que il·lustres polítics han titllat aquest afany de perpetuar la cultura. "La cultura no dóna vots" fou un dels eslògans d'un important president de la nostra comunitat i, molt recentment, el Sr. Calvo Sotelo, altre il·lustre president més enlairat que l'anterior, recordava davant les càmeres televisives que el reclam cultural afavoria molt poc la imatge d'un polític.

També podríem recordar que Joan Llabrés i Bernal, sempitern secretari general del Govern Civil de l'anterior etapa històrica que ens ha tocat viure, sempre ens recordava que cultura ve de cul... i, en conseqüència, la cultura no és més que el darrer mot del credo.

D.- Queden altres aspectes a defensar: la toponímia del lloc. Si Son Espases es converteix en hospital, per què el nom de Son Dureta Nou, tal com els mitjans de comunicació repeteixen dia a dia? De segur que els ossos de la família Dureta es remouran dins el seu fossar.

I per acabar: què en direm de les possibles restes arqueològiques del suposat campament del rei En Jaume? I de la necròpoli de coves artificials de son Cabrer, que els eixamples de la carretera de Valldemossa s'endugueren en orris? I de les referències

materials que encara puguin quedar dels banys d'Arial?

De la xarxa hidràulica de la zona m'estim més no parlar-ne, prou malmenada està. Persones més enteses en tenen la paraula.

Supòs que les meves paraules de res serviran. Acostumat estic a predicar al desert i, malgrat em titllin de repetitiu, tan sols voldria que quedàs constància del meu pensament, d'igual manera que, anys enrere, molts de mallorquins posaren el crit al cel per semblants malifetes. Miquel Ferrà podria ser-ne un exemple, o els

homes de l'Arqueològica, que mai de mai els feren cas.

Recordem sempre aquell que predicava al desert i que fou escapat per Herodes. Avui els herodes de torn, almenys en teoria, no poden ordenar escapar la gent, emperò hi ha altres mitjans per no fer cas als clams.

Una vegada més, quedi memòria del que pensa un ciutadà que encara creu en els avantatges del passat. ■

* *Historiador i arqueòleg*

DOSSIER: LA REAL

De bell nou per a la protecció de La Real

Josep Amengual i Batle*

Ensopegam en la mateixa pedra. Per darrera vegada?

No vaig poder alliberar-me del calfred quan una altra vegada he estat sorprès per una amenaça d'una invasió urbanística prop de l'únic monestir cistercenc que la història de quasi vuit-cents anys ha llegat a Mallorca. En el s. XXI, quan sembla que tots hem d'humanitzar-nos i humanitzar la nostra convivència, ens topam amb els luxurians encimentadors.

Si per pura casualitat en l'anterior investida vaig quedar enganxat en un moviment ciutadà que s'oposava a una concentració urbanística, que algú a una de les sales del monestir va comparar a la de certs indrets de Barcelona, ara el meu compromís serà força divers. Hi ha institucions ciutadanes i recursos democràtics que a la vegada anterior no existien. Per això hom espera que les autoritats públiques estiguin a favor del poble, del patrimoni artístic, cultural i ecològic, i menys per atendre l'afany de les caixes i dels bancs, com ens digué una alta autoritat municipal d'aleshores. Les orelles encara me siulen d'escarrufament, molt més que per

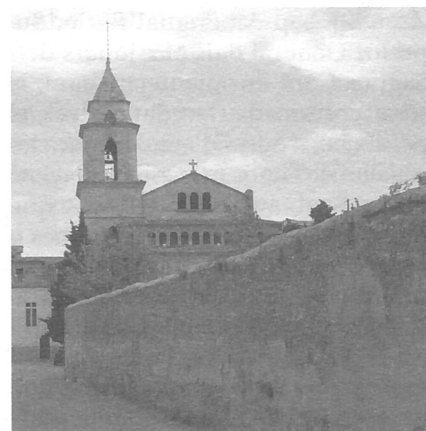
l'agressió que vaig patir, quan pretenqué arrencar-me amb un grup terrorista. Aquest darrer recurs demagògic va ser immediatament desactivat per la gent de La Real.

L'únic exemplar d'arquitectura cistercenc.

De veritat, ara partesc del supòsit que les autoritats estan a favor del poble, que no solament les elegeix, sinó que també les paga, amb uns sous tal vegada no envejables, però superiors als de la majoria dels electors i dels afectats per les noves previsions urbanitzadores.

Partesc també d'un altre pressupòsit, com és que de tots és sabut que les autoritats viuen sota una pressió dels grups econòmics, que és quasi irresistible, si hom vol restar en el càrrec. No m'interessa compensar una pressió amb una altra, sinó convida a la reflexió.

I m'agradaria encetar aquests pensaments amb un comentari que vaig sentir sovint quan pels anys 1970 a 1990 acompanyava grups d'alemanys, que s'interessaven pel patrimoni lul·lià i cistercenc de Mallorca, i arri-

La Real. (Foto: ©Trefalempa, 2004).

baven a La Real. Era quasi inevitable que establissin un contrast amb el que esdevé sovint en el seu país. A vegades uns voltants idíl·lics agombolen un monument esquitat o ferit per les guerres. En canvi, els sorprenia que darrere una entrada tan poc agradosa, hom topàs amb un lluminós i esvelt claustre monàstic de La Real. Haver de passar per aquell corredor de presó, com l'anomen jo sovint, no fa esperar la refulgència mediterrània de l'interior del l'edifici. És el que comentaven els amables visitants.

I, en realitat, l'antic monestir de La Real és una austera joia de l'art cistercenc. És el que és. No s'hi val comparar-lo amb l'abadia mare de Poblet. És l'únic exemplar d'aquesta arquitectura que hi ha a Mallorca. Set segles i mig ha excel·lit dins l'espai que varen ocupar les hosts del rei en Jaume.

Mallorca és una comunitat històrica mil·lenària. No és d'una administració.

I és que la història de Mallorca no comença avui. Jo deploro l'anorreament de l'arquitectura musulmana. També em peg tocs pel cap quan

contempl els gravats dels antics convent i església de Sant Domingo de la Ciutat, i fa estona que unes autoritats l'enderrocaren, com unes altres enderrocaren les murades ciutadanes.

La Ciutat és mil·lenària. Les autoritats passen. Nosaltres mateixos passem, la qual cosa obliga a tenir un respecte d'abast històric. Que travessi el futur. En temps passats no disposaven de tants recursos per calibrar l'abast d'aquestes grans decisions. Avui som privilegiats.

Hi ha uns experts.

Les institucions tenen els seus assessors, que mereixen tot el reconeixement. Hi ha, a més, moltes altres persones que, com a ciutadans dins una democràcia que no és merament ocasional, tenen una paraula a dir. Hi ha societats i associacions que entenen en qüestions de patrimoni historicocultural. Venturosament, hi ha una Universitat a les Balears.

Seria important que poguéssim saber com aquests individus i aquests col·lectius han estat convocats a dir la seva i com els han escoltats.

Què en diuen els historiadors, que tracten de les èpoques romana, bizantina, musulmana, medieval, moderna, sobre les mesures urbanístiques que sembla que s'imposaran?

Els professionals en geografia i en belles arts, així com els literats, deuen saber qualque cosa sobre un monument i el seu entorn.

Crec que els governants podrien disposar de les opinions llurs de manera gratuïta. Tal vegada en cap vesant de la seva gestió trobaran tantes persones expertes a Mallorca.

Un viatge d'ofici m'ha menat aquests dies a Puerto Rico. Una persona amiga em va tornar a passejar per "el viejo San Juan". Tot i que m'hi sobren elements publicitaris, vaig sentir enveja. Podria recordar com moltes ciutats han crescut amb un aire més assenyat i més integrador dels seus ciutadans i del seu patrimoni històric. Palma, fins ara, ha tingut molt mala sort. Ja sé que un dels pitjors models per al futur de Mallorca seria Puerto Rico; però, amb el camí emprès, hi anam tot dret. La desfiguració de la nostra terra i de la nostra arquitectura arriben a ser omnipresents i omnipotents.

La Real, com tots els monestirs extraurbans, no solament és un conjunt de parets i de teulades. Un monestir és un ambient, com bé sabem. I és l'ambient el que hom pot ferir mortalment.

Passeig del monestir de La Real. (Foto: ©Trefalempa, 2004).

La silueta del monestir de La Real, per si mateixa, evoca la trajectòria d'un poble, que ha passat per la història elaborant el seu patrimoni i que encara avui estima ser allò que és, com ens recordava Costa i Llobera.

Podem amagar i ofegar aquest edifici secular, perquè quedi arraconant i confinat. També el podem fer emmudir. Basten uns metres de ciment per aconseguir-ho.

La figura mítica i rondallesca de l'Abat de La Real esdevindrà inimaginable, si el "seu" monestir queda diluït en mig de gegantines fileres de ciment.

La Real pertany a l'itinerari espiritual i cultural de Mallorca, si més no per la seva vinculació a Ramon Llull. Allà hi va recórrer com a convers i assedegat de Déu i de saber. Vell, hi va llegar una part dels seus llibres.

Aquest espai lul·lià, un temps regit i animat per l'abat R. Pasqual, ha esdevingut un centre d'espiritualitat, d'encontres culturals, amb possibilitats d'envigorir la cadena de institucions que donen qualitat al nostre poble.

Ja no són els místics solament, els missioners, ni els poetes i literats. Comencen a ser els professionals de

la informàtica els qui admiren Ramon Llull. El problema no és si el papa el declararà patró d'aquests experts. Fa cosa d'un any, per un carrer de Madrid vaig sentir dos tècnics en aquesta ciència que en parlaven. Ja és al carrer el reconeixement que fa segles li retien els filòsofs i matemàtics. Una consideració per a un dels seus espais predilectes no serà cap gest indegut.

La comunitat dels missioners treballa i pren contacte amb diverses institucions i amb persones capacitades per afegir més ofertes a un projecte que uneixi més persones i més indrets lul·lians, des d'un horitzó ample i obert. Aquest projecte voldria posar a l'abast popular el patrimoni lul·lià. Ensems n'hauria d'extreure perspectives per a un futur ecumènic, incloent, fins i tot de les cultures mediterrànies nord-africanes, la musulmana en concret. És una manera d'accelerar la tercera integració de Mallorca dins el seu espai natural, i que és l'únic que té futur, si volem preparar una nova convivència mediterrània.

La Real ha arribat a ser un indret d'encontre de moltes persones apassionades per la nostra història i cul-

tura. És cert que els llibres que va llegir al monestir Ramon Llull fa segles que no hi són i que els que posseeixen el monjos blancs són escampats per Madrid i per altres llocs. Però des de 1933, el P. Gaspar Munar i Oliver, com una formigueta incansable, va treballar fins als 88 anys per recollir un fons de manuscrits i de bibliografia que són prou respectables. Un conveni amb el Consell de Mallorca ens ha ajudat a fer-lo més assequible al públic. Tot això hom pot encaixonar-ho en mig de carrers intransitables. Com intransitable és en bona part Palma. S'ho val, afegir més motius d'estressar els ciutadans?

Un segle de reconstrucció.

Tot just els Missioners dels Sagrats Cors arribaren a La Real, quasi forçats pel bisbe Jacint Maria Cervera, l'any 1897, trobaren la feligresia endeutada per la construcció del campanar. Amb esforços avui impensables, començaren a refer el claustre, ocupat per nombroses famílies, que s'hi establiren després de la desamortització de 1835. Fins els anys 1960 no es va refer tot l'espai actual. Una tasca semblant es realitzava amb uns ingressos magríssims, i amb sacrificis fins i tot en el menjar de la comunitat. Qualque veí va fer més planer aquest camí, com ho fan constar amb agraïment les actes comunitàries.

Queda molt per descobrir en els murs i baix del trespòl de certs indrets del monestir. Són empreses que ja no cauen dins les nostres possibilitats.

Per alleugerir la plaça de davant l'església parroquial, la comunitat va oferir a un preu tirat l'hort de Can Tendre, que prou havia costat adquirir en el seu temps.

La Real ha esdevingut un lloc obert i acollidor.

Actualment, amb col·laboració amb les institucions públiques, hi ha un centre d'acollida d'immigrants, que disposen d'una cel·la en el monestir. Molts són descendents dels magrebins nord-africans que va visitar Ramon Llull i amb els quals va disputar en la seva llengua.

El que resta ja no és en les mans de la comunitat religiosa.

La protecció ambiental l'han de garantir els poders públics.

La Real concentra un patrimoni històric tan variat i ric, i és a la disposició dels veïnats i feligresos, així com de tots els investigadors i visitants, i no en parlem dels milers de ciutadans que cada any s'hi acosten durant la

romeria de Sant Bernat, a la qual s'ha sumat darrerament l'Ajuntament de Palma.

Si les coses són així, ningú no se sorprendrà que demanem una absoluta i ampla protecció no just del monestir, sinó del seu entorn ampli. I que la demanem amb garanties serioses, de manera que no bastin uns interessos conjunturals per fer tronollar l'entorn.

Ha de quedar clar que si mereixen respecte l'Escorial o les murades d'Àvila, i ningú no hi aixecarà davant un edifici que n'impedeixi la vista, per la mateixa regla de joc això no s'ha de permetre a Mallorca. Som una illa petita, i les nostres coses no sempre tenen el mateix volum ni el mateix valor material que les construccions foranes; però la nostra dignitat col·lectiva no és inferior. I de Ramon Llull no n'hi ha d'altre i de mostra d'arquitectura cistercenca tampoc Mallorca no en té una segona. Vuit segles no es poden esborrar amb una decisió administrativa.

Conec de prop operacions de diversos tipus per protegir l'ambient de qualque indret significatiu per al poble que han estat molt laborioses. Es tracta d'eixamplar l'espai ambiental. No fa ni un mes que, a un altre país, m'he oposat dins la Congregació de Missioners dels Sagrats Cors, present a La Real des de 1897, a noves adquisicions de solars per tal de protegir una institució en molts sentits semblant a un monestir. És una manera de procedir absurda. Els diners que administram no són per a aquesta finalitat. A més, som enemic d'acumular propietats. Està vist que garantir el patrimoni cultural, arquitectònic i ambiental, no és sempre fàcil. I, per posar-ne uns exemples, és més rendible fer lloc a una discoteca o un restaurant, posats a qualsevol lloc legalment autoritzat.

Tampoc no diria que els eclesiàstics sempre siguem coherents en aquestes accions. Ara, la causa de protegir La Real és prou evident, i passa per damunt d'errors passats o actuals, reals o suposats. No totes les parts del monestir tenen el mateix valor. Hi ha obra ben moderna, de gust divers. Però és el conjunt que ara corre perill de caure enmig d'una asfaltada general i una encimentada en vertical i en horitzontal.

Aleshores, qui ha de garantir el bon ús del patrimoni històric i cultural han de ser els poders públics. No l'han de dirigir. Basta que el facin possible.

I la solidaritat?

A la roda de premsa que vàrem tenir a la Sala Capitular del monestir, dia 22 de gener, quan acabàvem de sentir que certs projectes, que fregaven més de prop el monestir, es revissarien, vaig ser objecte d'insistents preguntes, sobre si la comunitat religiosa ja deixaria d'acompanyar la resta de famílies afectades per les altres propostes urbanitzadores de l'entorn.

Allò que farà la comunitat en el dia a dia no em correspon dir-ho. El que puc assegurar és que una comunitat religiosa catòlica no es pot deslligar del poble, perquè és poble. No és possible estar en tot i sempre. Però les reivindicacions no són una qüestió ocasional.

Hi ha famílies que queden greument perjudicades, i no ens és de cap manera indiferent; i ho és menys, quan altres s'enriqueixen amb grans contractes. Si això és legal –no ho sé– em deman si és just en una societat democràtica. Hi ha o no privilegiats, en el tracte, en l'accés a la informació?

Hi ha un entorn, més llunyà, que quedarà massa acaramullat de construccions, i això no ajuda a la qualitat de vida, a la qual tots hi tenen dret, en concret els habitants de La Real.

Si ja la via de cintura i la sortida de la carretera de Valldemossa i UIB queden col·lapsades, què passarà quan es realitzin els projectes que nosaltres ara, a darrera hora i a corre cuita, coneixem? No oblidem que el que ha sortit en públic és el començament. Cada institució projectada durà un seguici de noves exigències. I això els tècnics ho saben.

No és que hom pretengui allunyar tota casa de creixement. El que voldria contribuir a allunyar és la concentració d'obres, que com saben bé els responsables i sabem tots, es poden distribuir assenyadament, de manera que resolguin els problemes públics, i no en creïn de nous.

Amb aquestes reflexions m'agradaria haver posat un granet d'arena a la plasmació d'una cultura per a la convivència més transparent, menys agressiva, menys servil dels poders fàctics –com poden ser les grans empreses de construcció. M'agradaria que prenguéssim perspectiva i que el sentit de poble no acabàs en el cant de la Balanguera. Hi ha una vertebració històrica que ningú no ens pot segrestar. ■

* Superior General dels MSSCC.

Antoni Tarabini, sociòleg

Dels resultats que es produïren a les Balears a les passades eleccions al congrés i al senat, quins en serien els aspectes més destacables?

En primer lloc, l'alta participació ens torna a la situació de 1996. Cal recordar que en anteriors convocatòries en eleccions generals la participació va ser fins i tot superior. En segon lloc, és clar que el PSOE ha recollit de manera majoritària el vot recuperat de l'abstenció i gran part del vot jove de nova incorporació. En tercer lloc, totes les anàlisis ens permetem afirmar que el PP ha perdut part del seu vot urbà i de les denominades classes mitjanes, la qual cosa, però, no ens pot dur a negar la fidelitat dels votants del Partit Popular a Balears. En quart lloc, la coalició electoral Progressistes per les Illes no va obtenir els resultats que alguns preveïem. Sens dubte, el vot útil a favor de Zapatero n'és una causa, però no l'única. De fet, si es mira el mapa electoral, on varen treure millors resultats va ser a les poblacions on el PSM tenia més arrels.

Pensau que en el comportament electoral dels ciutadans balears hi ha una situació d'estancament o, al contrari, s'hi poden observar algunes tendències noves de tipus estructural, derivades dels canvis poblacionals tan intensos dels darrers anys?

És difícil poder afirmar que es posin de manifest unes noves tendències electorals sòlides i estables a partir dels resultats de les darreres eleccions generals. No necessàriament les tendències, ara posades de manifest, s'han de reflectir mimèticament a unes eleccions autonòmiques o municipals. Sens dubte, en el vot de les eleccions generals varen influir-hi actituds i accions de l'actual govern Matas, com poden ser la seva política de prepotència i autopistes. Però també hi va influir una saturació de l'electorat davant el tarannà i les actuacions d'Aznar i el seu govern (la guerra de l'Irak., per exemple). Això vol dir que la feina no està feta.

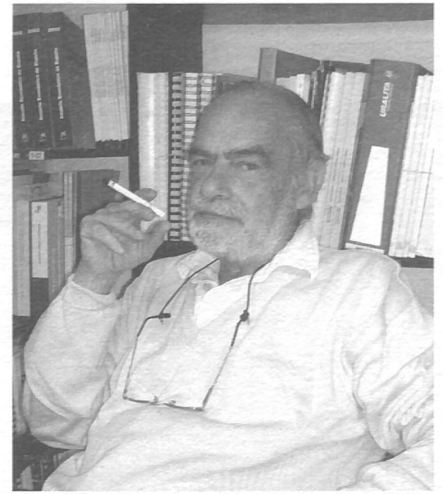
A les eleccions a les institucions d'àmbit estatal sempre hi ha, a les Balears i a la resta de les CCAA, uns majors nivells de participació. Quina en pot ser l'explicació, sobretot si tenim en compte que a hores d'ara algunes de les àrees de govern que més condicionen la vida quotidiana dels ciutadans (sanitat i educació, per exemple) ja són una responsabilitat del govern autonòmic?

Possiblement es donen majors nivells de participació a les eleccions estatals perquè no hem estat capaços de transmetre als ciutadans i ciutadanes que les institucions autonòmiques són rellevants per a ells. Aquesta situació és més greu entre ciutadans i ciutadanes no nascuts a Mallorca. De moment no hem aconseguit "integrar-los políticament".

Algunes forces polítiques han demanat que durant la legislatura ara tot just començada es drugui a terme una segona transició, què en pensau?

No em sembla correcte parlar d'una "Segona transició", el que no vol dir que no s'experimentin canvis importants en les actituds i en les accions a prendre pel nou govern. En primer lloc, amb la redefinició de la política internacional. En segon lloc, amb la imprescindible "remodelació" de l'actual marc de les comunitats autònomes. En tercer lloc, en plantejar una política econòmica que aposti, a més de per les grans xifres macroeconòmiques, per una concreció amb polítiques socials concretes. En quart lloc, la necessitat i compromís de modificar lleis com ara la LOCE i el Pla Hidrològic Nacional. Tot això dins un tarannà nou que obliga a recuperar la Cambra de Diputats com el Centre Polític. Aquesta "obligació", a més del propi tarannà personal de Zapatero, és conseqüència lògica de la pèrdua de majories absolutes.

Reformar la constitució o no, reconèixer la plurinacionalitat de l'estat, implantar de fet el federalisme, establir un règim fiscal que sigui, a la vegada, solidari (amb Extremadura, Andalusia...) i no discri-

Antoni Tarabini. (Foto: ©Trefalempa, 2004).

minatori (amb les Balears, Catalunya...), què en pensau de totes aquestes músiques que a hores d'ara estan sonant?

El redefinir la "situació" de les comunitats autònomes és simplement una necessitat. Quan es va escriure i aprovar l'actual Constitució, els moments polítics eren distints i l'Estat de les Autonomies era simplement una proposta. Avui, 25 anys després, les autonomies s'han desenvolupat amb transferències importants, però també amb disfuncions molt rellevants. Vulguem o no, és difícil encaixar dues realitats distintes: les nacionalitats i les regions. El que sembla és que, sense entrar en un disseny definitiu de l'Estat, com podria ser el Federal, es volen crear una sèrie de mecanismes que permetin un desenvolupament autonòmic més racional i més coordinat. De fet, és important que es parli explícitament de la reforma de la Constitució, en concret de l'actual Senat, per convertir-lo en una cambra de representació territorial. També és rellevant, tot i que no definitiva, la proposta de reunir de manera periòdica tots els presidents de les comunitats autònomes. Finalment, encara que la qüestió basca segueixi sense resoldre's, el nou clímax pot propiciar un diàleg entre l'estat central i el govern Basc, maldament inicialment sigui des de la discrepància. El tema difícil és el finançament de les comunitats. Sens dubte, són rellevants els dèficits fiscals existents a diverses comunitats, com ara la nostra. El tema és damunt la taula, però la solució no és senzilla. Sens dubte, aquest és uns dels reptes més importants. Plantejar com a fórmula a aplicar el *café per a tots* dels concerts econòmics no sembla que sigui el camí més factible.

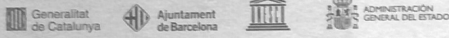
14:45 Carnaval de Bahía

19:30 Grans espectacles

TMY

15

KODAK

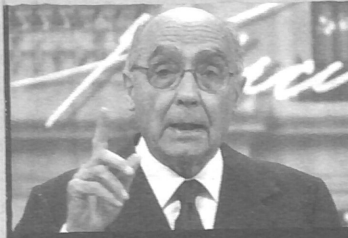
Viu un dia al Fòrum.

Del 9 de maig al 26 de setembre del 2004,

Barcelona serà la capital mundial de la diversitat i el diàleg entre cultures a través de tres espais únics.

Fòrum: més de 30 hectàrees on viuràs les més diverses formes de cultura i entreteniment. **Fòrum Diàlegs:** un espai de debat i reflexió on més de 1.500 ponents buscaran solucions als problemes del segle XXI. **Fòrum Ciutat:** tot Barcelona serà protagonista d'exposicions, espectacle i altres expressions artístiques.

Fòrum Barcelona 2004, una trobada que mourà el món.

18:10 Diàlegs amb Saramago

20:50 Circ Les Arts Sauts

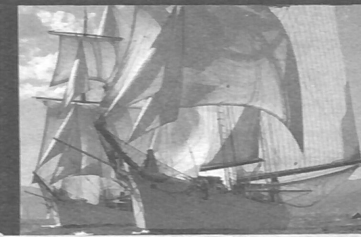
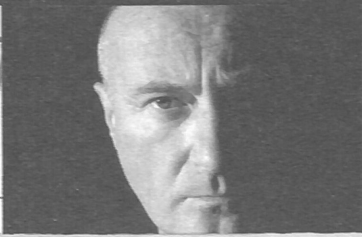
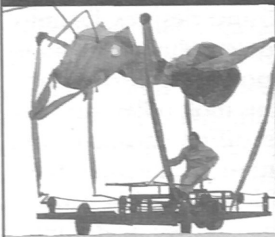
14

14A

15

12:15 Exposicions. Guerrers de Xifan

14:00 Concert amb Sting

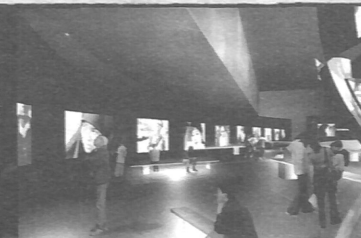
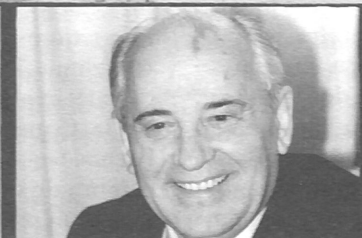

11:00 Cercaviles

22:00 Concert. Phil Collins

15:15 Festival del Mar

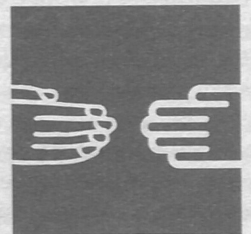
16:30 Carinhos Brown

19:45 Cabaret

18:25 Diàlegs amb Gorbachov

10:30 Exposicions. Veus

www.barcelona2004.org
Informació 902 24 2004

Forum
BARCELONA
2004

SOCIS

PATROCINADORS

Kant, el gran Clàssic de la Modernitat

Gabriel Amengual*

Dia 12 de febrer de 2004 va fer 200 anys de la mort d'Immanuel Kant (1724-1804), el professor de filosofia de la Universitat de Königsberg a la Prússia Oriental, actual Kaliningrad, dins el petit reducte que s'ha quedat Rússia, entre Lituània i Polònia, amb port al Bàltic, encara que sense connexió directe amb la resta del territori de la federació russa, separada d'aquesta també per Bielorússia. En aquell temps Königsberg tenia una Universitat important. Kant se'n sentia molt orgullós, d'aquesta ciutat, on ell va néixer i viure tota la vida, sense sortir-ne mai; una ciutat a la qual, segons ell, no li mancava res, estava molt ben comunicada, de manera que vivint-hi se sentia ciutadà del món i al corrent del que passava a la resta dels països. "Una gran ciutat, que és el centre d'un regne en el qual es troben les institucions territorials del govern, que té una Universitat (per al cultiu de les ciències) i una situació propícia a la navegació, que afavoreix mitjançant els rius les relacions amb l'interior del país com també amb països allunyats amb diversitat de llengües i costums; una ciutat semblant, com és Königsberg, a la riba del riu Preguel, pot considerar-se com un lloc adequat per ampliar tant el coneixement de l'home com el coneixement del món, on aquests coneixements es poden adquirir fins i tot sense viatjar"¹. Aquesta és la descripció que Kant fa de la seva ciutat, feta, com es veu, amb molta admiració i afecte. I certament Kant estigué molt lluny de ser un provincial, tant com a filòsof com també com a ciutadà; fou, sens dubte –amb tota l'amplària que puguem donar al terme– un ciutadà del món: pels seus coneixements, per la seva amplitud de mires, pel plantejament ètic i polític.

Es curiós aquest arrelament que mostra el filòsof de la raó i de la universalitat, del pensament i no de

la cultura (com el caracteritzà Alain Finkielkraut), encara avui considerat com el més clar representant dels universalistes enfront de tota mena de comunitaristes o defensors de les cultures, en plural, polèmica que, com se sap, va tenir –així almanco ho podem considerar clarament avui– el primer episodi en les discussions entre ell i el seu deixeble J. G. Herder (1744-1803), del qual aquest any passat s'ha celebrat també el segon centenari de la seva mort². Però no és que Kant es quedàs simplement amb els conceptes abstractes menystenint el coneixement de les cultures. Més bé, proposa com a mitjans, avui diríem fonts, de l'antropologia "viatjar, encara que no consisteixi més que en la lectura de llibres de viatges"³, i com a mitjans auxiliars "les històries, les biografies i fins i tot les obres de teatre i les novel·les", ja que malgrat que aquests darrers gèneres no tinguin com a objectiu propi "l'experiència i la veritat", sinó "la invenció poètica", malgrat tot, els caràcters que ens presenten "han de ser presos en el seus trets fonamentals de l'observació d'allò que els homes fan i deixen de fer realment; perquè, encara que exagerats quant al grau, han de ser quant a la qualitat concordants amb la naturalesa humana".⁴

Però, malgrat aquesta concessió a l'etnologia o a l'estudi de les cultures, Kant ens adverteix que, si hom realment vol saber què ha de cercar fora i si vol comprendre adequadament el material d'observació que es trobarà, "si es vol saber què és el que s'ha de cercar fora per ampliar el volum de l'antropologia", "és mester haver adquirit un coneixement de l'home abans, a casa pròpia, mitjançant el tracte amb els conciutadans o paisans", "perquè els coneixements generals precedeixen aquí sempre als coneixements locals".⁵ Per tant, amb la prioritat dels coneixements adquirits a casa, no es tracta de quedar-se amb el provincialisme, sinó

Immanuel Kant, en un gravat de J. F. Bolt, segons un quadre de Vernet (1794).

d'adquirir les estructures mentals suficients com per observar i comprendre adequadament totes les manifestacions de la naturalesa humana.

Kant: el gran clàssic modern.

Hem començat amb una presentació de Kant des de la seva biografia i arrelament a la seva ciutat. Però allò que és important de Kant no és la seva biografia, sinó la seva filosofia. Si de la biografia hi ha alguna cosa a destacar és la seva dedicació sempre major i més absorbent a la filosofia, de tal manera que com millor va ser la seva situació en la vida acadèmica, major fou la seva dedicació a la filosofia. Aquesta dedicació ha arribat a ser llegendària, amb les contarelles de la seva regularitat i puntualitat en els seus passeigs i en la seva vida diària. Però, passant a quelcom menys llegendari i més constatat, se sap, per exemple, que abans de ser professor ordinari o catedràtic donava molts cursos, que avui diríem de cultura, on solien assistir les senyores de l'alta burgesia i ell hi corresponia comportant-se de manera cortesana. En les seves publicacions seguia els plantejaments usuals de la filosofia. Però un cop assolida la càtedra (1770), estigué deu anys sense publicar res, pensant i elaborant el que després serà la *Crítica de la Raó Pura* (1781, ²1787) que, a més de ser una, la primera, de les tres *Crítiques*, no hi ha dubte que és la que funda la filosofia crítica, una nova manera de fer filosofia, que ha passat a ser paradigmàtica pràcticament per a tots els corrents filosòfics posteriors.

Kritik der reinen Vernunft

von
Immanuel Kant
Professor in Königsberg.

Riga,
verlegt Johann Friedrich Hartknoch
1781.

Frontispici de la primera edició (Riga 1781) de la *Kritik der reinen Vernunft* de Kant.

Es podria afirmar, caient en una certa exageració, com quan es diu que tota la filosofia posterior són notes a peu de plana, és a dir, comentaris als diàlegs de Plató. Doncs, caient en una exageració semblant, que té la seva veritat malgrat sigui exagerada, es pot dir que tots els corrents posteriors a Kant són el desenvolupament de punts o perspectives que es troben en el seu sistema. Així, l'idealisme (Fichte, Schelling i Hegel), per un costat, amb la seva afirmació de la

raó i la llibertat, no fan més que radicalitzar l'afirmació del subjecte transcendent amb un ús de les idees de la raó no sols regulatiu sinó constitutiu. L'empirisme i el positivisme, en canvi, en ressaltaran la limitació que la sensibilitat imposa al coneixement, ja que aquella és l'única entrada de coneixement que té l'enteniment, tot i que aquest n'hagi de fer una elaboració i síntesi posterior mitjançant les categories a priori, que donen universalitat al coneixement.

La fenomenologia –malgrat la major simpatia de Husserl per Descartes– en valorarà el rescat del fenomen: les coses mateixes tal com apareixen a la consciència. També el marxisme ha recorregut a Kant, especialment l'anomenat austromarxisme, per tal d'afirmar el sentit ètic del marxisme. I fins i tot no es fa difícil establir relacions amb l'existencialisme, amb la seva afirmació de l'individu i de l'existència com a fer-se de l'home, del si-mateix com allò únic que val la pena ser, recordant aquella sentència de Kierkegaard, segons la qual “allò gran no és ser això o allò, sinó ser un mateix [un si-mateix]; això ho pot ser qualsevol home si ho vol”⁶. Àdhuc l'hermenèutica que, si es té en compte que el llenguatge és el gran absent de la filosofia kantiana, en seria potser una de les postures més llunyanes, hi troba connexions, no de bades un dels principis de l'hermenèutica, que expressa la productivitat hermenèutica de la lectura, es troba formulat per primera vegada a la *Crítica de la Raó Pura*: que el lector pot entendre millor el text que el seu autor mateix (KrVB 370).

De l'exageració el que val és que de fet si hi ha algú a qui podem qualificar de clàssic, que els distints corrents actuals tenen encara com a referent, és Kant. De manera que Kant pot ser qualificat com el gran clàssic modern, *el gran clàssic de la modernitat*, en el qual la modernitat s'hi expressa amb tota transparència, fins i tot podríem dir que amb tota ingenuïtat, encara sense cap retret o mala consciència, cosa que ja, per exemple, no trobam a Hegel, el qual, tot i ser de manera clara un modern, ja comença a expressar-ne crítiques ben clares, i fins i tot en alguns aspectes crítiques radicals, a la modernitat. No de bades l'influï el seu amic, Hölderlin, el protagonista de l'anomenat protoromanticisme⁷.

El lloc central de Kant en la modernitat se sol explicar pel fet que en la seva filosofia hi conflueixen tots els moviments que d'alguna manera configuraren la modernitat, hi conflueixen i per tant hi són sintetitzats, assumits, negats en la seva unilateralitat i elevats o integrats en la seva veritat. Aquests moviments es poden individualitzar, com la Reforma, la Il·lustració i la Revolució Francesa, si es prenen els moviments històrics generals, o també com l'empirisme i el racionalisme si es prenen com els moviments determinants dels plantejaments filosòfics moderns fins ell.

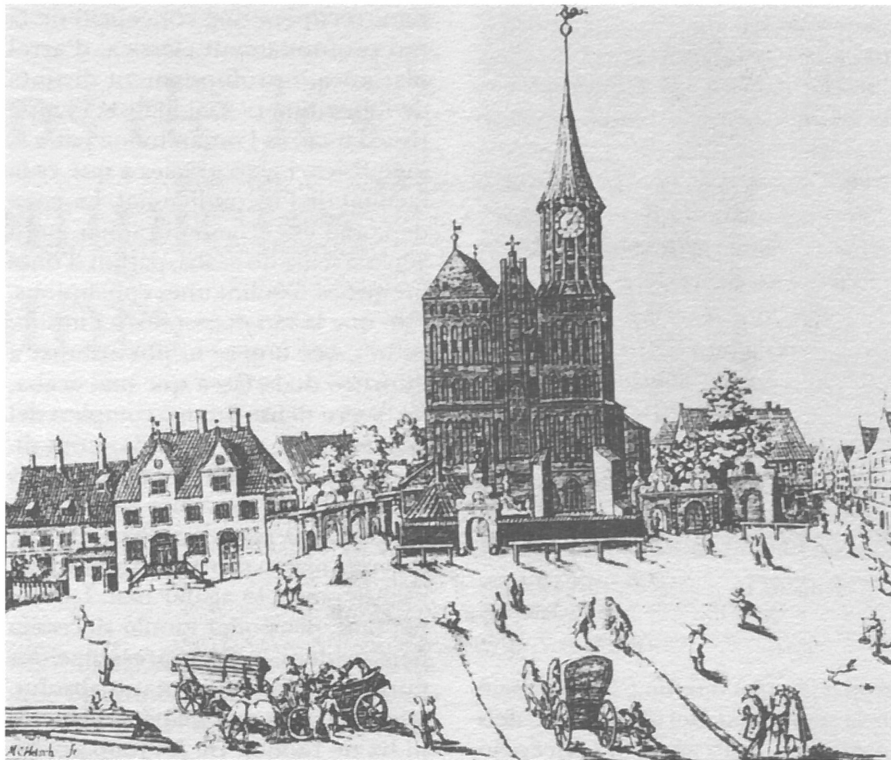
En tot cas en Kant queda consagrada la subjectivitat com el principi de la modernitat, tant en el sentit d'afirmació de l'individu, i del dret a la crítica, com també de l'autonomia de l'acció⁸.

L'afirmació de la raó.

Vista la centralitat de la filosofia kantiana en la modernitat, quina afirmació es podria destacar, si haguéssim de ressaltar una idea bàsica de la filosofia de Kant? O dit d'una altra manera, què és el que fa el clàssic de la modernitat? No dubtaria a dir que és *l'afirmació de la raó*. No de bades tota la seva filosofia és crítica de la raó, és a dir, examen i discerniment de la raó, de les seves possibilitats i de les seves limitacions. En aquest sentit em sembla paradigmàtica de la seva filosofia la definició que dona de la Il·lustració: "la sortida de l'home de la seva minoria d'edat, que mantenia per culpa pròpia. 'Minoria d'edat' és la incapacitat de servir-se del seu enteniment sense la direcció de l'altre. 'Per culpa pròpia' és aquesta minoria d'edat quan les causes de la mateixa no estan en la manca d'enteniment, sinó en la manca de decisió i coratge. *Sapere aude!* Ten el coratge de servir-te del teu propi enteniment"⁹.

L'afirmació de la raó és clara en l'explicació del coneixement, com la peça clau que fa possible el coneixement i l'experiència, de tal manera que conèixer és d'alguna manera integrar noves dades i coneixements en la pròpia experiència, amb tot el que implica de reinterpretar per tal d'integrar tant les dades noves que ens vénen com el conjunt de l'experiència que constitueix el propi jo. En aquesta doble reinterpretació contínua ja hi podem veure un primer anunci del cercle hermenèutic.

Però l'afirmació de la raó és sobretot forta i radical en la filosofia pràctica. Fins i tot podríem dir que aquí és on la raó es més ella mateixa, i per tant més apodíctica i creativa. En l'àmbit del coneixement es limita a elaborar les dades rebudes per la sensibilitat, i en aquest sentit depèn de la sensibilitat i de l'exterioritat, mentre que en l'àmbit pràctic és ella la legisladora, la que determina l'acció i, per tant, d'alguna manera l'exterioritat. El coneixement es comporta passivament respecte de l'exterioritat, mentre que la raó pràctica hi és activa. En dos aspectes es pot veure la radicalitat en l'afirmació de la raó en la pràctica. Per una part,

Königsberg al segle XVIII.

la raó és la legisladora, la sola legisladora, sense estar sotmesa a cap altra instància. És el que normalment s'anomena autonomia de la raó (de la voluntat, la qual no és una altra facultat distinta de la raó, sinó el seu ús pràctic), que es tradueix en l'autonomia de l'ètica, la qual s'afirma fonamentalment en contra de la sensibilitat i del sentiment, de manera que l'ètica és radicalment racional i cognitiva (dit en termes més d'avui) i de cap manera un comportament guiat per sentiments, simpaties o antipaties, gusts o interessos particulars. Aquest és l'aspecte formal de la racionalitat ètica.

Amb l'autonomia de la raó hi va implícita l'afirmació més radical de la llibertat. Primer notem que raó i llibertat no són dues forces oposades, sinó dos usos o dos aspectes de la mateixa raó: la llibertat és essencialment racional, és autodeterminació, autolegislació, ús de la raó, a diferència de qualsevol arbitriarietat o impuls cec. Amb l'autonomia de la raó hi va implícita l'afirmació més radical de la llibertat, perquè en ella la raó s'afirma fins i tot com a capacitat d'actuar en contra de la sensibilitat, en contra de la pròpia naturalesa, en contra de les tendències o instints naturals. D'aquesta afirmació radical de la llibertat arranca el dualisme kantianisme entre raó i sensibilitat, i arriba fins i tot en allò que hi ha de veritat

en l'anomenat rigorisme moral kantianisme, que, tant el dualisme com el rigorisme, caldria situar el seu abast i matisar el seu significat.

Però, per altra banda, l'ètica és racional no sols perquè és obra de la raó, sinó perquè el seu contingut és racional, el seu contingut és la raó mateixa. Aquesta racionalitat es posa de manifest en el fet que la llei moral és per definició objectiva i universal i, per tant, categòrica o incondicional, de tal manera que el criteri moral és la universalització de les màximes o principis subjectius d'acció. D'aquí ve el caràcter incondicional de la raó i de l'ètica. Com se sap, Kant dona el concepte de l'ètic quan estableix que l'únic incondicionalment bo és la bona voluntat. Efectivament, amb aquesta constatació comença la *Fundamentació de la metafísica dels costums*: "No és possible de pensar res enlloc en el món, ni tampoc en general fora del món, que pugui ser tingut sense restricció per bo, llevat únicament d'una *bona voluntat*"¹⁰. L'ètic és allò bo sense restricció, allò incondicionalment bo, és a dir, allò que és bo en ell mateix, no perquè sigui beneficis per a tal o qual causa, o perquè presti un bon servei a tal o qual fi, perquè satisfaci tals impulsos o tals tendències o ànsies o desitjos, perquè aleshores ens trobaríem amb un comportament condicionat a les expectatives o desitjos de cadascú o de cada

Kant durant un passeig, disseny (1798 ca.) de Puttrich.

grup, i per tant dins un particularisme de la sensibilitat, del sentiment o dels interessos. Amb aquesta concepció de l'ètic com allò que és incondicionalment bo Kant ha duit a concepte l'ètic, que deixa de ser mitjà o condició per aconseguir qualsevol fi, i per tant un comportament instrumentalitzat a fins que no sabem d'on vénen. Fou el mateix Hegel, normalment tan sobri en alabances a Kant i tan cru en les seves crítiques, que feu aquest reconeixement del gran mèrit de Kant d'haver duit a concepte l'ètic¹¹.

La raó com la facultat de l'incondicionat.

Aquest darrer punt ens duu al punt decisiu de la concepció kantiana de la raó: la raó és la facultat de l'incondicionat, el qual ens apareix especialment en l'àmbit de l'ètica, però que des d'ella mateixa ens remet també als tres postulats: de l'existència de Déu, de la llibertat i de la immortalitat de l'ànima.

L'abast de l'afirmació kantiana de la raó se'ns farà més clar si el comparem amb els plantejaments que ell supera: el racionalisme i l'empirisme¹². Tant un com l'altre fan ús no de la raó, sinó de l'enteniment, que fa els processos de deducció o inducció, i tota la gamma de processos lògics, com són ara definició, classificació, argumentació, creació de conceptes amb els quals dominar la realitat, etc., sense, però, arribar a una visió global de la realitat. Per la qual cosa tant l'empirisme com el racionalisme són interpretacions igualment parcials de la realitat. Enfront del racionalisme i l'empirisme,

Kant recupera una concepció de la raó profundament clàssica, d'arrel platònica, i profundament distinta de l'enteniment racionalista i empirista. La raó és l'òrgan humà per a la metafísica, i això gràcies a què és la facultat de l'incondicionat. La tasca de la raó és certament raonar, però aquesta feina no acaba, partint d'unes premisses, assolint unes conclusions, sinó que la raó marxa fins a l'infinit. Infinit, que tant se'ns pot insinuar a l'horitzó de la tasca que mai acaba, de l'etern deure-ser mai complert del tot, la utopia mai assolida (com diríem avui) com també amb el retrocés fins als pressupòsits més bàsics, com és el cas dels postulats. Però sempre serà una marxa cap a l'incondicionat, i sense poder-lo agafar mai. La raó, per tant, per poder raonar necessita pensar idees, o sia, representacions pures de l'incondicionat o absolut, que són tantes com maneres generals hi ha de raonar. De fet Kant en dedueix tres: la idea del jo, la idea de la llibertat i la idea de Déu.

Arribats al punt on arrela la metafísica kantiana, podem dir alguna cosa sobre les possibilitats que ofereix per pensar Déu. És sabuda l'afirmació kantiana segons la qual l'existència de Déu no es pot demostrar, com tampoc la seva no-existència (*KrVB* 770, 781). D'aquesta manera Kant es carrega tots els esforços tant des de plantejaments racionalistes com empiristes, afirmant que "Déu no està en continuïtat amb la ciència de la naturalesa, ni en el sentit de poder resultar demostrat des del seus supòsits, ni en el de poder ser eliminat"¹³. De cop elimina tots els suposats viarans "de la ciència cap a Déu", des de l'apologia més rànica fins a la més moderna d'estil theillardia, per exemple, però a la vegada elimina totes les pretensions científistes segons les quals la visió del *big bang* exclou la versemblança de Déu, com ingènuaement afirma encara S. Hawking. Déu és sempre una idea, que va més enllà de l'experiència, a la qual apunten totes les experiències de sobrepassament, d'incondicionat, d'absolut. Se podrà dir que Kant, en la seva filosofia de la religió, duu a terme una certa moralització de la religió, una certa instrumentalització i subordinació de la religió a l'ètica. Però, en canvi, això no es pot dir de Déu, ni del concepte de Déu, del qual més bé l'experiència de l'incondicionat que es té en l'ètica, n'és una petjada, un indici.

Per la nova concepció de la raó, com a facultat de l'incondicionat, la

filosofia kantiana representa la superació de visions parcials. Ja sabem que en filosofia no és fàcil parlar d'un progrés lineal en el coneixement, com passa en les ciències, perquè moltes vegades hi ha recuperacions que aporten més que els nous plantejaments. Però, malgrat tot, crec que es pot afirmar rotundament que, si és ver que es pot anar més enllà d'ella, l'afirmació kantiana de la raó representa un punt de no retorn, un nivell ja indiscutible, més baix del qual ja no es pot retrocedir, a pesar de què moltes opinions que circulen avui —siguin de tendència racionalista o empirista— es troben encara ancorades en posicions superades fa 200 anys.

¹ KANT, *Anthropologie im pragmatischer Hinsicht*, in: *Werke*, hrsg. v. W. Weischedel, vol. X. Darmstadt: WBG 1975, pp. 399-690, cita p. 400. Vers. cast.: *Antropología. En sentido pragmático*. Trad. de José Gaos. Madrid: Alianza 1991, p. 9.

² Sobre aquesta qüestió vegeu FINKIEL-KRAUT, Alain, *La derrota del pensamiento*. Barcelona: Anagrama 1987; i recentment Mayos Solsona, Gonçal, *Ilustración y Romanticismo. Introducción a la polémica entre Kant y Herder*. Barcelona: Herder 2004.

³ KANT, *Anthropologie*, p. 400, cast. p. 8.

⁴ KANT, *Anthropologie*, p. 401, 402, cast. p. 10.

⁵ KANT, *Anthropologie*, p. 400, cast. p. 8s.

⁶ SÖREN KIERKEGAARD, *Gesammelte Werke*. Trad. a l'alemany d'Emmanuel Hirsch. Edició de butxaca a càrrec d'Emmanuel Hirsch i Hayo Gerdes, vol. 3: *Entweder/Oder*, vol. 2/2. Gütersloh: Mohn 1987, p. 188s.

⁷ Vegeu HABERMAS, Jürgen, *Der philosophische Diskurs der Moderne*, Frankfurt/M.: Suhrkamp 1985, pp. 26-58 (Vers. cast. de M. Jiménez Redondo: *El discurso filosófico de la modernidad*, Madrid: Taurus 1989, pp. 28-61).

⁸ HABERMAS, *Der philosophische Diskurs der Moderne*, p. 17, cast. pp. 28s.

⁹ KANT, "Beantwortung auf die Frage: Was ist Aufklärung?", in: *Werke*, vol. IX, Darmstadt 1975, p. 53.

¹⁰ KANT, *Grundlegung der Metaphysik der Sitten*, in: *Werke*, hrsg. v. W. Weischedel, vol. VI, Darmstadt 1975, p. 18. Vers. cat. de Joan Leita, edició a cura de Pere Lluís Font: *Fonamentació de la metafísica dels costums*. Barcelona: Laia 1984 (Textos filosòfics, 33), p. 67.

¹¹ HEGEL, *Grundlinien der Philosophie des Rechts*, in: *Werke*, hrsg. v. E. Moldenhauer y K.M. Michel, vol. VII, Frankfurt/M.: Suhrkamp 1970, p. 252, § 135 nota.

¹² En el que segueix m'inspira en GARCÍA-BARÓ, Miguel, "El ruido y el silencio en torno a Dios. Ni Leibniz, ni Hume; ni Kant ni Hegel", in: INSTITUTO SUPERIOR DE PASTORAL (ed.), *Vivir en Dios. Hablar de Dios, hoy*. Estella: Verbo Divino 2004, pp. 67-98, esp. pp. 85-89.

¹³ GARCÍA-BARÓ, "El ruido y el silencio en torno a Dios", p. 86.

* Professor de Filosofia de la UIB i del CETEM (Centre d'Estudis Teològics de Mallorca).

Les edicions de les “Obres Completes” dels escriptors balears

Damià Pons i Pons*

Aquests darrers anys hem tingut l'oportunitat i la satisfacció de veure com s'emprenien, i com encara es van continuant, diverses iniciatives encaminades a la publicació de les *Obres Completes* [=OC] d'un bon nombre d'escriptors rellevants de les Balears. Aquest fet té una gran importància literària i cultural, una veritable dimensió de projecte d'utilitat pública. En termes estrictament culturals, podríem dir que unes edicions d'aquestes característiques són els equivalents en l'àmbit de la literatura o de la cultura escrita a les infraestructures immobles que es puguin construir per a donar cabuda al fet teatral o a les manifestacions més valuoses de les arts plàstiques. En les societats modernes, la creativitat dels artistes i les estratègies de difusió de la cultura sempre estan assentades sobre unes infraestructures bàsiques que foren concebudes i són utilitzades com les plataformes des d'on els creadors poden oferir les seves obres a la societat. Aquesta condició d'edicions d'interès cultural i social general sol determinar, i això és ben just i raonable, que amb freqüència puguin comptar amb el suport econòmic i polític de les institucions públiques.

Quins serien els avantatges concrets que es derivarien de l'execució d'un projecte d'edició d'unes OC? És probable que cada cas pugui tenir un valor afegit específic. Però també podem assenyalar-ne tota una sèrie de genèrics. Vegem-los.

Primerament, posa al descobert, a l'abast dels estudiosos i la gent, la veritable magnitud de l'obra de l'autor. Aquells títols ja exhaurits o aquells materials dispersos, per revis-

tes o diaris, o fins i tot aquells altres que encara eren inèdits, es converteixen en fàcilment consultables i llegibles.

En segon lloc, el procés de la preparació d'aquests tipus d'edicions acostuma implicar una revisió, més o menys minuciosa, dels textos que es recopilen en els diferents volums. És una bona ocasió per a corregir errades tipogràfiques heretades de les edicions anteriors, fer les anotacions explicatives pertinents, adaptar la llengua a la normativa ortogràfica vigent, reordenar els materials d'acord amb uns criteris lògics i coherents... I si es tracta d'una edició crítica, aleshores es realitza una tasca imprescindible per a l'estudi d'una obra: la fixació definitiva dels textos, amb tot l'aparell de variants que hagin pogut ser degudament documentades.

Després, els diferents títols que formen l'edició solen anar encapçalats amb uns estudis historicocrítics, més aviat extensos, que aporten noves dades sobre les obres incloses en el volum, així com també noves interpretacions. Per tant, l'edició d'unes OC sempre acaba representant la generació de nous coneixements sobre l'autor i la seva obra.

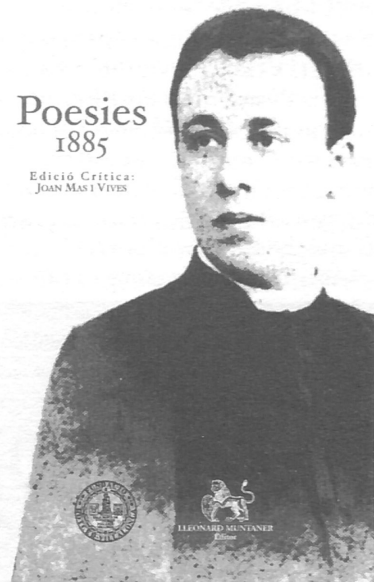
En quart lloc, la publicació de l'obra completa sempre permet relançar culturalment i mediàticament la personalitat de l'autor, i també subratllar les aportacions més estimables que inclou la seva obra. És una bona ocasió per a fer-lo socialment present, per a situar-lo en el lloc que li pertoca dins la tradició literària, pròpia i aliena. I, evidentment, tot plegat s'ha d'orientar a l'objectiu de renovar i ampliar la recepció de

l'obra, tant a efectes criticoacadèmics com de lectura.

Per acabar, és mitjançant la tirallonga de volums que formen les OC –compaginables, d'altra banda, amb l'edició de títols particulars en altres formats– com convé que els escriptors més rellevants siguin presents als prestatges de les biblioteques universitàries, escolars i públiques en general, tant per estar a disposició de qui vulgui llegir-los com per a proclamar de manera contundent, físicament i quantitativa, la seva existència.

En aquest article, panoràmic i descriptiu, farem un repàs dels diferents projectes d'edició d'OC que a hores d'ara estan en procés de publicació. Tan sols és un tast, fet, això sí, amb la mala intenció d'eixamplar el nombre dels qui volen que els n'entri la set.

MIQUEL COSTA I LLOBERA

Miquel Costa i Llobera.

El primer volum de les *Obres literàries* de l'escriptor pollencí és l'edició crítica de *Poesies* (1885). Leonard Muntaner Editor i la Fundació Rotger-Villalonga són els executors del projecte, iniciat l'any 2003.

En un *Pròleg* signat per la Fundació, s'hi explica el pla d'edició, l'elaboració del qual ha estat responsabilitat del Doctor Joan Mas i Vives, Catedràtic de Literatura Catalana de la Universitat de les Illes Balears. Ha de constar dels següents deu volums: 1. *Poesies* (1885); 2. *De l'agre de la terra*; 3. *Lírics*; 4. *Tradicions i fantasies*; 5. *Horacianes*; 6. *Poesies* (1907); 7. *Visions de Palestina*; 8. *Poesies disperses*; 9. *Traduccions poètiques*; i 10. *Obres en prosa*. Igualment hi podem trobar el paràgraf següent, ben explicatiu de la

intencionalitat i la naturalesa del projecte: "Cada un d'aquests llibres, a més de l'aparat crític corresponent, ha de contenir un estudi extens, encarregat a coneguts especialistes en l'obra de Costa. Naturalment, el respecte als originals del poeta, en tots els seus caires, ha de guiar aquesta edició. S'ajustarà a la normativa ortogràfica actual, però en cap cas s'admetran canvis que no siguin plenament justificats i comentats als pròlegs respectius".

A la *Introducció*, de 52 pàgines, del professor Mas i Vives, es fa una anàlisi a fons de la formació literària europea de Costa, de la seva experiència del paisatge, de la seva teoria estètica, de l'originalitat i la dependència de la seva poesia, de la cristal·lització d'una determinada llengua literària, de la mètrica i dels motius temàtics... A més, explica amb detall els criteris de l'edició.

A l'hora de reproduir els textos poètics, el procediment és el següent: primer, s'estableix el text canònic; segon, s'esmenten els diferents manuscrits on es pot localitzar el poema; tercer, s'esmenten les edicions que es coneixen d'abans de 1885; quart, s'assenyala la datació; i cinquè,

s'ofereix l'aparat crític, amb totes les variants no ortogràfiques que s'han pogut trobar.

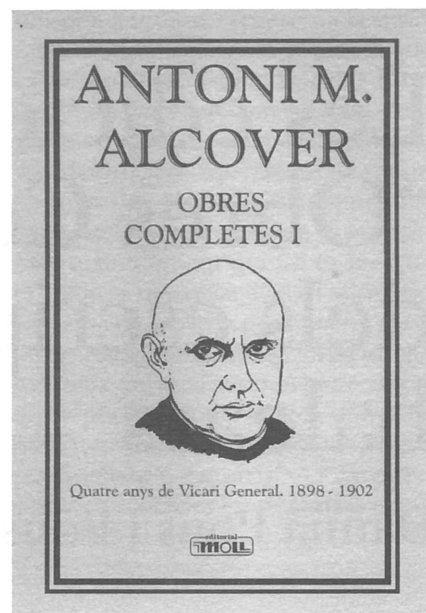
A la part final del volum, hi ha un extens *Apèndix* titulat *La recepció contemporània de Poesies (1885)*. S'hi inclouen articles de Quadrado, Joan Alcover, Gabriel Llabrés Quintana, Yxart, Sardà, Miquel i Badia, i Rubió i Lluch.

El volum, de tapa dura, duu un frontispici amb una fotografia de Costa de l'any 1886.

Antoni M. Alcover.

L'agost del 2002 va sortir el primer volum de les seves *Obres Completes: Quatre anys de vicari general. 1892-1902*. Hi consta el patrocini de les institucions que integraren la Comissió per a la celebració del centenari del naixement de Francesc de B. Moll. L'obra té 414 pàgines i una enquadernació amb tapa dura. L'Editorial Moll és la responsable de la publicació.

El projecte d'edició d'aquestes *OC* va a càrrec de Pilar Perea, professora de la Universitat de Barcelona, la qual ha demostrat sobradament aquests darrers anys, amb nombroses i rigores publicacions sobre el canonge Alcover, que és la persona més idònia per a dur a bon part l'empresa. Tam-

bé és la professora Perea la que signa el *Pròleg* (19 pàgines): *Els anys de Vicari General: un dietari a cavall de dos segles*. Així mateix, a la part inicial del volum, es reproduïx un escrit inèdit de Francesc de B. Moll sobre el material en qüestió, l'elaboració del qual data de quan, ja fa molts d'anys, el filòleg-editor havia tengut la voluntat de publicar-lo.

V Premi

ALEXANDRE BALLESTER

de narrativa curta
2004

Ajuntament de Sa Pobla
PLAÇA CONSTITUCIÓ, 1
07420 SA POBLA (MALLORCA)
TEL. 971 54 00 54

Hi col·laboren:

DISTRIBUÏDOR DE:

- Cambres de Bany
- Calefacció
- Aire Condicionat

Exposició i oficines:

31 de Desembre, 22
Tels. 971 29 60 01 - 971 29 47 95
Fax 971 75 93 16
07004 Palma - Mallorca

Magatzem i venda:

Nicolau de Pacs, 15
Tels. 971 46 28 34 - 971 46 15 49
Fax 971 46 29 69
07006 Palma - Mallorca

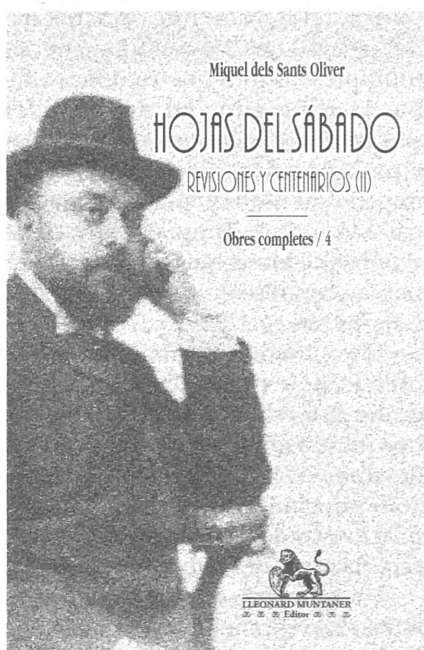
CAFÈ DE SA PLAÇA

El cafè de Lluç

Plaça Pelegrins, 14 • Tel. 971 51 70 24 • LLUC

A més del text pròpiament dit, que són les anotacions del *Dietari*, del 1898 al 1902, hi ha un *Apèndix* (amb anotacions esparses que corresponen als anys 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1910 i 1922); uns índexs de conceptes i de noms, amplíssims i, per tant, utilíssims; i, finalment, una carta que Alcover va enviar l'any 1929 a Cambó.

La temàtica del *Dietari*, fins ara del tot inèdit, se centra primordialment en les tasques que el canonge Alcover va dur a terme en la seva condició de Vicari General de la Diòcesi de Mallorca. Així mateix, també hi podem trobar informacions ben útils per a reconstruir la situació cultural o política d'aquells anys.

Miquel dels Sants Oliver.

N'han aparegut quatre volums, sota el segell de LLeonard Muntaner Editor. El Consell de Mallorca i la Caixa de Balears-“Sa Nostra” donen suport a la iniciativa. El professor Pere Rosselló Bover, sense que hi consti explícitament, fa la funció de director del projecte.

Els volums 1 i 2, publicats el 1999, amb un total d'unes 550 pàgines, reproduïen *Mallorca durante la primera Revolució*. Aquesta important investigació històrica va ser publicada per primera vegada a “La Almudaina” com a sèrie d'articles. Fou el 1901 quan aparegué la primera edició en llibre, i el 1982 Lluís Ripoll en va fer una nova edició en tres toms. Ara, al volum primer s'hi inclouen els tres primers llibres de l'obra global (*El siglo XVIII, El alzamiento i Los prisioneros de Cabrera*), i al segon els altres dos (*Los refugiados i Liberales y serviles*).

L'historiador Pere Fullana és l'autor de l'estudi preliminar que encapçala el primer volum: *Mallorca durante la primera Revolució: entre la història local i la història social*. Un altre historiador, Agustí Josep Aguiló, és el responsable de la transcripció i la correcció.

Els volums 3 i 4, apareguts el 2000 i el 2001, emprenen l'edició dels diferents títols que formen la sèrie *Hojas del sábado*, que fou publicada per primera vegada en sis volums, des de 1918 a 1920, per Gustau Gili. Els articles que s'hi inclouen varen aparèixer cada dissabte a “La Vanguardia”, a partir del 4 d'agost de 1906 (n'arribà a publicar, segons ell mateix, 1200 ó 1300). Els textos recollits en aquesta sèrie no són més que una selecció dels millors treballs, ordenats en blocs segons els temes.

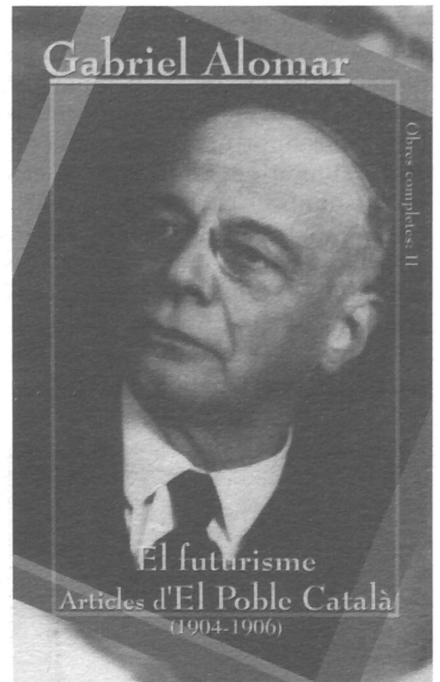
El títol del volum 3 és *De Mallorca*. Hi podem trobar una bona partida d'aquells escrits d'Oliver que han estat parafrasejats, reimpressos, i fins i tot saquejats periodísticament, en múltiples ocasions: *El alma de Mallorca, Chopin en Valldemossa, Una joya náutica. La carta de Valseca, Una visita a Maura, Una vida oscura. Antonio Noguera, Mallorca en el Renacimiento catalán...*

De Mallorca duu un estudi preliminar (32 pàgines) del Doctor Pere Rosselló, amb dues parts clarament diferenciades: a la primera, explica *L'origen de les “Hojas del sábado”*, a la segona, analitza el contingut concret dels articles del llibre. Per a Rosselló, ens trobam davant una mostra de periodisme elegíac, i un dels objectius centrals del llibre seria “retratar la idiosincràsia mallorquina i explicar-ne les causes”.

El volum 4 es titula *Revisiones y centenarios*. L'estudi preliminar és de Francisco Díaz de Castro, Catedràtic de Literatura Espanyola de la Universitat de les Illes Balears: *Ideologia i memòria: els retrats literaris de Miquel dels Sants Oliver*, de 23 pàgines. Entre d'altres articles, n'hi ha de dedicats a *Jovellanos, Larra, Maragall, Rubén Darío, Menéndez y Pelayo, Castelar, Edgardo Poe, Espronceda, Echegaray...*

Gabriel Alomar.

Fins ara n'han aparegut dos volums, el II i el III. Els publica l'Editorial Moll i es compta amb el suport institucional i la col·laboració econòmica del Consell de Mallorca i la Caixa de Balears. “Sa Nostra”. Com en el cas anterior, el professor Pere Rosselló Bover, encara que no s'expliciti als títols de crèdit, n'és la mà tutelar, del

projecte. I el llicenciat Pere Rosselló Torrents és qui va dur a terme la tasca ingrata de la transcripció dels textos. Ambdós volums, amb tapa dura, varen aparèixer l'any 2000.

El II volum es titula *El Futurisme. Articles d'“El Poble Català” (1904-1906)*. L'encapçala un estudi de 32 pàgines de Jordi Castellanos, Catedràtic de Literatura Catalana de la Universitat Autònoma de Barcelona. El seu títol és *Gabriel Alomar i el Futurisme*. És una aportació ben valuosa al coneixement d'aquest important intel·lectual mallorquí.

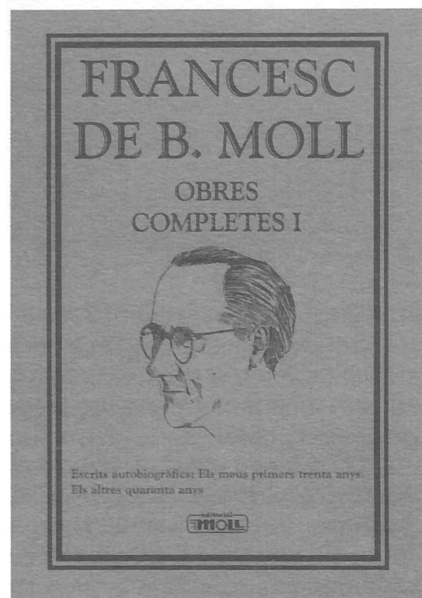
A més d'*El Futurisme* (1904), un text programàtic que va produir un fort impacte en la cultura catalana, primer com a conferència i després com a llibre, hi podem trobar tots els articles que va publicar al setmanari “El Poble Català” de l'any 1904 al 1906. La relació d'alguns dels títols servirà per posar en evidència la seva rellevància, tant en l'obra d'Alomar com en el pensament cultural i polític de les primeries del segle XX: *El liberalisme català, Converses sobre la guerra, Sobre el Quijote (Notes marginals), Ruralitat, L'estètica arbitrària, El verb de Catalunya...*

El volum té un apartat final on s'indiquen la procedència i la datació de tots els materials inclosos en el volum. Així mateix, després de la *Introducció*, s'expliquen els criteris lingüístics de l'edició.

El títol del III volum és *Sportula (Articles d'“El Poble Català”) (1907-1908)*. En aquest cas la introducció, amb el títol *Un periodisme poètic: Gabriel Alomar a “El Poble Català”*, correspon

a Assumpta Camps, professora de la Universitat de Barcelona. Es tracta d'una aportació de 63 pàgines. Al volum, s'hi arrepleguen 257 articles breus –les Sportulae, una mena de gènere literarioperiodístic–, tots ells signats amb el pseudònim Fòsfor. S'havien publicat a “El Poble Català”, ara ja convertit en diari, entre l'1 de novembre de 1907 fins al 26 de novembre de 1909.

En un *Índex* final s'assenyala la data de publicació de cada article.

Francesc de B. Moll.

Coincidint amb la celebració del centenari del seu naixement (1903), s'ha publicat el primer volum: *Escrits autobiogràfics* (653 pàgines). S'hi inclouen els seus dos toms de memòries, publicats, respectivament, el 1970 i el 1974. A *Els meus primers trenta anys*, que abasten de 1903 a 1934, s'hi contenen els orígens familiars i es fa el retrat dels seus representants més característics, la infantesa i els primers anys d'estudis, l'ambient social i religiós existent dins la Ciutatella levítica dels inicis del nou-cents, la seva formació al Seminari, els primers escrits, la coneixença de mossèn Alcover i el trasllat a Mallorca per treballar en l'obra del *Diccionari*, el viatge de 1922 per Catalunya de recollida lexicogràfica, el reforçament de la formació filològica gràcies al contacte amb el Dr. Meyer-Lübke, la convivència i el treball filològic al costat d'Alcover, i el servei militar, la implicació molt activa en les activitats del Foment de Civisme i la publicació d'articles al seu òrgan “La Vanguardia Balear”, la relació primer distanciada i després d'encaix amb el món cultural illenc catalanista,

l'enamorament i el matrimoni, la celebració del setè centenari de la conquesta catalana, la decadència i la mort d'Alcover, la reorientació i l'impuls personals a les tasques filològiques i culturals... Moll no tan sols dona continuïtat en solitari a l'obra del *Diccionari* sinó que també emprèn projectes nous, el més important dels quals és la creació de la col·lecció “Les Illes d'Or”, que a la llarga acabarà essent molt importants

El segon tom, *Els altres quaranta anys (1935-1974)*, comença tot just abans de la guerra civil, en un moment que tant des del punt de vista familiar com filològic i empresarial, Moll ja ha assolit una situació d'estabilitat i de reconeixement. Els “anys tràgics” de la guerra i la difícil primera postguerra anorreen somnis i projectes, personals i col·lectius. Moll, però, no defalleix, i continua treballant en l'obra del *Diccionari*. La incorporació, com a col·laborador, de Manuel Sanchis Guarner, desterrat a Mallorca per haver estat oficial a l'exèrcit republicà, serà providencial, tant per al projecte filològic com per al desvetllament a Mallorca d'una literatura més moderna. En aquest segon volum de memòries es reconstrueixen, a partir de les informacions de primera mà d'un Moll que en va ser protagonista, la vida cultural clandestina, les manifestacions de resistència cultural que a poc a poc es varen anar manifestant, la campanya de promoció del *Diccionari*, les diverses plataformes culturals que es van creant, la participació de Moll en múltiples congressos internacionals de Filologia, el desenvolupament personal i professional dels diferents membres de la seva abundant família, les nombroses publicacions de caire filològic materialitzades en llibres i articles, la consolidació del seu prestigi científic, els primers doctorats honoris causa, la creació de l'Obra Cultural Balear, la tasca de divulgació lingüística duita a terme a través dels mitjans de comunicació de masses, premis i reconeixements...

Una vida ben aprofitada, la de F. de B. Moll. I les seves memòries en donen testimoni, tant d'aquelles vivències i actuacions que pertanyerien a l'àmbit personal i familiar, com les que corresponen a l'àmbit científic, els estudis filològics, o al de l'empresa cultural, sobretot l'editorial Moll, o al de la vida civil, concretat en el seu compromís permanent en la defensa de la llengua catalana, tant de la seva unitat com del seu ús social.

Unes memòries, per tant, que representen l'aportació d'una gran quantitat d'informació útil per a múltiples objectius de reconstrucció històrica. I escrites amb un llenguatge funcional, clar i precís. En un estil que, en publicar-se l'obra per primera vegada, ja va fer-se mereixedor de gran nombre d'elogis. Josep Pla, per exemple, va manifestar-los per escrit en múltiples ocasions.

En aquest primer volum d'*OC*, a més dels toms de memòries que ja havien estat publicats, hi trobam un annex en el qual es recopilen diversos fragments que Moll havia redactat per al seu tercer llibre de memòries, el títol del qual estava previst que fos *Els meus penúltims trenta anys*, en la tònica del bon humor característic del personatge. Malauradament, les múltiples tasques que va desenvolupar la segona meitat dels 70 i les sotragades de salut que va començar a patir poc després de 1980, varen impedir que aquest tercer volum arribàs a bon port. En qualsevol cas, els retalls que ara es publiquen, editats per la seva filla Aina, tenen també el seu interès.

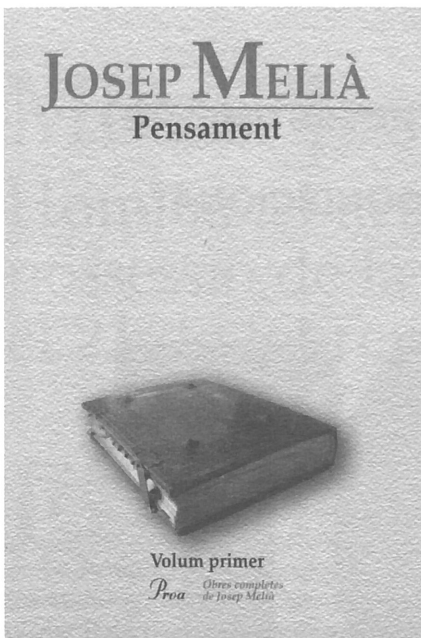
El volum dels *Escrits autobiogràfics* ofereix un extensíssim àlbum fotogràfic intercalat entre les pàgines: una mostra gràfica de la vida personal de Moll i de la família Moll-Marquès, així com també de les seves múltiples relacions amb personalitats rellevants, especialment del camp de la filologia.

Un índex de noms completíssim acaba d'arrodonir l'edició d'una obra, la lectura de la qual és imprescindible per a conèixer la història del personatge que l'ha escrita, i igualment per a la història de la filologia catalana i romànica i de la cultura catalana en general, i sobretot la desenvolupada a les Balears.

Josep Melià.

Les va publicant l'Editorial Proa. Fins ara han aparegut els tres primers volums. L'escriptor Guillem Frontera, sense que n'hi hagi cap constatació explícita, exerceix el paper d'impulsor del projecte. L'edició, i així s'indica als crèdits dels diferents volums, és una iniciativa conjunta del Govern de les Balears, del Consell Insular de Mallorca, de la Generalitat de Catalunya i de la Caixa de Balears. “Sa Nostra”.

El volum primer, de 701 pàgines, es titula *Pensament*. Va aparèixer el desembre del 2001. El pròleg de l'historiador Antoni Marimon és un text de 32 pàgines, panoràmic i prou

complet a la vegada, que situa *Josep Melià, entre la història i la política*. Marimon ens ofereix una breu biografia de l'autor, ens explica el context historiogràfic de misèria existent a Mallorca el moment que Melià va escriure i publicar *Els mallorquins*, i dedica diferents apartats a l'anàlisi del contingut de les diferents obres historicoideològiques de l'autor. El volum inclou *Els mallorquins* (1967), *La nació dels mallorquins* (1977), *La Renaixença a Mallorca* (1968), *El Dret civil de les Illes* (1967), el text d'una conferència sobre Joan Estelrich impartida l'any 1996 en ocasió del centenari del seu naixement, i la *Lliçó magistral* (1998) que va pronunciar amb motiu de la seva investidura com a doctor honoris

causa de la Universitat de les Illes Balears.

El volum segon, també del desembre del 2001, arreplega tota la *Creació literària* de Melià. Inclou tres novel·les: *Les pluges de sal* (1979), *Aquella al·lota ajaguda* (1984) i *Menjaràs baladre, inacabada*; dos llibres de contes: *Rondalles de picadors* i *La torre de babel i altres províncies* (1986); un recull de proses que descriuen personatges i llocs de Pollença: *Per un batec de l'ànima*; i, finalment, un recull de poemes: *Perquè cal ser covard* (1968), una mostra aïllada però d'un notable valor representatiu de l'estètica realista dels seixanta.

Tota l'obra de creació literària de Melià abasta una extensió de 847 pàgines, la qual cosa vol dir que, malgrat esser un escriptor-intel·lectual polivalent i d'interessos ben dispersos, va fer una aportació a la literatura, entesa en el seu sentit més estricte, que a la força hem de considerar d'un gruix quantitatiu i qualitatiu considerable.

En aquest volum, el pròleg –*Josep Melià, poeta i narrador: els caires polimòrfics del compromís*– ha anat a càrrec del professor Pere Rosselló Bover. Al llarg de 36 pàgines ofereix una anàlisi crítica, detallada i precisa, de cada una de les obres que el formen.

Amb l'escrit *L'art, una passió*, Guillem Frontera encapçalà el volum tercer de les *Obres Completes*, el titulat *Escrits d'art*. Frontera, del Melià que va conèixer a fons, en fa una semblança i una interpretació profundes, des d'una perspectiva analítica que podem trobar perfectament sintetit-

zada en una sèrie de frases denses que són molt caracteritzadores: “va ser un home que no es pogué sotstreure mai a una mena de destí, de fatalitat, que el menava a viure totes les coses amb apassionament”; “Josep Melià no es va permetre cap protecció contra els riscos de la dispersió: ans al contrari, de la dispersió en va fer un mètode”; “Melià va ser un home que volia saber” i “va escriure per saber”.

Aquest volum, de 639 pàgines, publicat el gener del 2003, inclou *Art i capitalisme* (1976), amb pròleg d'Alexandre Cirici Pellicer, un tractat sobre la relació que s'estableix entre el mercat artístic i les lleis econòmiques; les monografies *Joan Miró. Vida i gest* (1973), *Isabel Villar* (1973) i *Sempre* (1976); i una àmplia selecció d'una part dels nombrosos articles que sobre l'art i sobre determinats artistes concrets Melià va anar publicant, a la premsa o en els catàlegs de les exposicions, al llarg de tres dècades.

Ara cal esperar-ne la continuïtat, d'aquesta iniciativa d'edició de les *Obres Completes*. Sis escriptors balears, d'èpoques i de registres d'escriptura diferents, tots ells, però, molt valuosos, per a la història de la cultura escrita en llengua catalana, com a mostra d'una manera de ser presents al món des de la pròpia identitat cultural i lingüística, perquè encara continuen vives les seves propostes estètiques i les seves idees. ■

* Professor de Literatura Catalana Contemporània a la UIB.

VIII Trobadra d'Història de la Ciència i de la Tècnica

Institut d'Estudis Catalans

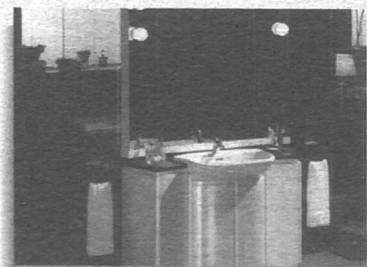
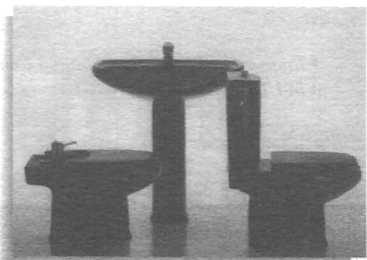
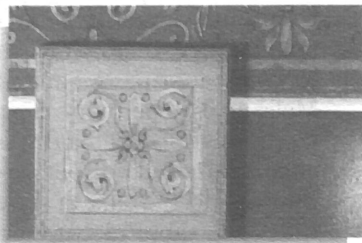
Filial de l'Institut d'Estudis Catalans

SOCIETAT CATALANA
D'HISTÒRIA DE LA CIÈNCIA
I DE LA TÈCNICA

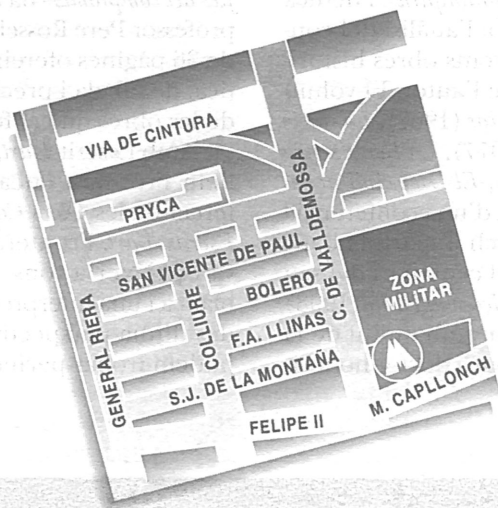
BANYS, TRESPOLS I REVESTIMENTS

CALEFACCIÓ, AIRE CONDICIONAT...

TOT

de Massanella

Roca

MASSANELLA S.A.

Ctra. de Valldemossa, 44 • Tel: 971 75 03 45 • Palma

Mons. Jesús Murgui.

Homilia a l'acte de presa de possessió de la Seu de Mallorca el 21 de febrer de 2004

Estimats germans en l'episcopat, preveres, religiosos i religioses, i fidels cristians tots:

La Paraula de Déu just ara proclamada ens ajuda a descobrir el sentit profund de l'esdeveniment que celebrem: Déu nostre Senyor, per mitjà del Sant Pare el Papa Joan Pau II, envia un nou bisbe per a servir l'Església de Jesucrist que peregrina a Mallorca.

La lectura del profeta Jeremies ens ha recordat que en tota vocació és Déu qui crida, qui elegeix, qui ens té esment en els camins de la nostra vida. Jo crec que és el Senyor el qui em va cridar des de molt jove a servir-lo, el qui m'ha guiat i m'ha portat fins a vosaltres.

La lectura de Sant Pau, riquíssima en tants d'aspectes, remarca la grandesa del do que és el ministeri, acollit a la vegada en gerres de fang, en persones dèbils. Som conscient de la grandesa de la meua missió i al mateix temps de la meua petitesa. Com Pau, que es presentava amb temor i tremolor davant els seus cristians, així em present davant vosaltres. Com Pau, que no volia recolzar-se en la ciència humana sinó en la saviesa i en la força de Déu, així vull venir a vosaltres. Som argila dèbil i fràgil, però una argila que, si per gràcia de Déu és flexible i es deixa configurar per l'Esperit, pot ser recipient que aculli i oferesqui aquells dons que Déu pot donar per espessar la set de respostes i de sentit, aquesta set que pateixen tants d'éssers humans del nostre temps.

Perquè allò que és determinant en el ministeri i en el misteri de l'Església no són les nostres limitades possibilitats, sinó tot el que Ell pot dur a terme, i de fet realitza en nosaltres per al bé de l'home.

Aquí radica la importància, també, de cada paraula de l'Evangelí que acabam d'escoltar. Els apòstols, per ells mateixos, sense Jesús i sense el do de l'Esperit Sant, es troben tan limitats per la seva pròpia flaqueja que estan amb "les portes tancades",

paralitzats pel desconcert i per la por.

Jesús, el Senyor ressuscitat, es presenta enmig d'ells. És Pasqua: temps del consol de la presència viva del Senyor enmig dels seus (testimonis de la Passió), i temps de l'enviament, de la missió. La presència de Jesús ressuscitat i el do del seu Esperit transformaren la mentalitat i el cor d'aquells homes dèbils, els apòstols.

Ell no sols els fa veure que ha ressuscitat i que està amb ells, sinó que així com a Ell l'ha enviat el Pare, així els encomana la mateixa missió, atorgant-los l'Esperit Sant. Les tres divines persones, el seu amor salvador, es troben a l'origen de l'ésser de l'Església, al principi de l'ésser del mateix ministeri apostòlic.

Som enviats a perllongar en el temps i a l'espai el ministeri de Jesús. L'Esperit Sant que Ell ens dóna fa possible que el perdó i la misericòrdia envers tota persona humana siguin una realitat, a través del nostre ministeri.

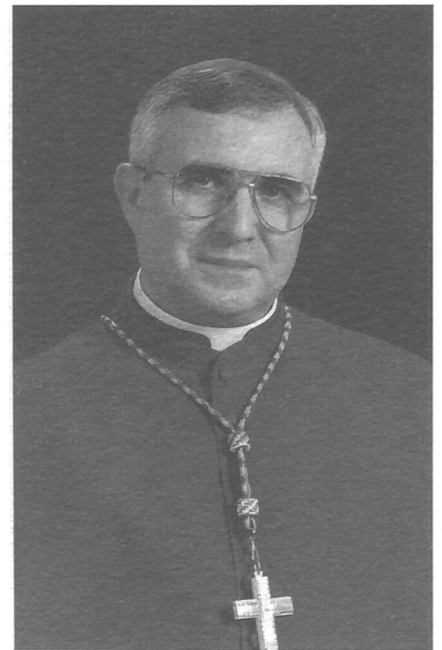
Som enviat pel Senyor a vosaltres, que formau també a la vegada un poble d'enviats, Església de Mallorca, per tal de donar testimoni del seu perdó i de la seva misericòrdia entranyable. Enviat, amb paraules del Concili Vaticà II, "a perpetuar l'obra de Crist, Pastor etern" (CD 2).

Tot és un misteri de l'amor de Déu, que segueix concedint pastors al seu poble, que no deixa de tenir especial cura de la seva Església.

Tot això només es pot acceptar des de la fe. Només des de la comprensió que dóna la fe en aquest misteri, desig servir-vos.

Por eso os pido que en esta Eucaristía supliquemos juntos a Dios que me haga fiel servidor de Él en vosotros, como escuchábamos en las palabras de San Pablo de la segunda lectura, en la que también señalaba que el centro de su predicación es que "Cristo es Señor".

Pedid por mí, para que no quede entretenido o preso de otras cosas

Mons. Jesús Murgui, bisbe de Mallorca.
(Foto: © Grup Serra, 2004).

fuera de Cristo. Pues Él es el tesoro de la Iglesia que debo compartir; Él la ciencia de la que debo estar lleno y enseñar; Él es, además, la respuesta definitiva a las preguntas –muchísimas veces no articuladas– que el corazón del hombre, sediento de sentido para su vida y para su muerte, hace a la Iglesia, como diciendo: "Muéstranos a Cristo, otórganos su presencia, danos de su luz."

Vengo, pues, en el nombre del Señor, apoyado no en mi fragilidad, sino en Él, que me llamó a servirle. Con el gozo de saber que está en medio de nosotros, su Iglesia, hasta el final de los siglos. Con la seguridad de saber que Él es quien me envía a predicarle y a hacerle presente como Buen Pastor en medio de vosotros, Él que a todos sigue confiándonos la misión de ser testigos de su verdad, en un mundo siempre necesitado de la buena noticia de su amor.

Al compartir esta Eucaristía con vosotros, mis hermanos obispos, y al sentirme apoyado con vuestra presencia aquí, junto al Sr. Nuncio, Mons. Manuel Monteiro de Castro, al Arzobispo Metropolitano, Mons. Agustín García-Gasco Vicente, de quien he tenido la gracia de ser Auxiliar, con los Sres. Presidente y Vicepresidente de la Conferencia Episcopal Española, Cardenales Rouco y Carles, así como al Sr. Cardenal Álvarez, Arzobispo emérito de Toledo, y con tantos otros hermanos en el episcopado, quiero dejar patente mi deseo de vivir y ayudar a vivir la "preocupación por el bien de todas las iglesias", en la

Mons. Jesús Murgui.
(Foto: © Grup Serra, 2004).

única Iglesia de Cristo, desde mi servicio a esta iglesia particular, partiendo de la fecunda tradición misionera de los cristianos mallorquines.

Uniendo a ello (en esta víspera de la fiesta de la Cátedra de San Pedro) la voluntad de desempeñar mi ministerio en comunión plena con el sucesor de Pedro, cuidando que esta sede de Mallorca, en cuya historia han existido lazos especiales de unión con el Vicario de Cristo, permanezca en la unidad gozosa de la Iglesia Católica.

Així mateix, el fet de veure les autoritats aquí presents, m'obliga a destacar i agrair el seu esforç per assistir a aquesta celebració. De manera especial agraeix la presència de les autoritats de la meua nova terra, Mallorca: del Molt Honorable President del Govern de les Illes Balears; dels Honorables: President del Parlament, Delegat del Govern per a la Comunitat Autònoma Balear, Presidenta del Consell Insular de Mallorca, Consellers, Batlessa de Palma i batles de les diferents ciutats i pobles de l'illa, així com la representació de les autoritats militars, judicials i educatives, especialment de la Universitat.

Vull tenir una menció molt particular per als qui em recorden els ciutadans de la terra on vaig néixer: la Sra. alcaldessa del meu poble, Al-

daia, la representació de l'Ajuntament de València, el Sr. Alcalde de Casinos, poble del meu pare, i el Sr. Alcalde de Ciutadella de Menorca, on vaig ser Administrador apostòlic.

Juntament amb ells, faig extensiva la meua cordial salutació als representants d'altres confessions religioses, als quals express el meu reconeixement, des de la visió i l'impuls ecumènic promogut pel Papa Joan Pau II.

Vull manifestar també la meua valoració agraïda al servei dels mitjans de comunicació social (premsa escrita, ràdio i televisió), que han manifestat tant d'interès, ja abans, per fer arribar els meus missatges a tots els mallorquins, i avui especialment pel que és i significa aquesta celebració.

I com deixaria d'agrair l'assistència i la pregària de tants i tantes que heu vingut d'altres llocs, molts fent sacrificis, per compartir amb mi i amb la nostra comunitat eclesial tot el que significa aquest acte?

L'assistència i la pregària, importantíssimes per a mi, dels meus familiars (germans i nebots, especialment), i també d'aquesta altra família que el Senyor m'ha anat confiant, sobretot a la meua antiga diòcesi: Germans preveres, amb els qui mantindré sempre un lligam especial (per ser condeixebles meus, o companys en diferents tasques de les Vicaries, els equips arxiprestals, el Consell episcopal...); religiosos i religioses; membres d'instituts seculars i cristians laics de les meves benvolgudes parròquies d'Aldaia, d'Alaquàs, de Moncada, d'Ontinyent... No em cansaré de donar gràcies al Senyor per tots vosaltres. Així com pels sacerdots i religioses que m'heu refrescat el record entranyable de Menorca.

I què vos puc dir a vosaltres, estimats feels de Mallorca? Sé que manteniu viva l'herència que vos deixaren figures com el Beat Ramon Llull i Santa Catalina Tomàs, i que ha donat suport a la vostra fe una rica i fecunda història de santedat, i el guiatge de grans pastors.

No em puc allargar ara, recordant esdeveniments i noms de tants d'altres que mantingueren viva i que enaltiren aquesta realitat eclesial a la qual jo he arribat. Però vull esmentar explícitament el darrer dels vostres bisbes, el nostre estimat D. Teodor, amb qui personalment convisqué molts d'anys en el seu entranyable Ontinyent. Ell fou, sens dubte, un bisbe incansable, que dugué a terme grans iniciatives, com el darrer Sínode diocesà (1998-1999); un pastor que hau-

rà deixat profunda petjada dins la vostra història. Per ell, com vaig fer ja en el meu primer missatge, segueix demanant la pregària i el record agraït de tota la nostra diòcesi.

En fer memòria d'ell, no puc deixar d'esmentar aquells que han tingut cura de la diòcesi en el període de seu vacant, especialment els membres del Col·legi de Consultors i el qui ha estat al seu front, l'Il·lm. Sr. Andreu Genovart, Administrador diocesà; desig que quedi ben palès envers ell el nostre reconeixement i la nostra gratitud.

Tots ells, juntament amb el Capítol d'aquesta santa església Catedral, en el text de la convidada per a aquest acte, parlaven de la meua presa de possessió de la diòcesi de Mallorca. Però jo voldria precisar –i no és usar una figura retòrica, sinó partir de la meua experiència i dels altres germans bisbes– que la veritat és just a la inversa. És l'Església, en aquest cas la de Mallorca, la que pren possessió del seu bisbe, de la meua persona. Un bisbe, avui dia, en l'experiència diària dels qui vivim aquest ministeri, és una persona expropiada de si mateix per l'amor i el servei a la seva Església. Així ho he viscut, desig viure-ho i ho assumeixo de forma conscient i plena.

És a vosaltres a qui em dec, i a qui em vull entregar: sacerdots, diaques, religiosos i religioses, cristians laics d'aquesta església diocesana, a vosaltres que sou Cos de Crist, Temple on habita el Senyor per l'Esperit. Aquest és el meu desig; ajudau-me i pregau el Senyor per mi, perquè servint-vos el faci realitat.

Desitj que la meua entrega, unida a la vostra, faci créixer la fe i la vida de l'Església: una vida eclesial amb sensibilitat davant els desafiaments i les tasques del món de la cultura, de la ciència, de l'art i del treball dels nostres conciutadans.

Preg perquè siguem ben conscients del moment que vivim, perquè siguem una Església totalment dedicada a transmetre la fe, sobretot als més joves; una Església que sigui sensible davant tota forma de sofriment i de pobresa, que estimi els valors propis i que sigui a la vegada acollidora envers tanta gent que arriba procedent de tants d'indrets del món; perquè ben units i plens d'il·lusió, puguem ser testimonis de l'Evangeli en aquesta beneïda terra de Mallorca.

Demanau per mi a la Mare de Déu de Lluc que, com ella, sigui feel al Senyor, perquè sàpiga servir-vos conduint-vos a Jesús, l'únic Salvador. Així sia. ■

Poemes i poesies (I)

Miquel Bezares

info@miquelbezares.com

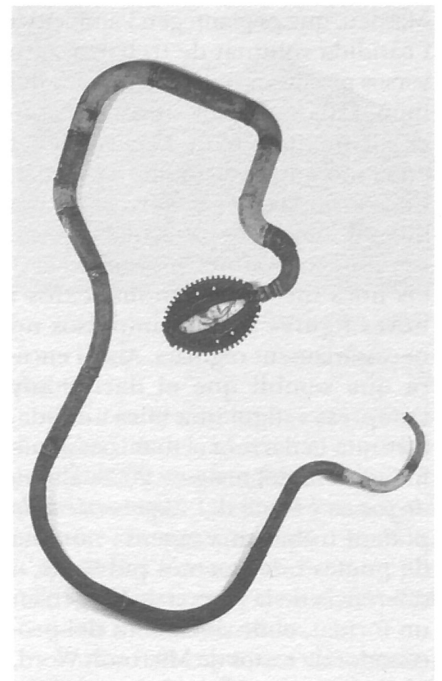
Mai no ha sabut el lector virtual si hi ha diferència entre un poema i una poesia. Erudits deu haver-hi que podrien facilitar-li clarícia, però aquella imatge de la criatura que és induïda a llegir una poesia als convidats a l'àpat amb què se celebra la seva primera comunió no és cosa fàcil d'oblidar, ni dissipable l'empremta que sobre el que no és un poema deixa el tràngol. Així que, posats a establir dues categories en la presència del gènere a la xarxa, el lector virtual es permet la llicència, que no és precisament poètica, de definir-ne dues: els poemes i les poesies; i ho fa conscient que s'exposa a l'acusació o de l'excés purista o de la temeritat terminològica, quan res no és més lluny de la seva pretensió que consignar jerarquies o innecessàries plusvàlues.

Segons aquesta rudimentària classificació, doncs, els poemes serien obra dels poetes, d'aquells que la història reconeix com a tals o d'aquells que publiquen actualment la seva obra en alguna editorial i tenen alguna mena de reconeixement per part de crítica i lectors. Es pot dir que la xarxa ofereix a l'internauta una immensa antologia, desordenada, desigual i potser de vegades no gaire selectiva, de l'obra de la majoria dels poetes catalans de tots els temps, i també dels autors de la més estricta actualitat. Podem excepcionalment llegir gairebé la totalitat de l'obra poètica d'un autor com Agustí Bartra, que curiosament trobam a la *Biblioteca del*

exilio de la *Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes*, però resulta més habitual que per llegir els nostres grans clàssics o els poetes actuals s'hagi de fer una mica de recerca (tant se val, el Google fa miracles) i navegar per tota mena de llocs educatius, editorials o miscel·lanis que publiquen versos. Sempre podem, també, acudir a alguna de les pàgines que contenen antologies de textos poètics. D'entre aquestes darreres el lector virtual proposa algunes visites, no exclusives, però sens dubte recomanables.

És inevitable començar per una web que ha esdevingut una mena de clàssic, més que per l'obra en si compresa, per la seva condició de pionera. Es tracta de la pàgina que l'any 1995 Ernest Folch publicà a la xarxa, sota el títol de *Selecció de poesia catalana*, i que ara fa uns mesos ha canviat d'ubicació, en ser acollida pel portal *Lletra*, del qual es donava notícia en el número anterior d'aquesta revista. Prop de dos-cents poetes i de vuit-cents poemes amb una presentació per a la qual sí ha passat el temps, atesa la natural evolució gràfica que en el disseny de les pàgines s'ha produït al llarg dels nou anys darrers. És, malgrat això, encara un referent de la poesia catalana a Internet.

Dues propostes més discretes, però diria el lector virtual que més suggestives, són les que ens arriben des de València i de Matadepera, sota els títols de *La Il·lustració Poètica Metropolitana & Continental*, la primera, i *No-*

Cuc, Ferran Aguiló (2000).

potsermentida, la segona. La pàgina que manté el valencià Eduard J Verger conté una molt interessant antologia de poesia catalana plurilingüe (amb textos catalans traduïts a deu llengües, inclosa la llatina) i un recull de versos *d'ahir i d'avui* amb una bona presència valenciana. Si és encertada la tria de Verger, més encara ho és la presentació i el disseny del lloc. De totes les propostes que hi ha a Internet que permeten la lectura de poemes en la nostra llengua, aquesta és una de les que han trobat una millor i més elegant manera d'oferir el text al lector, amb una composició sobria i efectiva, com la que s'escau a un llibre de poemes.

Un vers de Sebastià Alzamora: "Escull un arma o retorna a la pols", rep el visitant a la pàgina del *Nopotsermentida*, lloc que forma part d'un projecte més ample que completen un programa de ràdio (a la municipal de Matadepera), una revista digital i tot un seguit de recitals poètics. Els seus creadors són Pere Ejarque i Marc

OBRA D'AGUSTÍ BARTRA: www.cervantesvirtual.com/portal/Exilio/catalogo.shtml

SELECCIÓ DE POESIA CATALANA: www.uoc.edu/lletra/especials/folch

LA IL·LUSTRACIÓ POÈTICA METROPOLITANA & CONTINENTAL: www.llibreweb.com/lipmic/index.htm

NOPOTSERMENTIDA: www.geocities.com/nopotsermentida/principal.htm

MAG POESIA: www.mallorcaweb.com/mag-teatre

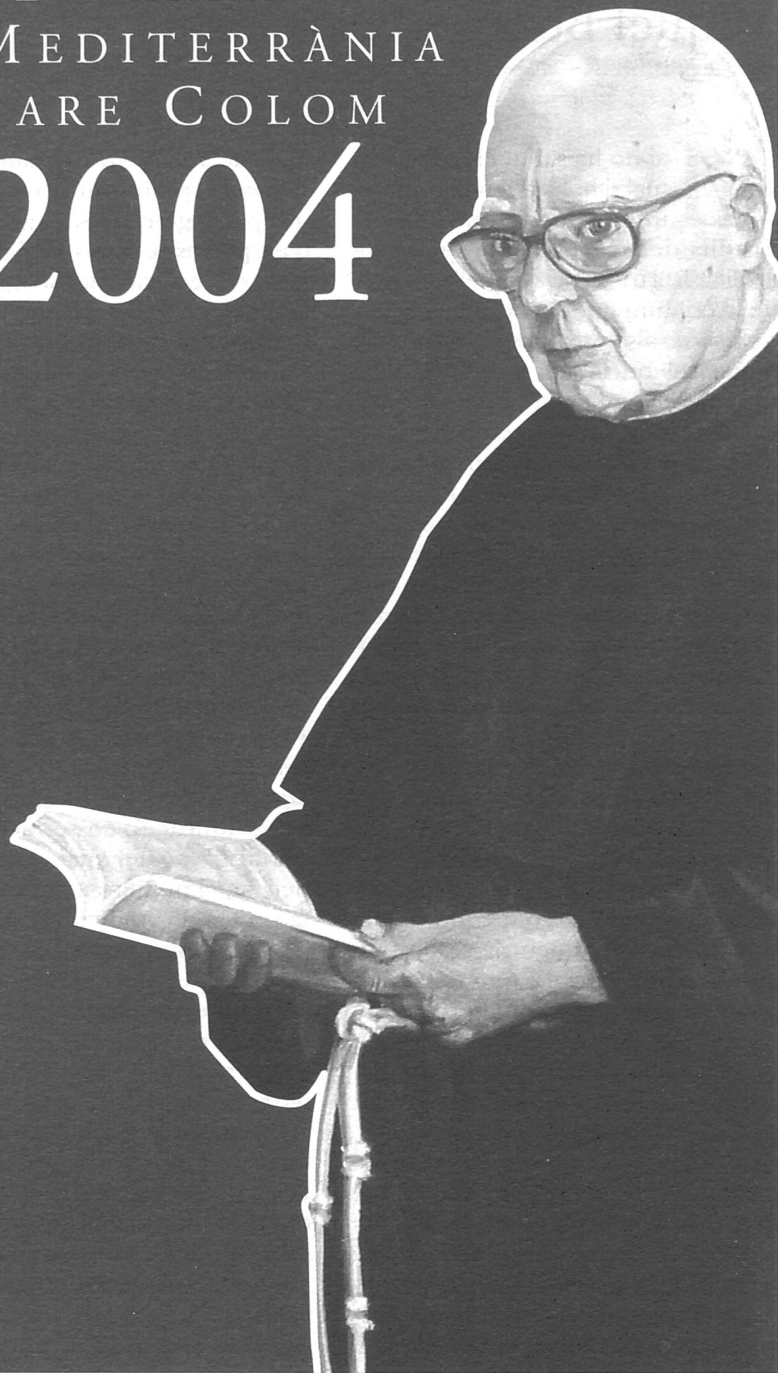
MALLORCAWEB: www.mallorcaweb.com

Masdeu, que es plantegen l'ambiciosa i cànvida voluntat de treballar amb versos per bastir una visió poètica del món. Cal, tanmateix, revisar el concepte que hom té de la periodicitat en el món de l'edició lliure i digital. En la majoria dels casos (i més encara quan d'iniciatives particulars, desinteressades i voluntarioses es tracta) els llocs incorporen nous textos i noves figures seguint impulsos no necessàriament regulars. Així, i encara que sembli que el darrer any l'empresa estigui una mica aturada, atès que la darrera actualització que hi figura és del maig de 2003, al *Cau de poesies i versos del Nopotsermentida* podem trobar una extensa nòmina de poetes i de poemes publicats, a diferència de la pàgina de Verger, en un format, el de document del processador de textos de Microsoft Word, potser més popular però menys vistós. Aquesta presentació, això sí, facilita l'emmagatzematge dels materials oferts al visitant, antologies personals de poemes i de fragments poètics dels autors amb què el *Nopotsermentida* ha treballat o ha contactat.

Una visita ineludible, per acabar a Mallorca aquest itinerari, porta l'amant del vers a *Mag Poesia*, una iniciativa de *Magisteri Teatre*, en col·laboració amb *Mallorcaweb*, que acull una formidable col·lecció de poemes d'autors diversos, des del trobador Guillem de Berguedà a la jove poeta valenciana Júlia Zabala. El lloc es completa amb unes interessants propostes didàctiques que, sota el títol de *Poesia a l'escola*, han estat també publicades en forma de llibre, així com una completa informació gràfica i textual sobre els nombrosos i diferents muntatges que les alumnes i els alumnes d'Antoni Artigues han representat al llarg dels darrers onze anys arreu del país.

Si els poemes pertanyen als poetes, les poesies serien animals lliures que neixen dels moments expressius que no depenen d'una condició, i que, des d'una certa espontaneïtat, responen sovint a una mera afecció. Si hi ha alguna cosa de l'amateur en el seu creador, l'essència del vers les agermana, tanmateix, amb el poema. De l'autoria responen amadors de la paraula de vegades anònims, sovint empesos per delers apòcrifs. Però algun cop entre les veus s'hi sent un poeta futur. De poesies i d'expectatives parlarà el lector virtual en el proper número d'aquesta revista.

PREMI DE NARRATIVA MEDITERRÀNIA PARE COLOM 2004

Ho organitza i ho patrocina:

Hi col·laboren:

PER A MÉS INFORMACIÓ:
ÀREA DE CULTURA I EDUCACIÓ DE L'AJUNTAMENT D'INCA
Claustre de Sant Domingo - Centre Cultural
Av. de les Germanies s/n - 07300 Inca
TEL 971 501 580

Collita del 2003 (juliol-desembre)

Joan Arrom Nadal

Juliol.

Amb les tres funcions al pati de la Misericòrdia i la de sa Màniga, *Orfeu als inferns* posava punt i final, abans d'hora, al festival *Escenaris del Món 2003*. Quedaven encara dues obres més per programar: una, AN, de Mal Pelo, el grup de Pep Ramis i Maria Muñoz, havia de fer una residència d'una setmana al Teatre de Lloseta amb estrena final; aquest darrer espectacle d'un dels grups de dansa més internacionals era una coproducció del Grec 2003 i de la DGC. L'altra, l'obra que havia de tancar la programació el mes de novembre, era el plat fort del festival: *Kalkwerk*, de Thomas Bernhard, amb dramaturgia i direcció del polonès Krystian Lupa. Què hi farem!

Al Teatre d'Artà, després d'una llarga residència, Res de res estrena el seu darrer treball, *Mara*, dirigit per Biel Jordà. Després de molts de mesos de feina tenim la sort de poder assistir a l'estrena d'aquesta nova coproducció del grup amb la FTTP, la DGC, el Teatre d'Artà i el Teatre Zorrilla de Badalona. És un treball d'una extrema complexitat tècnica, executat a la perfecció. Aquest és un grup amb inquietuds artístiques que apunten molt amunt, no es conformen amb l'èxit d'*Ícars* i assagen un registre completament diferent, compromès i innovador amb *Trèmolo*, per acabar, fins ara, amb una síntesi de tots dos, la poesia i la narrativitat d'*Ícars* i la complexitat i l'espectacularitat de *Trèmolo*, tot plegat un espectacle sòlid que provoca a través dels objectes, els moviments i la coreografia tot un seguit de sentiments. Espectacles com aquest fan bona la collita del 2003.

Tot i la calor, al Teatre del Mar, abans de tancar les portes, encara s'hi va celebrar la final del concurs de monòlegs del programa Art Jove, després de diverses eliminatòries per totes les illes. El concurs el guanyà Anna Alarcón amb el monòleg *Medea Redux*, la tercera peça d'*Excés*, l'obra de Neil Labute. La temporada al Teatre del Mar acaba amb un curs inten-

siu d'entrenament i creació actoral, a càrrec de Pere Fullana.

A sa Pobla, Jaume Santandreu fa la presentació del text recuperat d'Alexandre Ballester *Assaig d'espectacle per a una nit d'estiu*, estrenat a l'Escola Graduada el juliol de 1968, feia trenta-cinc anys! Aquest és un bon moment per parlar de l'edició de teatre a Mallorca, si al premi del Teatre Principal s'hi havien presentat vint-i-una obres, en aquest 2003 només l'editorial pollencina El Gall manté una col·lecció de textos teatrals amb un ritme de publicació regular. Els títols són: *Cartutxos a la frontera*, del formenterer Vicent Ferrer; *Joc a mitges*, un volum presentat a la Fira de Manacor, que conté *La maleta*, de Miquel Mestre, *Tres*, del grup Desas3 Teatre i *Un geni, aproximadament*, de Jaume Fuster i, finalment, *La successió*, de l'eivissenc Vicent Tur. Documenta Balear, per la seva part, publica *El pelicà*, d'August Strindberg, en traducció d'Albert Herranz. I això és tot, un balanç ben pobre si tenim en compte la quantitat d'escriptors que participaren, per exemple, a la Trobada de Lloseta, i encara seria un balanç més descoratjador si parlàssim d'obres estrenades.

Nit de reis, mentrestant, continua la seva gira per diverses ciutats de l'estat, amb crítiques excel·lents.

Del serial: Dolça Mulet, la nova consellera de Cultura del CIM, declarava a la premsa que el Teatre Principal no pot estar tancat "perquè forma part de la societat", i uns dies més tard anunciava la seva intenció de començar la reforma "com més aviat millor", perquè ara, diu, "es llevaran les traves" que hem de suposar que posava l'Ajuntament per a la concessió de la llicència d'obres. I a finals de mes Gabriel Coll es nomenat nou director-gerent de la Fundació.

També a finals de mes i principis d'agost, Santa Eugènia celebra la seva sisena Mostra de Teatre, amb els "provocactors" de Buffons Teatre i el *Rock&Clown* d'Yllana, entre d'altres.

(Foto: ©Trefalempa, 2004).

Agost.

Els teatres estan tancats. Dins l'obscuritat dels escenaris, en un silenci tens, personatges anònims repeteixen mentalment els seus papers mentre es passegen per la sala, s'asseuen, s'aixequen, miren un públic inexistent i esperen que algú obri la porta i entri la tardor.

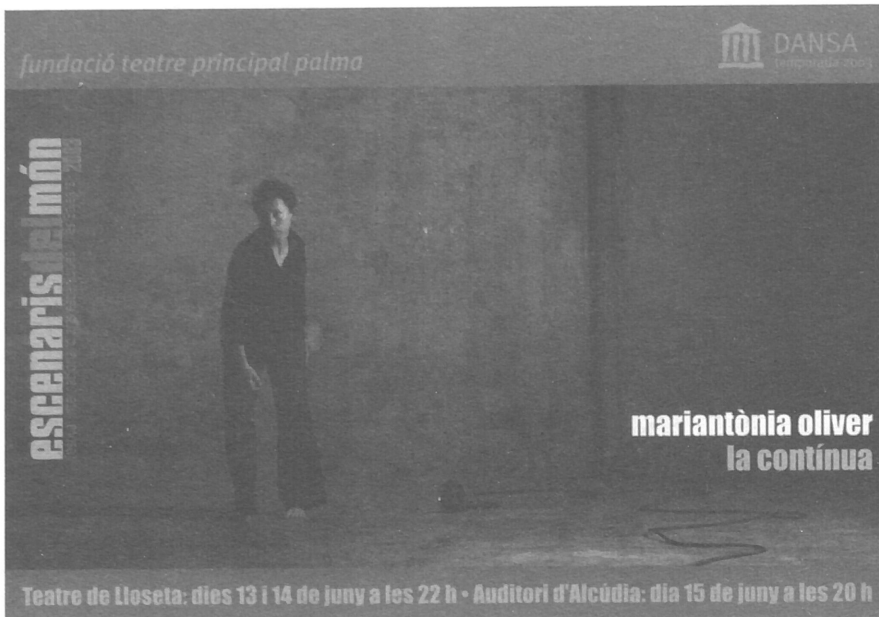
Durant unes poques nits d'estiu, pel claustre del Castell de Bellver, l'*Otel·lo* de La Quimera es passeja com una bubota tràgica i taciturna, demanant-se quin festival és aquest que l'Ajuntament anomena Festival de Teatre Clàssic i que encara no s'ha definit.

Dia dos d'aquest mes, Gabriel Coll, el nou director-gerent de la FTTP, afirma al *Diari de Balears*: "Seria un fracàs no aconseguir les llicències d'obres en quatre mesos." Quan escric aquestes notes ja n'han passat sis!

Setembre.

Aquest és un mes de fires. A Tràrrega, gràcies al conveni signat abans de les eleccions, un any més els grups de les illes són presents, amb espai propi, a la Fira de Teatre al carrer, la més important del calendari. A l'Espai Illes Balears es presenten tres dels espectacles més importants de l'any: *La Contínua* de Mariantònia Oliver, *Mara* de Res de res i *Nit de reis* de Rafel Oliver produccions. Fora de l'Espai hi tenim el nou espectacle de dansa de Trócola, *Viatge immòbil*, *Adiós Nonino* de A Cel Obert i la producció dels Teatres públics de les Illes Balears *Les aventures de Tres i mig*, ara amb Accés Teatre reconvertida, no sabem per què, en *Les aventures de Tras-to*. La presència d'aquest espai propi dins la programació de la Fira ha estat un guany que cal conservar, la quantitat de programadors que hi assisteixen fan inestimable la presència dels nostres grups.

A Vilafranca, per la seva part, se celebra la segona Fira de Teatre infantil i juvenil de les Illes Balears, amb Xarxa de l'Espectacle infantil i juvenil com a entitat convidada, amb

un projecte d'agermanament que ja es va iniciar a la Mostra d'Igualada. Disset espectacles i altres actes relacionats amb el món del teatre, entre els quals cal destacar el lliurament del primer Premi Guillem d'Efak de teatre infantil i juvenil, que va recaure en l'obra *Un cas molt estrany*, de Josep Maria Diéguez. Aquesta fira, que organitza el mateix equip que gestiona des de fa uns anys el Teatre municipal, cerca un lloc dins el calendari teatral de les illes, i és d'esperar que si va augmentant el públic en la progressió d'aquestes dues primeres edicions, aviat es consolidarà.

Octubre.

Comença la temporada de tardor, torna l'espectacle. Octubre és el mes de la Fira de Teatre de Manacor i, des de fa dos anys, també del Firó. Per a la gent de la professió, aquesta Fira és un dels esdeveniments teatrals més importants de l'any, la més coneguda fora de les illes, la que atrau més programadors, i ara, també, la seu del Projecte Alcover, que permet als grups seleccionats girar pels teatres de Catalunya i València. El programa de la Fira sempre inclou algunes sorpreses agradables, enguany el plat fort era la presència en la sessió inaugural del *Juli Cèsar* dirigit per Àlex Rigola, el nou director del Lliure, que desgraciadament es va haver de suspendre a mitjan funció per un accident que va patir un dels protagonistes. A la Fira, normalment, hi són els grups balears més importants i aquest any, com ha passat en les darreres edicions, la competència entre ells és forta per-

què les seves produccions també ho són. En aquest edició hi havia la majoria de les estrenes de l'any i alguna de finals del 2002, com el *Macbeth* d'Iguana Teatre, dirigit per Pere Fullana, que, precisament, va ser l'obra seleccionada per al Projecte Alcover, juntament amb *Cyranos*, una coproducció de la FTTP i la Fundació Teatre de Manacor dirigida per Oriol Broggi. A mi *Cyranos* em va semblar un bon treball, la iniciativa és bona, joves del planter formats al voltant del mateix Teatre de Manacor tenen l'oportunitat de fer un taller amb un director també jove, amb una trajectòria important a Catalunya, que acaba en una producció que s'estrena a la Fira. Pel que fa al *Macbeth* de Pere Fullana, tot i que no n'hem parlat en aquest article, perquè es va estrenar a finals de l'any anterior, és un dels millors espectacles fets a Mallorca en aquests darrers anys. És un treball de creació amb una idea global del fet teatral, en la línia dels darrers treballs d'aquest director, que no es conforma amb la feina artesanal, sinó que cada espectacle és una nova proposta, tant pel que fa a la dramàtica com a la seva manera d'entendre el joc de l'actuació, el moviment, l'espai, la música i el ritme, la màxima expressivitat amb la mínima forma, amb l'essencialitat dels recursos que ha après d'alguns dels seus mestres (Lecoq, Pasqual, Brook...). No és aquest el lloc oportú per parlar de les excel·lències d'aquest *Macbeth*, però no crec que ningú es qüestionï l'encert de la seva elecció per al Projecte Alcover. De la Fira i de la feina de Pere Fullana n'haurem

de parlar en un altre article. Del Firó voldria destacar la producció de *La dependent*, *Còmplices*, un excel·lent text d'Isabel-Clara Simó amb una altra magistral interpretació de Pep Cortès. Per cert, la vaig veure l'altre dia al Teatre Xesc Forteza i ierem quatre rates.

El Teatre del Mar comença la temporada amb *Des de l'obscur*, de L'Ombra del Cranc, que s'havia estrenat un Dimarts de la temporada d'hivern.

Al Teatre de Lloseta, el grup local Dit i Fet, que dirigeix Miquel Suau, estrena una de les poques obres d'autor mallorquí de tot l'any, *Els titellaires*, de Joan Guasp, un dels autors més prolífics i, paradoxalment, més poc estrenats.

Novembre.

Aquest mes no tenim cap estrena, però alguns articles a la premsa comencen a reclamar de les institucions que defineixin la seva política teatral. El primer és de Catalina Alorda ("La política teatral a les Balears", *Diario de Mallorca* del 17 d'aquest mes) on, en qualitat de presidenta de l'AAAPIB, es queixa de la manca de respostes de les institucions als problemes del sector i de la paralització de les activitats teatrals, especialment a la FTTP. El segon és del menorquí Joan Francesc López Casasnovas ("El teatre i la memòria que ens fa estar vius", *Diari de Balears* del 28) i és una reflexió sobre el fet que l'obra guanyadora de l'edició de l'any passat d'un dels premis de teatre més importants de l'estat, el Premi Born, *Un bou ha mort Manolete*, de Llorenç Capellà, encara no tenguí cap projecte de producció. L'obra de Llorenç Capellà, que l'editorial Arola acaba de publicar, és d'una qualitat literària tan contundent, recull l'imaginari popular de la postguerra d'una manera tan poètica i a la vegada tan crua, que no sé trobar un referent en tota la literatura dramàtica del nostre país. La queixa de l'articulista, però, és més justificada si pensam que encara espera pujar als escenaris *L'única mort de Marta Cincinnati*, d'Alexandre Ballester, guanyadora del mateix premi l'any 1983. López Casasnovas es demana també en aquest article si tindran continuïtat les iniciatives que han arrelat aquests darrers anys, i acaba afirmant que, després del dineral que es gastarà el govern en la compra de Costa Nord i de l'equip Banesto, si no es dediquen doblers al teatre no serà perquè no n'hi hagi.

II fira de teatre infantil i juvenil de les illes balears

Setembre,
19, 20 i 21

VILAFRANCA DE BONANY 2003
MALLORCA

A l'Auditori de Palma, Toni Albà i Sergi López junts un altre cop a *Brams o la kumèdia dels horrors*, per celebrar els deu anys del Teatre del Mar. El públic que ja havia vist o havia sentit parlar d'aquesta màquina perfecta de fer riure, no s'ho va voler perdre.

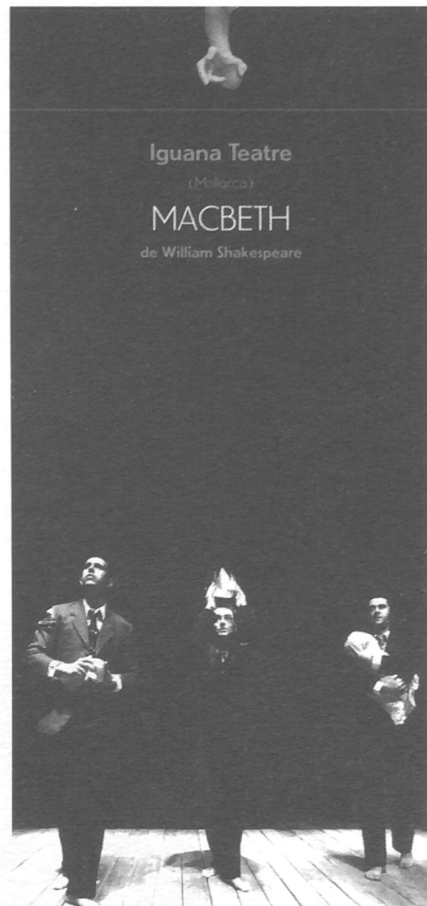
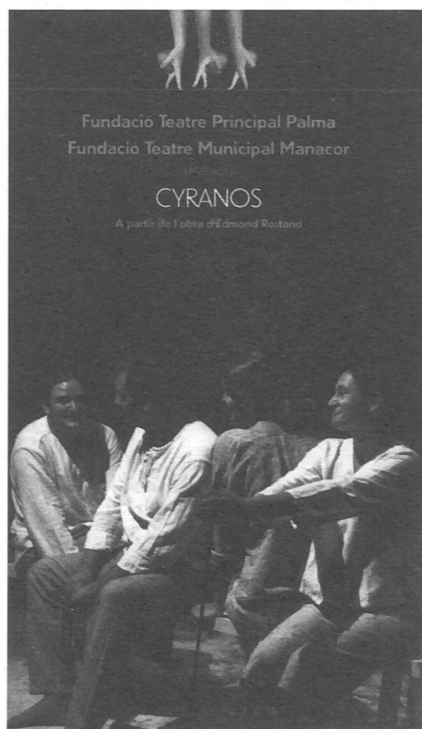
Aquest també va ser el mes de la IX Mostra de Teatre Universitari, que es repartiren el Teatre Municipal de Palma, Sa Societat de Calvià, Can Ventosa d'Eivissa i el Teatre Born de Ciutadella, amb la presència de dos grups mallorquins, el Mag Poesia d'Antoni Artigues amb *Perfum de sal als llavis*, de Ràfols Casamada, i Morgana Teatre amb *1984*, de George Orwell.

Desembre.

I tornen les festes de Nadal, que aquest any es recordaran per la polèmica decisió de la Companyia Xesc Forteza de no actuar al teatre que duu el nom del seu fundador, perquè no va arribar a un acord amb l'Ajuntament de Palma. Aquesta decisió, però, no ens sorprèn, si tenim en compte els pocs esforços i doblers que l'Ajuntament ha dedicat a promocionar aquest espai i la trista ex-

periència de *Nit de reis*. Qui devia estar sorprès devia ser el públic de la companyia, que es va quedar amb un pam de nas. Més afortunat va ser el públic fidel de les Diabéticas Aceleradas que, amb *Urgensias*, una altra vegada va utilitzar el ganxo televisiu per atreure'l a la Sala Mozart. L'oferta nadalenca del Teatre Municipal va ser una discutible coproducció de la FTTP amb l'empresari Paco Vicens, *Contes perversos d'hivern*, una dramaturgia d'urgència sobre textos de narradors d'estils tan diferents com Paul Auster, Charles Bukowski, Pere Calders i Elvira Lindo, amb l'únic motiu, agafat pels pèls, de les festes de Nadal. Una muntatge que no estava a l'alçada dels seus intèrprets, Margaluz, Xisco Segura i Assun Planas, tots tres d'una categoria indiscutible. La producció estava dirigida per Jaume Mallofré i Boada i l'escenografia, inexistente, era de Rafel Lladó.

El Teatre Sans, que darrerament s'està especialitzant en reposicions, torna a posar en escena *Tot Shakespeare... o no*, estrenada el passat mes de març. I el teatre del Mar estrena una nova obra del Teatre de la Sargantana, *Marianna i el col·leccionista de somnis*, un text signat per la companyia i per Pere Fullana, que signa també la dramaturgia i la direcció. Aquesta vegada la companyia incorpora dos fixatges nous, Pau Cirer i Llorenç Cloquell que, juntament amb l'actiu de la casa Sílvia Sánchez, formen el trio habitual

de les darreres obres de la Sargantana. L'èxit d'aquesta peça infantil els obligarà a prorrogar-la una quantes dies.

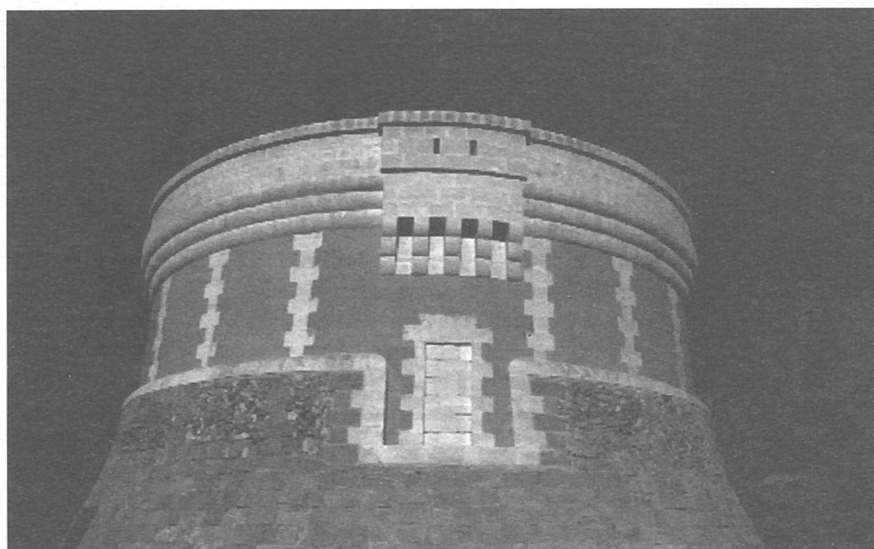
Al Teatre de Manacor, el públic que s'havia quedat sense veure la segona part del *Juli Cèsar* que obria la Fira i l'*Star Trip*, d'Yllana, que tanca el Firó, ara tenien una segona oportunitat dins la programació d'hivern de ple.

I el 2003 acabava sense conèixer la programació de la Fundació Teatre Principal de Palma, ni quina serà la política teatral de la Direcció General de Cultura, un silenci administratiu que ajorna els projectes teatrals del 2004, que ja haurien d'estar aprovats i en funcionament, si volem ésser presents als festivals, i a les fires i mostres amb qui hem arribat a acords aquests últims anys i que aviat tancaran les seves programacions. Sabem que hi ha alguns projectes de producció interessants, que necessiten la col·laboració institucional per tirar endavant i si no se'ls dona una resposta immediata, la DGC, que és l'encarregada de la projecció exterior, arribarà tard, si és que té intenció d'arribar enlloc. I si no sembran a temps, el 2004 no tindrem bona collita.

LA DEFENSA D'UNA ILLA

Torre costanera construïda entre 1798 i 1802, és un dels darrers testimonis que van deixar els anglesos a Menorca després de gairebé un segle de dominació.

Va ser restaurada i musealitzada entre els anys 1999 i 2000.

La funció de les torres de defensa era no tan sols vigilar, sinó també impedir o retardar el desembarcament de les tropes enemigues, és per això que s'havien pensat per a una guarnició d'uns 15 homes i per tenir una o dues peces d'artilleria.

Avui en dia constitueix un punt de visita imprescindible per aquells que volen conèixer el sistema defensiu costaner, l'arquitectura militar anglesa a Menorca i la vida de les guarnicions, amés d'estar situada en un lloc amb una visibilitat meravellosa de la costa nord de Menorca.

CONSELL INSULAR
DE MENORCA

Departament de Cultura i Educació

Caldrà ignorar que en la ciutat nocturna...

Pere Rosselló Bover

*Caldrà ignorar que en la ciutat nocturna
només habiten els éssers feliços,
els que han deixat a casa aquell corcó
que tot el dia els rosegava els ossos
i, matemàtics, s'han lliurat al ritme
extern del ball, d'una conversa tènue
o a la bellesa de la nova llum.
D'esma, demà, llurs membres ensopits
retrobaran el buit d'haver viscut
màgics moments de falsos plenilunis.*

El poema és un sac on es barregen intuïcions i certeses, on coincideixen imatges només entrevistes amb d'altres premeditades, on és impossible dissociar les idees dels mots que potser ens les han suggerit. Aquest poema n'és un clar exemple. Fou escrit cap al 1991, amb el presentiment que obriria una sèrie de noves poesies després d'un període d'impossibilitat d'escriure'n pel qual vaig passar en haver aparegut *L'hort de la lluna* (1988). Durant un cert temps tots les poesies que intentava elaborar eren imitacions d'aquest llibre. Per altra part, l'estructura del poema format per una estrofa de deu versos decasíl·labs sense rima, que havia emprat a la primera part de *L'hort de la lluna*, m'era inevitable, encara que a la segona part d'aquell poemari hagués assajat el poema en prosa. Es tractava de trobar un to diferent, encara que usàs el mateix canemàs que havia emprat abans, que només aconseguiria si feia un gir en el contingut i en el plantejament del poema. D'aquí neix aquesta peça, que enceta el llibre *El temps llençat al pou*, encara inèdit.

Crec recordar que el poema se'm va ocórrer en una època propera a l'estiu, potser encara en plena primavera. M'ho evoca la referència a la vida nocturna, com a excusa per tractar el tema de la felicitat sempre inabastable, que és el motor de les nos-

tres existències. El poema em fou suggerit per la idea d'extrema felicitat amb què una part de la nostra població –sobretot els més joves– afronta la vida de nit, especialment els caps de setmana. Un punt de partida fals, sens dubte, encara que el meu text no vol donar cap lliçó de res a ningú. No és aquest el seu propòsit. Només pretén constatar com dissortadament aquest anhel és sempre il·lusori. Per a molta de gent, el jorn es divideix en dos moments completament diferents: el dia, dominat per la feina i per les obligacions, i la nit, concebuda com el regne del plaer i de la felicitat. Una distinció que compta amb una llarga tradició cultural, que ha considerat la nit com el moment meravellós i màgic en què tot és possible, encara que també la llum s'ha identificat amb la veritat i amb la joia.

Tanmateix, aquesta ànsia humana de goig i de benaurança només és una il·lusió, per la qual cosa el poema comença també amb una afirmació que implica l'exclusió de tota una part de la realitat: "ignorar que en la ciutat nocturna / només habiten els éssers feliços". Amb aquesta lítote volia constatar precisament com són exiliats d'aquest regne de la felicitat tots aquells que no actuen com s'indica en els versos següents: "els que han deixat a casa aquell corcó / que tot el dia els rosegava els ossos / i, matemàtics, s'han lliurat al ritme / extern del ball, d'una conversa tènue / o a la bellesa de la nova llum." Aquests cinc versos, que quantitativament formen la meitat del poema, resumeixen la clau d'una felicitat assolible només momentàniament, però que no es prolongarà més enllà del límit temporal de la nit, que emmarca tot el poema. Els versos 3 i 4, amb l'ajut de les al·literacions de la vocal "o" i de les essos (sonora i sorda), volen suggerir l'efecte destructor d'un patiment inconcret, incessant i profund ("aquell corcó"), que únicament es pot combatre amb l'oblit.

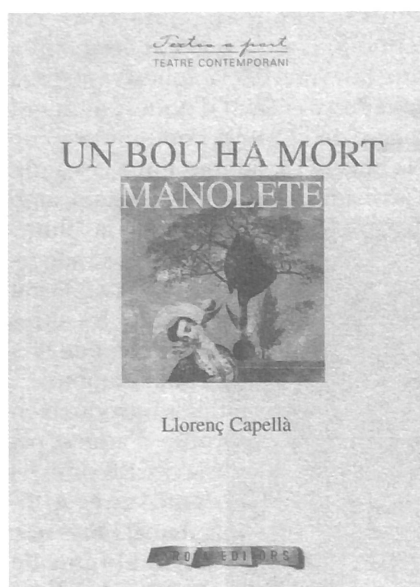
Per aquesta raó, els tres versos següents ens presenten unes accions que impliquen l'evasió i, per tant, el contrast amb l'activitat diürna. No tem, però, que dues d'aquestes activitats es caracteritzen per posseir un "ritme" –és a dir, es basen en una repetició–, la qual cosa justifica que es titlli precisament de "matemàtics" aquells que les realitzen. Es tracta d'un ritme "extern", evasiu, basat bé en un moviment físic (el "ball"), bé en un moviment intel·lectual lleuger i intranscendent ("una conversa tènue"). L'altra activitat atenuant a què fan referència aquests versos ja suggereix el final d'aquest moment màgic de la nit: la contemplació de "la bellesa de la nova llum", és a dir, l'arribada del nou dia. (I és aquí, amb l'aparició de la imatge de la "llum" associada a la "bellesa", on se suggereix la possibilitat d'una altra felicitat no nocturna). Ara bé, com les altres activitats, també suposa el fet de lliurar-s'hi i, per tant, l'alliberament.

Els tres versos finals introdueixen el trencament abrupte d'aquest parèntesi d'alegria de la nit. Els primers mots del vers 8, amb unes al·literacions ("D'esma, demà") més que evidents, ens traslladen al futur de l'acció: l'endemà, quan ja la nit ha acabat. Igualment, el protagonisme es trasllada dels individus als seus cossos ("llurs membres"), mitjançant una sinècdoque que els deshumanitza. Si als versos anteriors la felicitat nocturna es caracteritzava pel dinamisme (pel "ritme"), ara els "membres" es troben inactius ("ensopits") i la felicitat anterior s'ha transformat en una sensació de vacuïtat, produïda per la impossibilitat de tornar als moments anteriors de goig. El darrer vers, però, ens revelarà la conclusió que, en aquest comentari, he avançat al principi: la ficció d'aquests "moments màgics" viscuts durant la nit, que no deixen d'esser fragments de "falsos plenilunis", és a dir, de plenituds purament fictícies.

Aquesta és la lectura "privilegiada" que, com a autor que més o menys intueix què pretén expressar en els seus versos, faig d'aquest poema. He aplicat a aquest comentari una tècnica més tost pròpia del comentari crític de textos, que sempre es realitzen sobre obres d'altri, per tal d'introduir-hi una certa –tot i que impossible– objectivitat. Això no obstant, crec que aquesta és tan sols una més de les múltiples interpretacions que es poden fer del poema. El lector, per tant, és lliure de veure-hi tot el que vulgui...

Un bou ha mort Manolete

de Llorenç Capellà

Llorenç CAPELLÀ: *Un bou ha mort Manolete* (2003). Tarragona. Arola Editors ("Textos a part. Teatre Contemporani", 22), 128 pàg.

Dia 1 de desembre de 2003, centenars de lluitadors antifranquistes i víctimes de la dictadura es van aplegar a les portes del Congrés dels Diputats. Per primera vegada des que havia acabat el règim franquista, aquests lluitadors per la democràcia rebien un homenatge en un acte que va tenir el suport de tots els partits polítics tret del PP. El portaveu del grup Popular al Congrés, Luis de Grandes, fins i tot va qualificar l'acte de "revival de naftalina". *Subvencions de naftalina* és el títol d'un reportatge sobre els ajuts que reben organitzacions vinculades amb el franquisme i que el programa "30 minuts" de TVC va emetre el passat diumenge 4 d'abril. El ministeri de Defensa espanyol finança, des dels

anys 90, la inhumació de cadàvers de la Divisió Azul i la construcció a Rússia d'un cementeri destinat a aquests morts. Els mateixos governants del PP han negat el més mínim ajut a la recuperació de les restes mortals de militars republicans. Han hagut de passar gairebé trenta anys després de la mort del general Franco perquè tots els partits polítics amb representació parlamentària al Congrés espanyol pactassin finalment un text que condemna la revolta militar contra la legalitat republicana i el règim totalitari que va inspirar el denominat *Generalísimo*. Els crims que també es van perpetrar, des del 18 de juliol, en territori republicà –i que cap demòcrata ha pretès mai ni menysvalorar ni justificar– no poden servir com a coartada per instaurar l'oblit com a garantia de no *reobrir velles ferides*. Les ferides hi són. Encara les mantenen obertes tots els supervivents d'una repressió i una por que es van allargar durant quatre dècades. La millor manera de tancar-les és, precisament, no negar-les ni amagar-les i atorgar a les víctimes els drets legítims que els correspon.

Doncs, per esbargir la por que de qualche manera mai no s'ha esvaït entre nosaltres, Arola editors ha publicat *Un bou ha mort Manolete*, l'obra de Llorenç Capellà i Fornés, que va guanyar el premi Born 2002 en la seva XXVII^a convocatòria.

Amb aquest text, l'autor ventà un cop de puny a les males consciències, que mai no han deixat d'operar des dels ressorts del poder. Un poder que, quan la ràdio donava la notícia de la mort del torero a la plaça de Linares (era l'any 1947), havia convertit tot Espanya en una immensa i tràgica plaça de toros: cós tancat d'opressió, de sang vessada, de vides empresonades. Un poder que s'exercia des del caciquisme més descarat: domini absolut de vides, hisendes i ànimes.

Si és ver que la Transició va ser una clínic d'amnèsies –ho diu

J. Sanchis Sinisterra, autor de *Terror y miseria del primer franquismo*–, també ho és que, per anar endavant, potser calgui anar oblidant. Amb una condició, però: la de saber què s'ha oblidat i, paradoxalment, recordar-ho sempre. Oblit i perdó són dues coses diferents, en efecte. Contra aquesta falta de memòria malaltissa s'aixecarà amb força l'obra de Llorenç Capellà si, com desitjам vivament, la veim qualche dia estrenada.

Però no cregueu que aquest és un al·legat polític maniqueu; més tost es tracta d'un clam per la pau, que no es pot construir mai d'esquena a la justícia. I és just proclamar que aquí hi ha hagut indignitat, misèria moral, pobresa, divisió, estraperlo, caciquisme, submissió, "topos", exiliats, corrupció, nacionalcatolicisme i por, sobretot molta por, que és el feixisme.

Igual que dalt d'una torre de guaita, la mirada sobre tot el panorama que s'hi veu ens torna la memòria d'un temps que va succeir (i que segurament encara ens condiciona), una memòria que resultarà incòmoda per a més d'un, perquè trenca el tabú que ha pesat damunt d'aquest bocí de la nostra història recent com una llosa. Mallorca no deixa de sorprendre'ns com a terra de contrastos extrems. En el marc bellíssim del seu paisatge, s'hi han produït fets esfereïdors d'un dramatisme incontestable, la qual cosa, però, no és un estigma exclusiu dels mallorquins, òbviament. I el dramaturg premiat sap reconstruir una atmosfera que, segons ens va dir, ell duia escrita en el seu imaginari des dels quatre anys. En aquesta atmosfera, els homes "transterrats", els morts que s'enterren però que mai no acaben de morir, els grans vermells que les magranes contenen, i que ens fan palesa la sang terriblement vessada, escampen la seva llavor vergonyant arreu de la terra, perquè els crims no poden amagar-se...

Aquí no hi ha llibertat, tots els personatges són vides destrossades per la guerra, presos encadenats els uns als altres: el Vell és captiu dels seus propis assassins, la Borraxxa, germana del vell cacic, s'ofega en alcohol per oblidar i dir veritats sabudes (però silenciades), la Gitana "serveix" el Vell per sobreviure i així donar satisfacció al seu desig de venjança en fer morir qui va matar son pare, la Tavernera (figura reeixida que es mou entre l'exaltació del sentiments, l'amor pel fugitiu, que passen per damunt de qualsevol perjudici

moral, *Traviata* de Verdi, i *Dama de les Camèlies* de Dumas, que planta cara a la hipocresia social). Gitana i Tavernera encarnen també la funció de la dona objecte de bescanvi. I si aquests dos personatges femenins mostren una soledat infinita, el personatge del Rector manifesta un buit immens com a persona, patètic en beneir els assassins i que tant fa ofici de difunts com passa contraban davall la sotana en el combregar dels malalts moribunds de nit closa, els Escolanets que en són víctimes, els Guàrdia Civils còmplices. Les classes subalternes, el poble, esdevé el bou (que no brau) que, tanmateix, acabarà matant qui per temps l'ha toreat, banderillejat i espasinejat, vessada la sang de gent del poble. A continuació, el silenci. Tots els implicats en la mort del Vell passaran pel taulell de la taverna a cobrar i continuar callant, com sempre.

Ja es pot comprendre que estam als antípodes d'un teatre evasiu, sinó que l'autor valentament s'implica en la realitat que coneix bé. Ho fa amb prou distanciament, utilitzant tots els elements que té al seu abast: expressió a frec de l'esperpent d'arrel

valleinclanesca (aquell infantó mort, fill de la infàmia, recollit del camp de blat a càvec i senalla), recursos del teatre espriuà, simbolismes (com els ocells de llautó, els clowns, el cercle de llum, la roba que surt d'en terra i queda penjada a la torre-cementeri), el rerafons operístic o, fins i tot, elements del drama rural, amb el lirisme i el realisme que aporten un ús intel·ligent d'elements folklòrics... Però tot açò, servit amb detallisme a les acotacions i amb una llengua depurada, viva, esplèndida. No debades l'autor, a més de dramaturg i fill de dramaturg, és novel·lista i periodista...

La proposta teatral de Capellà és, doncs, molt rica i ara més que mai reclama la implicació dels responsables de fomentar el teatre català en la producció de l'espectacle. Perquè, tot i que no és la primera vegada que els nostres narradors i dramaturgs s'enfronten amb el tema punyent de la postguerra, tal com la presenta Ll. Capellà aquesta obra era necessària i s'ha de poder veure representada a les Illes. No crec que sigui, en absolut, una obra local, mallorquina, ans al contrari: justament per l'actualitat del tema que reclama amb urgència

una restitució. Prestem atenció a les descobertes de fosses comunes on durant més de seixanta anys han estat "desapareguts" centenars d'inno-centes de la Guerra Incivil espanyola (a Astúries, a Castella, a Lleó, a Andalusia,..., a tot l'Estat espanyol). Fem una mirada al que ha succeït al llarg del segle XX a l'ex-Iugoslàvia, a Ruanda i Burundi, a Chile i a l'Argentina, a Corea del Nord, a la Xina, a Rússia, a Txetxènia i a molts més indrets del món, resulta que, amb petites adaptacions oportunes, *Un bou ha mort Manolete* pot esdevenir interessant a tot arreu.

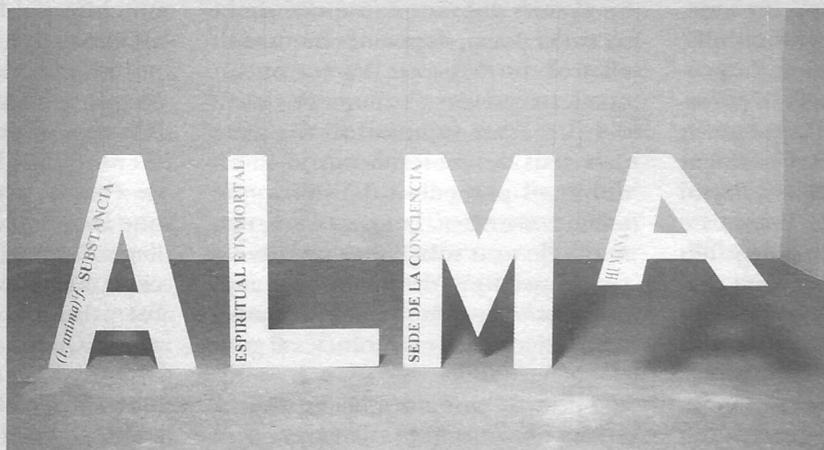
Açò és així. Degut a l'amnèsia imposada, fa la impressió que algunes pàgines de la nostra història no han passat realment. I tanmateix, sí que passaren. I mai més no haurien de tornar a passar. Tenim, avui en dia, uns espais quotidians alterats pel terror i convé no oblidar qui van ser, temps enllà, els terroristes. Perquè no hi ha terroristes bons i altres dolents; sota una o altra disfressa, només hi ha terrorisme. ■

Joan F. López Casasnovas

PEP LLAMBIAS

Hormas y Patronas

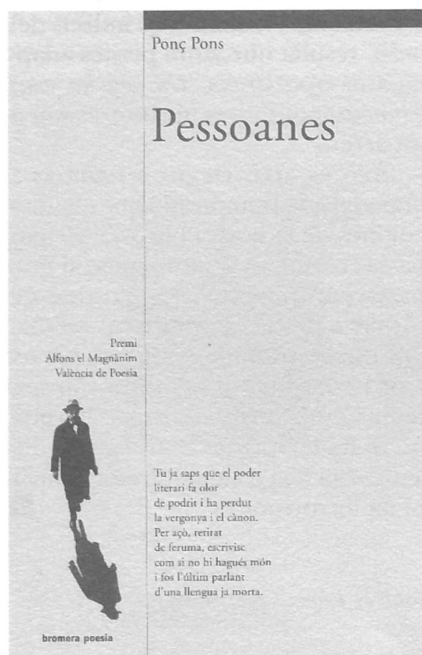
INAUGURACIÓ: DIJOUS 6 DE MAIG DE 2004
EXPOSICIÓ: MAIG-JUNY 2004

SAIA PELAIRES
Galeria d'Art

C/ Can Verí, 7 - 07001 Palma - Tel. 971 72 04 18 - 971 72 03 75 - Fax: 971 72 34 73

El poeta, l'Illa i Fernando Pessoa

Ponç PONS: *Pessoanes* (2003). Alzira. Editorial Bromera ("Bromera Poesia", 58). 95 pàg.

Ponç Pons (Menorca, 1956) és a hores d'ara un dels poetes més rellevants de la literatura catalana. Al llarg de vint-i-cinc anys, ha publicat una desena de reculls, fites que marquen un camí de progressiva construcció d'una veu personal. Els darrers llibres de l'autor tenen un to i presenten un món clarament identificables. Amb *Pessoanes*, Premi Alfons el Magnànim de Poesia de l'any 2003, retrobam la majoria dels temes i les actituds que ja eren presents als seus darrers títols. I és ben lògic que sigui així, perquè, com hem assenyalat abans, la seva és una poesia d'autor. Volem dir que el seu món, amb un repertori ben determinat d'obsessions i d'anècdotes, i el jo que l'origina i el protagonitza en són l'eix i la força motriu.

En aquesta ocasió, però, és quan una obra original de Pons està més

relacionada amb un dels seus trets més visibles com a home de lletres: la seva lusofília. El coneixement i l'interès per la literatura portuguesa, volem dir. Va ser a les aules de la Facultat de Lletres de Palma, fa una vintena llarga d'anys, quan el poeta menorquí –de la mà del professor Perfecto Cuadrado, la tasca del qual com a difusor de la literatura portuguesa i gallega mai no serà suficientment agraïda–, va tenir l'oportunitat de descobrir els tresors literaris de la llengua de Camões i de Rosalía de Castro. D'aleshores ençà, també n'ha passat a ser un divulgador, actiu i qualificat, d'aquesta literatura. Les traduccions de *Quatre poetes portuguesos* (Miguel Torga, Jorge de Sena, Eugénió de Andrade i Alexandre O'Neill) (1989) i de l'*Antologia poètica* (2003) de Sophia de Mello Breyner Andersen en són dues bones mostres. Amb *Pessoanes*, la lusofília es converteix en el cos mateix de l'obra creada. La traducció implicava apropiarse d'unes determinades veus poètiques al nivell de l'aproximació, tanmateix sempre insuficient, a l'original. La creació poètica, en canvi, permet devorar el poeta-altre, les seves paraules i les seves obres, i fer-ne, dins l'estómac, una pasta que és, absolutament, de fabricació pròpia.

Ponç Pons va publicar, l'any 1985, en ocasió del cinquantenari de la mort del poeta, sis poemes breus amb el títol de *Pessoanes*. Va ser en un quadern que es va editar a iniciativa del professor Cuadrado i d'alguns dels seus deixebles. Són, no hi ha dubte, el precedent del llibre que estam comentant. Les pessoanes, una mena de nou subgènere poètic, serien aquell tipus de poemes fets amb una matèria primera totalment amurada, injectada, de referències al gran poeta Fernando

Pessoa, tant als heterònims que la seva imaginació va saber crear com al seu món de vivències quotidianes, íntimes o literàries, que varen desenvolupar-se pels carrers i els cafès de la Lisboa atlàntica. En el *Prefaci* queda ben al descobert la naturalesa de

l'obra: "Aquest llibre neix de les converses que he mantingut durant anys amb Fernando Pessoa". Un poeta físicament desaparegut l'any 1935, però que, com podem llegir al mateix *Prefaci*, és un dels "morts que són vius" amb qui el poeta menorquí conviu diàriament. D'altres són, per exemple, Dante o el novel·lista suís Robert Walser. En cap cas no poden ser les relacions "amb vius que semblen morts" les que podrien permetre al poeta viure de veritat, viure intensament. L'art en majúscula dóna immortalitat i plenitud, fins i tot dóna el do de la presència en l'ara i en l'aquí a tots els temps i els fets del passat.

Quin tipus de relació s'estableix entre Pons i Pessoa? És la distant i admirativa d'un deixeble envers el seu mestre? No. Pessoa i Pons són dos col·legues que desenvolupen en paral·lel una activitat creativa en l'àmbit de la poesia. La relació majoritàriament és epistolar. S'intercanvien informacions sobre les seves pròpies vides (família, amors, tasques professionals). I també llibres i revistes literàries, o còpies de les obres que estan escrivint, o productes de la terra: "T'envii la sobrasada/ i el gin que et vaig prometre./ amb Nord, de Seamus Heaney/ i el Diari irlandès/ de Böll, que està esgotat" ('*Além do Tejo*'). O també: "T'envii un tabac fort/ (es diu «tabac de pota»)/ que sembren els pagesos/ i fa fugir els moscards" ('*A sede do viajero*'). De vegades, sembla com si Pons es convertís en un altre heterònim, un més, del poeta portuguès. D'altres, és un amic amb qui es poden compartir neguits i copes, trobades i converses. Al Martinho de Arcada, per exemple. Bona part dels poemes del llibre –una apòstrofe, una interpel·lació directa a Pessoa, al personatge i a l'escriptor– són les postals i les cartes que Pons, des de Menorca, envia al seu amic de Lisboa. A la vegada, però, als textos del poeta menorquí hi ha incorporada la veu de Pessoa, arribada en les missives que Pons ha tingut l'oportunitat de llegir. El portuguès hi aboca informacions múltiples sobre els seus quefers literaris i les seves convulsions emocionals. Una relació d'amistat, en definitiva, és la que existeix entre ambdós poetes. Entre iguals. I sempre transcendint les limitacions que inevitablement es deriven de les coordenades de l'espai i el temps reals. En algunes ocasions, el jo-poètic (veritable alter-ego de l'autor menorquí) adopta una actitud paternal, de ger-

mà major, amb Pessoa: l'aconsella, l'ànima, li demana si té necessitat de diners, li recomana que no begui i que deixi de fumar. Es preocupa per ell perquè sap que està molt tot sol "a pesar de ser tants" ('*Perseguição*'). Ocasionalment li reconeix el paper de ser el seu guia literari (*El desè cercle*).

Gran part dels poemes tenen el títol en portuguès: referències a versos, conceptes o títols pessoians. I Pons també inclou al seu llibre un poema i mig en portuguès i un altre en anglès: les dues llengües en què va escriure Pessoa. Tot respon a l'objectiu de crear per als lectors un determinat hàbitat, un clima i un paisatge, dins el qual el poeta de Lisboa hi fa d'astre major. *Pessoanes* és un acte d'admiració envers Pessoa, i neix d'un coneixement profund de la seva vida i obra. Un homenatge, per tant.

A *Pessoanes* també hi podem trobar el procés de la construcció d'una personalitat de poeta a través de l'automitificació. El jo-poètic és fàcilment identificable amb l'autor real. I no hi ha cap voluntat d'amagar-ho als lectors. Es tracta d'un jo que s'exhibeix, en certa mesura megalòman. Presentar-se com a col·lega de Pessoa, fins al punt d'assistir al seu enterrament, parlar amb Dante a la platja de Son Bou, cartejar-se amb l'heterònim pessoianà Alvaro de Campos, rebre la visita de Robert Walser... El poeta real, mitòman insaciabla, es construeix un Olimp literari per a satisfacció pròpia, el qual, una vegada i una altra, serà contraposat al món literari real dins el qual ell està ubicat: "M'ha pintat el seu món/cultural, fals i brut. [S'està referint a Campos]/ Aquí, a l'illa, és pitjor" ('*Luarento*'). Així mateix, aquest poeta real que és "aventurer de llibres" i "explorador de mots", que viu immers en la lectura i convivint amb els clàssics, sent la necessitat indefugible de compensar la seva existència llibresca amb l'adopció de l'escriure com a model de vida. Un viure i un escriure fonamentats en la convivència amb les realitats essencials: "Menj pa fet meu i fruita,/ passeig, escolt, escric,/ parl amb els arbres,/ llegesc el mar" ('*Areia escrita*'). Podríem parlar d'un cert essencialisme vital. El model màxim d'aquesta mena de vida es concretarà en la figura del poeta-pagès. I Tolstoi en serà la referència paradigmàtica: "Ell va dir que l'ofici/ d'escriure corromp l'ànima/ i va fer, per fugir-ne,/ a estones de pagès" (*Sa Figuera verda*). I també Thoreau. La plenitud de la

vida no pot trobar-se exclusivament en les pàgines dels llibres, ni en el fer-los ni en el llegir-los. També cal treballar amb les mans la còrpora de la terra i poblar-la d'aquella mena de signes que pot introduir-hi l'esforç humà: les parets seques, els arbres, els solcs... És el retorn a la natura, tan present dins la literatura universal de tots els temps. Fugint de les ciutats o de les multituds? Sobretot és una manera d'alliberar-se de tants i tants d'altres humans, que són mesquins i ignorants, insensibles i agressius. I també la natura com a refugi on podrà ser més fàcil que el poeta-pagès es trobi amb ell mateix i amb aquelles realitats essencials que són les que de veritat donen plenitud a la vida. En uns versos del poema '*Luarento*' hi podem llegir la síntesi, d'aquest model de vida: "Els capvespres me'n vaig/ a Sa Figuera Verda/ i entre mates i ullastres/ sóc un nou Thoreau illenc,/ un poeta eremita,/ un Ramon Llull a Randa,/ un modern i anarquista/ Sant Francesc d'Assís laic". El jo, els llibres i la natura, l'esperit en un estat de màxima intensitat: pau, llibertat i transcendència.

Al llarg del llibre hi podem anar trobant múltiples vivències que són documentables com a autobiogràfiques. N'hi ha de tota mena. Des de records de joventut ("quan era jove i feia/ de benziner a França", a '*Animal doliente*') fins a altres que ens remetent a moments difícils de la salut de l'esposa estimada ('*Getsemani*'). Tal volta, però, la que s'esmenti en més ocasions sigui la que fa referència a la seva condició de "ser literari" ('*Luarento*'). El jo-poètic, l'autor real, pateix "la insomne passió de llegir tots els llibres" (*Ecce homo*). I sent la necessitat d'escriure, amb l'ànima devorada pel desassossec de la literatura ('*Anima averni*'), a la recerca del Coneixement més que no de la Belleza ('*Perseguição*'), sabent, tanmateix, que "tot està més que dit" (*Sa Figuera verda*), i que sempre és real l'amenaça de perdre "la fe i la passió literàries/ quan s'arriba a l'edat en què un s'estima/ més semblar un llimoner que escriure versos" ('*Limiar do fim*'). Malgrat tot, però, el poeta té la certesa que ha "fundat en silenci/paradisos plens d'art" (*Getsemani*). Al llarg del recull, hi podem trobar diferents poemes sencers o fragments de poema que d'alguna manera tenen la voluntat de fer la funció de poètiques programàtiques. Com correspon a la lírica contemporània, l'ambigüitat i la multiplicitat de concepcions i utilitats

en seran l'únic sentit concret que se'n desprendreà.

Un altre contingut temàtic que apareix com a rellevant a *Pessoanes* és el de l'angoixa, el malestar, que produeix al poeta la seva condició de menorquí. Proclama: "Jo sóc d'una illa,/ traïda pels seus fills,/ que no té veu" (*Mascarada*). S'autoqualifica de "menorquí espoliat" (*Ecce homo*). I, amb el record d'haver vist encara una "Menorca verge", conta a Pessoa la seva incomoditat perquè l'illa a l'estiu és "un gavell/ de gent sense educar que fa renou" (*Estiuetari*). I en el mateix poema, també ens dirà: "M'han pervertit l'estiu, l'han embrutat/ de crits que em fan, adust, un ser esquiu./ Ja no diré res més. Que es foti tot,/ que ho sembrin d'estrangesa, llejor i kistch". Un canvi de paisatge humà, tan profund que fins i tot pot acabar determinant la transformació de la personalitat del mateix escriptor. Aleshores, podrà ser possible que el seu epitafi sigui el següent: "Jo sóc aquell que un temps va ser Ponç Pons" (*Estiuetari*). I la prova més clara de la despersonalització de l'illa es pot veure en la precarietat en què es troba l'ús de l'idioma: "M'he fixat que tothom/ és de fora i no hi ha/ (potser han nascut aquí!)/ ningú en aquesta planta/ que parli menorquí./ Em sent expoliat!/ Potser acabi fent versos./ com Ramis, en llatí,/ o m'inventi heterònims/ finals en castellà" (*Getsemani*). Una vegada més la percepció que els canvis que experimenta l'illa poden acabar alterant la identitat del poeta, en aquest cas l'element que és el més essencial de la seva obra: la llengua emprada. Davant aquestes realitats hostils, Pons es reafirma en la seva individualitat ("M'estim més, solitari, ser una illa dins l'illa", a *Fumeres de tardor*), i opta per continuar la seva tasca talment "com si no hi hagués món/ i fos l'últim parlant/ d'una llengua ja morta" (*Ecce homo*).

Pessoanes va encapçalat per uns versos de Joan Vinyoli: "He decidit escriure/ poesies concretes. Envelleixo, calen/ realitats, no fum". Es tracta d'una poètica que aposta per la comunicació clara i per la tria d'uns temes que ens remetent al món de les coses senzilles i tangibles i no al dels conceptes abstractes o al de les imaginacions visionàries. Pons, amb versos propis, en farà la ratificació següent: "... la metafísica/ és podar ullastres, alçar paret seca,/ fer net el galliner, semblar tomàquets" [...] "Deixant de banda rimes i metàfo-

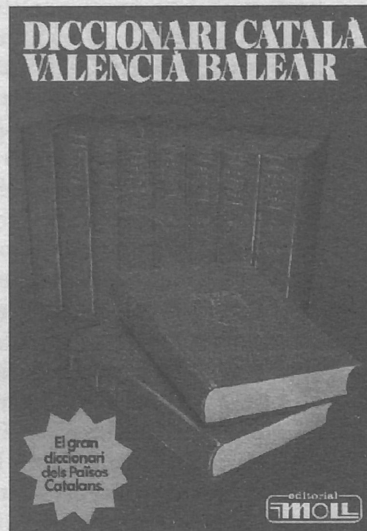
res,/ n'hi ha prou amb mirar el cel o veure ploure" ('O guardador de pássaros'). I, certament, el discurs d'aquest darrer llibre de Pons és transparent, directe, al servei d'una experiència vital que es caracteritza per traslladar el món de l'alta cultura literària a l'àmbit de les vivències quotidianes. Un culturalisme convertit en mobiliari domèstic.

Un perill que a moments s'insinua com una amenaça és el d'un possible excés de prosaisme en alguns dels poemes del llibre: un ordre sintàctic excessivament lògic, inexistència de tensió rítmica i semàntica, una perillosa aproximació a un dir que podríem qualificar de tòpic. L'ús freqüent d'una mètrica regular –deca-síl·labs blancs, hexa-síl·labs o alexandrins–, o sigui, allò que en deim la retòrica, serà quasi l'únic factor que evitarà que els poemes en ocasions puguin convertir-se en textos de prosa retallada. En qualsevol cas, després d'haver llegit i rellegit el llibre a fons, ens queda una doble impressió: d'una banda, que *Pessoanes* possiblement sigui massa extens, que hauria estat recomanable una major depuració, de versos i de poemes, evitant així reiteracions innecessàries, en benefici d'una major concentració; de l'altra, que en algun moment hi ha un excés d'autocomplaença del poeta a l'hora de convertir una determinada realitat, del seu jo o no, en la matèria argumental o significativa del poema. D'aquest darrer cas, en pot ser un exemple el titulat *De nit a Marburg*.

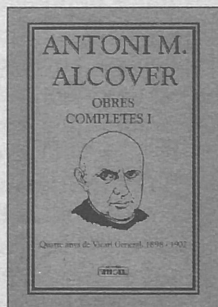
Per això, pensam que *Pessoanes* no és una obra tan rodona, tan intensa, tan poètica (en un sentit d'expressió verbal, volem dir), com els poemaris que l'autor menorquí publicà a la segona meitat dels noranta (*On s'acaba el sender, Estigma, El salobre...*). I aquesta afirmació és compatible amb el reconeixement de l'interès múltiple que ofereix el llibre que hem estat comentant. ■

Damià Pons i Pons

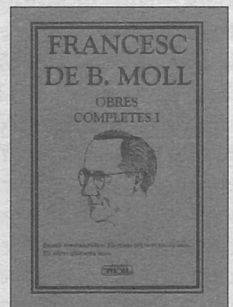
editorial MOLL

*Diccionari
Català-Valencià-Balear*
(10 vols.)
Antoni M. Alcover
Francesc de B. Moll Casasnovas
9.860 pàgines.
Format: 27 x 18 cm.
Enquadrernat en guaflex.

*Obres Completes
d'Antoni M. Alcover*
volum I.
Quatre anys de vicari general
(1898-1902)

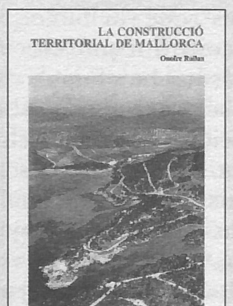

*Obres Completes
de Francesc de B. Moll*
volum I.
Escrits autobiogràfics.
Els meus primers trenta anys.
Els altres quaranta anys.

Eivissa fascinant
Josep Vilanova i Carme Marqués

*La construcció
territorial de
Mallorca*
Onofre Rullan
Salamanca

Can Valero, 25 – 07011 Palma de Mallorca
(Polígon Industrial Can Valero)

Tel. 971 72 41 76 – Fax: 971 72 62 52

E-mail: info@editorialmoll.es • http://www.editorialmoll.es

Manuel Forcano

El tren de Bagdad

Set poemes, set paisatges desplega Manuel Forcano davant el lector per expressar la força imperiosa del desig, la seva urgència alienada i atàvica, la frustració de no poder-lo sadollar. En el viatge d'*El tren de Bagdad* (Premi Carles Riba 2003) pel Pròxim Orient, Etiòpia i el Sudan, la relació amorosa, omnipresent, s'evoqua des del record amb la malenconia d'allò que s'ha perdut o mai no va ser. Malenconia superficial, però: una pell de memòria sota la qual s'obren les ferides del desig.

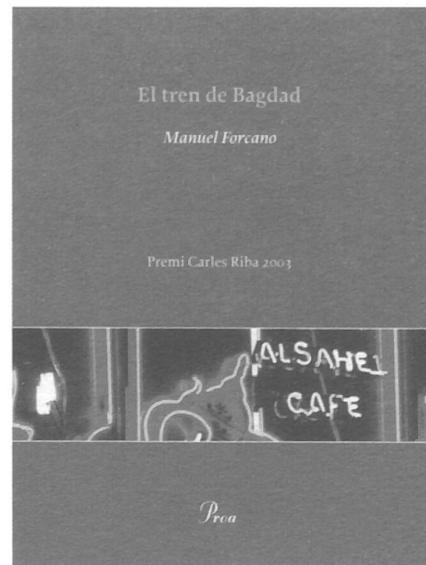
L'expressió d'aquest nucli temàtic es basa, sobretot, en la plasmació d'un Orient ideal i voluptuós, curull de sensualitat, que constitueix l'espai del poemari. No un mer teló de fons, sinó un espai plenament significatiu. És el festí sensorial de la pluja de mel, de la fruita espresmada, dels cossos freqüents a freqüent. I el paisatge idoni, per exemple, perquè la set –entre els extrems de l'aigua i del desert– esdevingui una metàfora implacable.

No obstant això, el conflicte gairebé permanent que viu la regió també és present en alguns poemes i carrega de connotacions més tràgiques els amors que s'evoquen: sobretot a «Beirut», una ciutat en ruïnes que es reconstrueix per ser destruïda novament, i a «Sudànica», on «aquelles guerres que mai no van ser / però

que encara continuen» contribueixen a crear un clima de violència latent que senyoreja tota la composició.

El viatge en tren cap a Bagdad, els cants i balls nocturns a Etiòpia o la timba al cafè Sàhel d'Alep, per esmentar-ne només tres, són motius centrals dels poemes i serveixen de canemàs per a la resta d'imatges, entre les quals s'han de destacar les referències –característiques de la poesia de Forcano– poudades en la història, la literatura i les religions de la zona. En l'erudició, doncs; però que mai no es converteixen en un peatge per accedir al sentit. Són fragments que sovint es poden llegir com a poemes autònoms i que es fusionen amb la resta de continguts amb una força evocadora i plàstica enorme: com «aquella Síria en guerra / descrita per Ammià Marcel·lí», un amor tumultuós i esqueixat que culmina en una finestra des d'on, més lent que el vers, es veu surar «Eufrates avall, un cos inert / amb una sageta clavada al mig del pit. / L'amor que tenies».

El tren de Bagdad té una força expressiva immediata, que el discurs en vers lliure reforça amb el procediment d'alterar l'ordre dels mots i escapar la sintaxi per posar l'èmfasi sobre la paraula justa. És possible, malgrat tot, que provoqui una certa

Manuel Forcano: *El tren de Bagdad* (2004). Barcelona. Editorial Proa ("Els Llibres de l'Óssa Menor", 260), 79 pàg.

sensació d'aprofitament excessiu d'uns mateixos recursos, de reiteració injustificada –al meu entendre– que minva l'efectivitat de certes imatges (p. ex., «vestim roba que té fred», «sempre tenen set els gots»). O potser és que, com diu Vinyoli en la citació que encapçala el poemari, «vivim en la fretura / d'alguna cosa sempre». També el lector. Fins i tot –com és el cas– davant un gran llibre. ■

Jordi Rourera i Peret

Joaquim Molas i Enric Bou

La crisi de la paraula

Rebre un títol que en principi podria connotar manca, Joaquim Molas i Enric Bou, ens presenten la riquesa de les imatges, desenterrant així una tradició poètica sovint tractada com a tradició literària de segon ordre. *La crisi de la paraula* esdevé, d'aquesta manera,

una passejada per l'evolució de la poesia visual de la tradició literària occidental.

Joaquim Molas, pot ser conscient que el lector associa la poesia visual bàsicament amb les avantguardes, inicia l'estudi preliminar d'aquesta antologia aprofundint precisament

en aquest moviment artístic de principis de segle XX, fent un repàs sobre els seus antecedents i causes més immediates, així com sobre les seves motivacions i les diferències entre les diverses expressions que trobam en aquest moviment (futurisme, cubisme...). Enric Bou, per la seva banda, se centra més en tota la tradició de la poesia visual anterior a les avantguardes, en un intent de mostrar el contínuum d'aquest tipus de poesia per tal d'erradicar definitivament la idea de l'existència d'una poesia visual com a fet aïllat i propi d'un sol moviment artístic. Així, farà un repàs per la poesia visual pròpia de la literatura grecollatina i la barroca fins a arribar

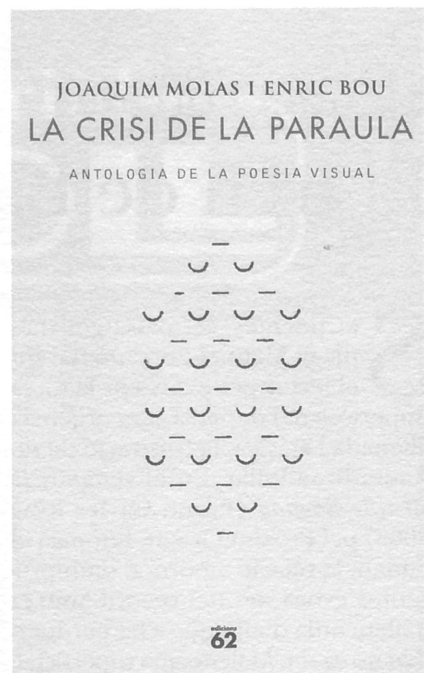
a la revolució que suposaren les avantguardes respecte de la tradició anterior. Finalment, ambdós autors clouen la primera part d'aquesta antologia, aquest estudi preliminar, presentant-nos algunes de les classificacions més rellevants que s'han fet fins al moment de les diverses modalitats de poesia visual, per finalment construir la seva proposta, amb la voluntat de no fer una simple recopilació antològica, sinó en "un intent de posar les bases d'una preceptiva que pugui ser homologable amb la tradició".

Així, l'anomenat "Repertori de formes" que configura la segona part del llibre, l'antologia pròpiament dita, es divideix en tres grans grups de poemes visuals. D'una banda, trobam els poemes de la tradició clàssica, que van dels cal·ligrames senzills de la tradició grecollatina, amb el predomini d'objectes relacionats amb el món sagrat i la religió, d'autors com Dosíades o Símmies de Rodes, fins a l'ampliació i la complexificació barroca, on la principal innovació és l'aparició d'objectes simbòlics no religiosos, clarament exemplificada amb autors com Theodor Kornfeld o Georg Heinrich Heldberg. D'altra banda, trobarem un seguit de poemes del segle XIX, període de transició entre la tradició i la modernitat. Un període que, sens dubte, amb poetes com Baudelaire, Rimbaud o Mallarmé, esdevingué un clar precedent d'allò que anys després serien els moviments d'avantguarda, que configuren la tercera secció de l'antologia.

Sens dubte, aquest tercer apartat és el que inclou un recull més extens de poemes; extensió que prova que la poesia visual d'aquesta època, en un intent de trencar amb la canònica tradicional, abandonà el caràcter marginal que havia tingut fins aleshores. Així, els cal·ligrames d'Apollinaire, l'obra futurista de Marinetti o l'obra dadaïsta de Francis Picabia són només alguns exemples de la proliferació dels moviments d'avantguarda que, amb el temps, acabaren creant el propi cànon i, per tant, s'establiren dins la tradició de la qual inicialment fugien.

Tots aquests poemes que recull l'antologia se'ns presenten ordenats en cada apartat, no sols cronològicament segons la data de composició, sinó també segons les diverses formes i les principals variants, així com a partir de les diverses tècniques amb què han estat elaborats. A més, el fet que l'antologia reculli poemes en llengües diferents serveix als autors per demostrar que l'ús d'aquestes formes és simultani a literatures europees diferents.

En aquest llibre, sens dubte, els autors han volgut retre homenatge a la cultura de la memòria. I no solament pel fet que tota la tradició anterior al segle XX ajuda a entendre les avantguardes, sinó perquè la poesia visual no ha vist encara la seva fi. La poesia visual és més present avui que mai en la nostra vida diària. Publicitat als cartells, a la premsa, fotografia, cinema... Rodejats de poesia

Joaquim Molas i Enric Bou:
La crisi de la paraula. Antologia de la poesia visual (2003). Barcelona. Edicions 62, 413 pàg.

visual, en plena cultura de la imatge, llibres com aquest esdevenen quasi de capçalera.

Maria Muntaner González

Sebastià Perelló

Mans plegades

Mans plegades, la segona obra narrativa que es publica de l'autor nascut a Costitx, és un llibre que engana perquè, d'entrada, exhibeix una quietud que no és quietud, una espera que no és espera. La defensa del dubte que hi planteja l'autor és un parany, perquè no desdenya el batec, perquè hi ha calibrat els silencis per tal que diguessin la interrupció i la represa, per tal que la suspensió no sigui ni immòbil ni improductiva, sinó més

aviat la fixació d'una emoció pura. Els personatges de Perelló tempten el desistiment, però hi ha en la seva exposició una mena d'hostilitat que és per al lector d'allò més estimulante. No és perplexitat, allò que ens ofereix a les seves narracions el costitxer, ni són incauts els posats. És verament necessària la relectura, no ho negaré, però: no és aquesta una acció que ens allunya de la impostura? Sentir i descriure el sentiment. Reproduir l'emoció; immobilitzar-se contra la

indolència. Renunciar al badall que simula el crit per proclamar el silenci que un hom ha sentit i sent amb esquinç i escriu.

El llibre de Perelló és verbalment demolidor, estrictament abassegador. Parlant amb un dels seus lectors, em sorprenia amb aquest comentari: alguns dels personatges de *Mans Plegades* li havien fet *peguera*. Sí, hi haurà lectors i lectores que hi objectaran, em sembla que l'escriptor n'és perfectament conscient, una certa arduïtat, en la proposta narrativa; que s'hi resistiran prou perquè no se'ls pugui reportar el do, però dubt que sigui, o hagi estat mai per a Perelló, una preocupació la possibilitat del refús de la finesa del present. No ho dubt, de fet: n'estic segur. Hi ha alguns cops un sediment que encara el lector amb la certesa del succés.

Diré també que el retrat de la indecisió que trobam a les pàgines del llibre és fet d'una densa matèria verbal que captiva, i que és inevitable estimar-hi l'hàbil arquitectura del mirall. Consider que Perelló ha assolit l'harmonia en el trànsit de les paraules no dites de *Novissima Verba*, el primer dels contes del recull, a l'esplai delirant i commovedor de la darrera narració (*In Extremis*), al meu parer la més "narrativa" del volum sencer.

Mans Plegades engana i fa ganer. És un llibre que fa ganer i que fa escriguera, i quan dic que em vénen ganer d'escriure vull dir que el llibre provoca ganer d'escriure perquè entenc, sobretot, que convida a la lectura creativa, impulsiva; mena al xoc que no deixa indiferent, i que nega alhora el posat, que és engany, d'aquell qui fingeix, *mans plegades*. L'obra ni conté ni estimula la disciplina, que és al meu parer una de les virtuts de la literatura de Perelló. Llegir *Mans plegades* no deixa indiferent, cosa que no pot afirmar-se de molta de la literatura actual. I

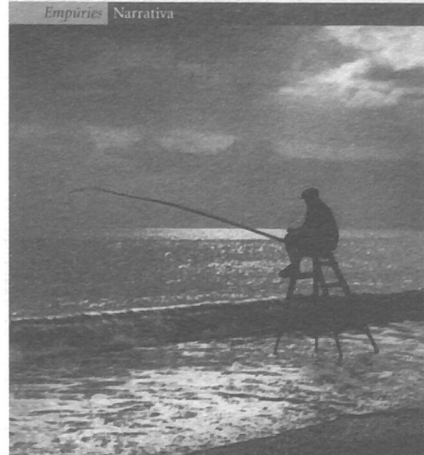
no es tracta de l'obra d'un escriptor mediàtic. A Perelló, no li agrada la càmera, no li plau estar al mig. S'estima més l'excentricitat: no ser al centre, ara, de les nostres paraules. Tenim la consciència, però, que el seu és un llibre del temps, i que aguantarà el pas del temps. Que revela l'ombra del moviment, que pot desfer les opacitats d'un tremolor.

Hi ha un tòpic que parla de la literatura en majúscules, que és per a mi com qui dir literatura de qualitat quan s'etiqueta la literatura com aquell qui paga un peatge, com aquell qui diu que fa vi ecològic després de compixar-s'hi i d'abonar, és clar, l'inevitable cànon europeu. Posem que m'interessa parlar de la literatura de *Mans plegades*, de la seva escriptura, com de la literatura de caràcter, de caràcter no versal, sinó literatura de caràcter versàtil, que es gira al vers i es gira al mar que es dessagna, i al riu que porta al desert, i al riu que t'atrapa no per perir-hi sinó per renèixer.

Miquel Bezares

Sebastià Perelló
Mans plegades

Empúries Narrativa

Sebastià Perelló: *Mans plegades* (2004). Barcelona. Editorial Empúries ("Narrativa", 227), 140 pàg.

Embbat

Pge. Papa Juan XXIII, 5 - E
Tel. 971 713 350 - Fax: 971 213 641
Geranis Centre
07002 Palma de Mallorca
E-mail: adminembat@balear.onenet.es

Radio
Borne
BOULEVARD

Borne de llibres

C/ Sant Miquel, 55 - 1ª planta
Tel. i Fax: 971 71 03 04

· PEDAGOGIA I PSICOLOGIA · LLIBRES
DE CINEMA · LITERATURA · CIÈNCIES SOCIALS
· LLIBRERIA UNIVERSITÀRIA

Emili Teixidor

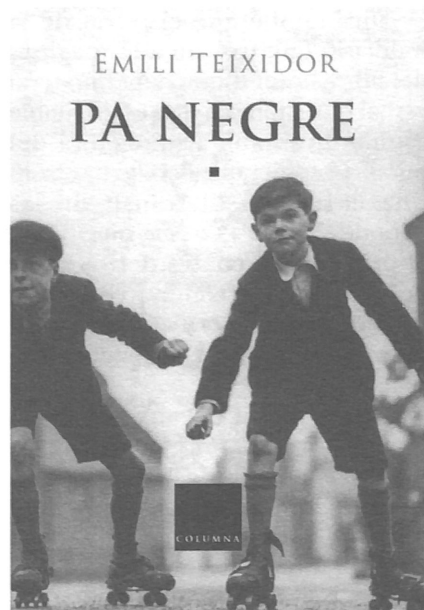
Pa negre

La novel·la narra les vivències d'un infant en el si d'una família de la Catalunya rural, de la Plana de Vic, durant el període de la postguerra. Relatada en primera persona per aquest infant protagonista en forma de memòries, l'obra duu el sabor d'una vida escindida entre l'olor de lleixiu, d'oli i de suor de les dones que surten de treballar de la fàbrica i la frescor dels boscos i les masies habitats encara per follets i personatges amb un peu en la realitat i l'altre en la llegenda.

Andreu, el protagonista, és fill d'un matrimoni que –dins la divisió maniqueista i dicotòmica a què se sol reduir la realitat en un conflicte bèl·lic, i que és introduïda i interioritzada pels personatges de la novel·la– pertany al bàndol dels perdedors. Son pare, fermament arrelat als seus ideals republicans, és empresonat i morirà estant dins la presó; fa part de la vida del fill més per absència i com a record que no per presència. Sa mare, empesa per les circumstàncies, ha d'entrar a treballar a la fàbrica, on fa una llarga jornada que li

deixa molt poc temps buit; es veurà gairebé forçada a enviar el fill a la masia, a viure amb l'àvia, els oncles i les tietes i els cosins. Així viu, allunyat dels pares, al camp, en un món que a poc a poc es desintegra i que el narrador recupera per mitjà del poder màgic de les paraules.

Pa negre és la història d'uns anys de dificultat, de duresa, de perill que el protagonista descobrirà lentament, mentre juga amb els cosins enfilat a la prunera o pruner vell, entre els contes de l'àvia i la visita i la rebostejada que els guàrdies civils i el batlle fan a la masia, mentre obre els ulls i entra a la vida adulta..., una època de culte religiós obligat i de perills imminents, d'aparença, de pa negre, símbol del "cerimonial de sacrifici i dolor que alimentava". La dispersió de la família és paral·lela al procés de desintegració de la vida al camp i del país, d'un país que ha d'acabar assumint la derrota i s'ha de sotmetre al vencedor, silent, submís, convertit "en un monstre capaç de reunir en un sol cos, en una sola vida, dues naturaleses diferents, dues experièn-

Emili Teixidor: *Pa negre* (2003). Barcelona. Editorial Columna, 398 pàg.

cies contràries", tal com Andreu acceptarà, una vegada mort son pare, ser acollit pels senyors de la masia i les terres, que el tenen a casa i li donen estudis com si d'un fill propi es tractàs.

Magdalena Ramon Mir

Vicenç Pagès

La felicitat no és completa

La narració de la trajectòria vital d'un protagonista, Àngel Mauri, caracteritzada essencialment per la insubstancialitat i l'avorriment és, en síntesi, l'argument d'aquesta novel·la, guanyadora del Premi Sant Joan 2003. Però rere aquest argument aparentment tan simple s'hi amaga una gran obra.

Per fer aquest retrat vital, Pagès s'ajuda d'un bon nombre de personatges, que són d'àmbits molt diversos i amb caràcters molt distints. A cada època de la seva vida, Àngel

Mauri es relaciona amb gent diferent, una part de la qual es retrobarà en el darrer capítol. L'única relació existent entre ells és el fet d'haver estat amics d'Àngel.

Pagès ens presenta un protagonista del qual no en sabem res. A mesura que la narració avança, l'autor en deixa caure algunes dades biogràfiques, però d'una manera molt dispersa. I ja és en el darrer capítol on, mitjançant el diàleg dels personatges reunits a la casa dels seus pares, n'aclarim fins al més mínim detall,

tant de la caracterització del personatge com de tots aquelles qüestions que han quedat enlaira al llarg de la novel·la. Per tant, el darrer capítol esdevé clau per tancar l'obra.

L'estructura de l'obra és totalment circular i unitària. És circular perquè l'ambient en què comença i acaba la història coincideixen. I, a la vegada, també és una obra unitària: tot i que sembla que cada un dels set capítols no té res a veure amb els altres, tenen una cosa en comú: a tots ells hi ha algun fet que fa impossible la felicitat completa d'Àngel Mauri.

Pagès és minuciós i, segons el meu parer, excessivament detallista en les descripcions. El llenguatge està perfectament adequat a la situació i al context ambiental en què la narració es troba en cada moment, així com també trobam una adaptació als diferents registres lingüístics.

Ara bé, l'autor excel·leix sobretot

en el maneig del punt de vista narratiu. Els constants canvis de perspectiva que adopta per escriure l'obra deriven en una multiplicitat de tècniques narratives. Tant podem trobar un narrador en tercera persona, com el mateix protagonista que, en primera persona, fa el paper de narrador. Un canvi bruscat de temps verbal de passat a present es fa palès en el capítol cinquè. I d'entre la diversitat de recursos emprats per Pagès, hem d'esmentar també el monòleg interior: reflecteix en l'escriptura els pensaments que corren pel cap d'Àngel Mauri. Com a conseqüència d'això, la narració guanya en espontaneïtat i rapidesa. Així mateix, en el darrer capítol retorna a la narració en present, en tercera persona, però en aquest cas, l'autor adopta el punt de vista de la Rosa, una amiga de la Facultat del protagonista.

Els temes tractats per Pagès en aquesta obra són múltiples: família, amics, amor, educació, política, treball... El retrat de la vida del protagonista permet a l'autor fer, a la

vegada, un retrat de diferents èpoques històriques. L'autor mostra constantment una vasta cultura, d'àmbits molts diversos.

En conclusió, *La felicitat no és completa*, paral·lelament a la descripció de la vida del protagonista, és el retrat de l'època dels 70 i dels 80, tant pel que fa a la història com a la política, a les modes... Però sota l'aparent senzillesa d'una convencional narració de la vida d'un personatge que, a més, és totalment normal, sense alts i baixos, ni fets destacables, s'amaga una gran complexitat. La novel·la, tot i que en un principi sembla desorganitzada, és totalment unitària, tancada i perfectament cohesionada: l'autor va deixant incògnites que el lector podrà resoldre quan arribi al final. Així mateix, demostra un bon domini dels diferents registres de la llengua. La minuciositat en les descripcions és una de les característiques que fa de la novel·la un detallat retrat de l'època. ■

Neus Bibiloni Vich

Vicenç PAGÈS JORDÀ: *La felicitat no és completa* (2003). Barcelona. Edicions 62 ("El Balanci", 481), 2003, 220 pàg.

Joan Mas Quetglas

Els mallorquins de Franco. La Falange i el moviment nacional.

La Dictadura de Franco, imposada a la força després d'una cruenta i sagnant guerra civil, esdevingué fins el 1975 un règim governat amb una mà de ferro, tot aniquilant les estructures associatives, culturals i ideològiques que havien proliferat fins el 1936. El general Francisco Franco va saber-se adaptar en tot moment als esdeveniments internacionals, cosa que amb el suport d'un sector de la població espanyola, el silenci sovint atemorit de l'altra i l'aniquilació de qualsevol oposició expliquen les raons de la seva llarga durada. El resultat ja el coneixem: aquest fou el règim més autoritari i amb més concentració de poder en mans d'una sola persona de tota la història contemporània a l'Estat espanyol.

Qui foren els que li donaren suport tot assegurant i refermant la continuïtat de la dictadura durant tants d'anys? Per què? Aquesta pregunta és la que es va fer Joan Mas i Quetglas i de la qual ha sortit el magnífic estudi *Els mallorquins de Franco. La Falange i el moviment nacional*. Al llarg de les seves gairebé quatre-centes pàgines l'autor analitza la base social, actuacions i trajectòria de bona part dels mallorquins que donaren suport i participaren en el règim sorgit de les armes i imposat a la força. Falangistes convençuts, falangistes per conveniència, tradicionalistes, conservadors, monàrquics, catòlics i oportunistes esdevenen les peces d'un complex mosaic que Joan Mas ha sabut interpretar gairebé a la perfecció i fer-lo entenedor al lector. El que

sembla clar és que sovint allò que els unia era precisament allò al que s'oposaven. És a dir, el referent polític que tots ells volien evitar que es repetís era un règim com el que hi va haver entre els anys 1931 i 1936 i, especialment, els seus afanys reformadors. El liberalisme fou considerat el responsable de tots els mals que assolaven l'Estat espanyol i per fer-lo desaparèixer i frenar els seus partidaris el caudillismo era la forma adient per aconseguir-ho.

L'autor d'aquest llibre dedica capítols prou interessants a la formació de la Falange, els seus objectius inicials, els seus procediments, la persecució, assassinat i empresonament dels que no combregaven amb la nova situació sorgida després del 19 de juliol de 1936, les depuracions, i la metamorfosi que experimentà el règim, entre d'altres aspectes. Sens dubte, l'organització falangista anà molt bé al dictador i se'n serví sempre en funció dels seus interessos. Els falangistes asseguraven durant la guerra i la immediata postguerra el control de la població, la parafernàlia propagandística i la retòrica en el seu programa de reformes. La Nueva España trobà en ells uns magnífics braços executors a l'hora de refermar al carrer i davant l'opinió pública un dictador i un règim.

Aquest falangistes tengueren noms

i llinatges i el seu ideal i referent era a Alemanya i a Itàlia, però mai no veren els seus postulats fets realitat en la seva totalitat en el règim del dictador al qual adulaven.

En els anys més blaus els falangistes ocuparen nombrosos càrrecs de diferent índole. Això generà un cert malestar dels tradicionalistes mallorquins, que dugueren a terme alguns actes de protesta testimonials: algú va ratllar a la façana de tres esglésies de Palma el nom de José Antonio Primo de Rivera i als murs d'algunes parròquies s'hi va escriure: Dios, Patria y Rey; Muera Franco; la Tradición vuelve; viva Cristo Rey. Aquests fets, i d'altres que explica l'autor, posen en evidència que l'acoblament i la cohabitació dels diferents grups ideològics profranquistes no era gens fàcil.

Em sembla molt interessant l'apartat on es tracta acuradament el Decret d'Unificació de 1937. Quina visió tenia cadascuna de les famílies ideològiques adherides al nou règim del que havia d'ésser la societat illenca i espanyola en acabar la guerra? Es dugué a terme el projecte dels primers falangistes? (Evidentment no). Foren utilitzats i traïts els ideals inicials d'aquells que sortiren al carrer amb les armes per garantir l'èxit del cop d'estat? Quines eren les relacions entre falangistes i requetès?

El context polític de la guerra i dels primers anys de postguerra propiciaren un allau d'afiliacions a la Falange. Una xifra: el 1939 hi havia 42.500 afiliats, sense comptar els de la secció femenina. Quins factors impulsaren aquest fenomen? La recerca d'un ideal de societat? O més aviat una conveniència per evitar prejudicis? La possibilitat de prosperar econòmicament i socialment? Totes aquestes qüestions les analitza l'autor d'aquest treball, tot donant-hi arguments basats en una documentació prou rica i variada. Així mateix, també analitza el paper que tengueren personatges com el Marquès de Zayas, Canuto, Boloqui o Ladislau López Bassa, entre d'altres.

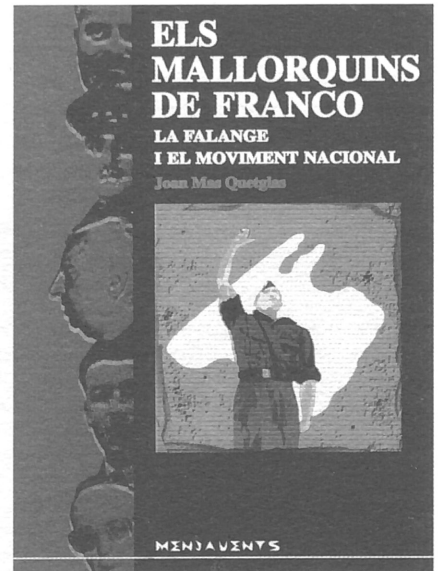
El context polític internacional, amb la derrota d'Itàlia i d'Alemanya, obliguen al Dictador a fer un cop de timó per acoblar-se a la nova situació. Es aquí on els homes de blau no són tant necessaris i menys encara el seu programa. És aquí quan la Vieja Guardia mostra els galons i reivindica la vigència dels postulats inicials del partit.

La successió d'esdeveniments no s'aturava. Es passà d'un dura postguerra i d'aïllament a una obertura al món

occidental, el qual passà a tolerar el règim sorgit de les armes. La mercaderia amb la que millor es podia mercadejar en el món de la Guerra Freda era l'anticomunisme. I d'això en sabien prou les famílies ideològiques franquistes.

A tot això hi hem d'afegir la certa prosperitat econòmica amb la qual s'encetà la nova societat turística i l'enriquiment de determinats sectors de la societat illenca. als anys seixanta. Tot plegat i paral·lelament amb una eficaç política propagandística (i de censura, és clar!), que contribuïa a refermar la situació d'autoritarisme i la sensació de "pau", "tranquil·litat" i "seguretat". Convençuts, oportunistes, marginats, prohibits, nostàlgics, renovadors, camaleons, etc., cadascú va jugar el seu paper al llarg dels anys en els quals el règim començava a presentar alguna esclatxa i des de dintre algunes veus tenien una particular visió de cap on calia evolucionar.

En definitiva, estam davant un llibre de lectura ben recomanable. De fet és un treball que permet fer-se nombroses reflexions i suggereix qüestions per al debat: En quin grau la societat illenca es va identificar plenament amb els ideals dels qui es revoltaren contra les institucions republicanes? En quina mesura la retòrica propagandística del règim i dels seus

Joan Mas Quetglas: *Els mallorquins de Franco. La Falange i el moviment nacional.* Edicions Documenta Balear. Palma, 2003.

homes a Mallorca va influir en la mentalitat i cultura política de la gent? ■

Manel Santana i Morro

Bar Restaurant

CA S'AMITGER

Especialitat en menjars mallorquins

07315 LLUC (Mallorca)

Tel. 971 51 70 46

Restaurant
SA FONDA

ESPECIALITATS

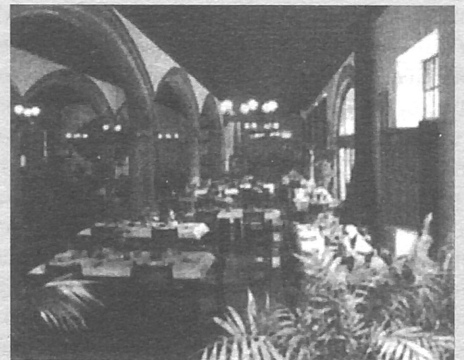
CABRIT DE MUNTANYA

PORCELLA

ARRÒS BRUT

PAELLA

Tel. 971 51 70 22 • LLUC

Joan Bestard Comas

Globalización, Tercer Mundo y solidaridad

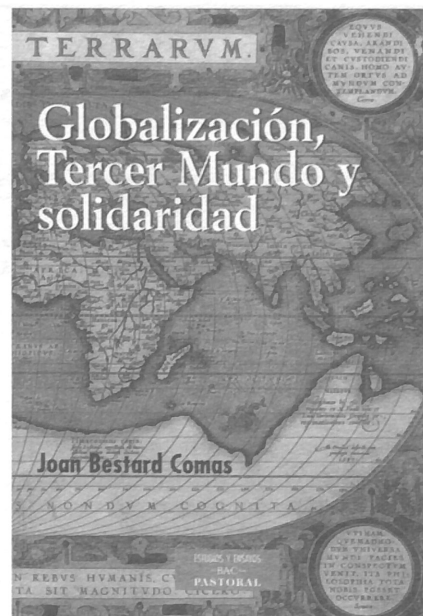
Aquest llibre, l'origen del qual fou la tesi doctoral del professor Bestard, presentada a la Pontificia Universitat Gregoriana de Roma, és un estudi sobre la globalització i la pobresa, a partir de l'anàlisi comparativa entre els Informes del Programa de les Nacions Unides pel Desenvolupament (PNUD) i els documents de la Doctrina Social de l'Església (DSI). Es tracta d'una obra densa, acurada i acadèmica, dirigida, sobretot, a un lector especialitzat. No cal insistir que el professor Joan Bestard, després d'una trajectòria dilatada de compromís acadèmic i pastoral, ha enfocat aquesta obra des de l'experiència i la saviesa d'un pensador madur, expert en sociologia i amb un prestigi reconegut. Per això, ens trobam davant un resultat excel·lent, de consulta obligatòria per a tots aquells que pretenen aproximar-se a la globalització des de la perspectiva de l'humanisme i de l'ethos cristià. No cal insistir, per tant, que es tracta d'un estudi teòric extraordinari des del punt de vista doctrinal, amb una utilització i un coneixement riquíssim i exhaustiu del pensament filosòfic i teològic sobre la globalització, la pobresa i el tercer món.

Dit això, per ventura val la pena fer-ne algunes reflexions, evidentment de caràcter positiu, sobre aquelles qüestions més espinoses i crítiques que desperta una lectura atenta del llibre, sobretot perquè paral·lelament al reconeixement de la feina feta hom no pot deixar d'annotar interrogants que resten sense resposta al lector. Em referesc especialment a la manca de reflexió crítica sobre la realitat, és a dir, sobre la decadència o la pèrdua de credibilitat dels discursos socials oficials i oficiosos; sobre l'aplicació real, per part dels Estats, de l'esperit dels fòrums internacionals sobre la pobresa; sobre el cinisme i la hipocresia dels poders establerts davant allò que és el sentir comú i el batec del pensament solidari, i la manca de compromisos majors i més eficaces

per part de les institucions públiques, massa sovint servils davant els poders econòmics globals o transnacionals.

Pel que fa a l'Església, Bestard defensa una presa de posició parcial de la comunitat a favor dels més pobres. Una postura transparent i teòricament indiscutible que, no obstant això, topa amb una Església occidental estructuralment al costat dels poders neoliberals. Una Església, amb una trajectòria sòlida i ferma pel que fa a la doctrina social, que s'hauria de plantejar amb rigor el paper a jugar en un món de predomini de la solidaritat laica, en el qual els moviments socials moderns lideren i porten la senyera de l'antiglobalització. Així mateix, Joan Bestard és conscient dels perills de la utilització d'un concepte de solidaritat estereotipat, gastat, buit i retòric, una solidaritat de saló, destinat a narcotitzar i a servir com a opi a les bones consciències. És més, cal plantejar la forma com l'Església planta cara als nous reptes de les pobreses estructurals després d'haver desactivat els nuclis més bel·ligerants i fronterers de la Teologia de l'Alliberament i d'haver criminalitzat les institucions intermèdies de combat. Una Església teòricament social, però sumida en un procés de desprestigi galopant en el terreny de la lluita social, sobretot quan hom constata la pèrdua de pes dels teòlegs, moralistes, sociòlegs i del pensament catòlic en general en els principals fòrums mundials sobre la pobresa, les finances i el medi ambient.

No hi ha dubte que la globalització neoliberal –sobre la qual trobareu abundants definicions en el llibre– ha generat, amb paraules de Bestard, una nova cultura de la guerra, de la violència i de la confrontació; ha debilitat els estats; ha augmentat el nombre d'estats colonitzats i explotats; ha potenciat divisions i ha servit per enfortir les fronteres entre el Nord i el Sud; ha desequilibrat l'ordre econòmic internacional i, en comptes d'assegurar la solidesa de les estructures polítiques i econòmiques, ha servit

Joan BESTARD COMAS.
Globalización, Tercer Mundo y solidaridad. Biblioteca de Autores Cristianos (Estudios y Ensayos BAC Pastoral, 44), Madrid 2003. 284 pàg.

com a arma de provocació. Així, la misèria comença a actuar en forma de boomerang, de terrorisme i d'esquitxos de violència en els països del Nord. La conseqüència de tot plegat és la promoció de la injustícia social i l'augment de la inseguretat.

Per això, Joan Bestard reflexiona sobre els fonaments d'un nou ordre mundial que passa per revisar i reformar el concepte de sobirania absoluta dels estats; revisar les polítiques econòmiques estatals còmplices amb els interessos transnacionals; recuperar la política com un valor per sobre de l'economia; recrear un nou concepte de societat del benestar; i conjujar mercat amb justícia social, i el creixement econòmic amb una distribució equitativa. Entre moltes d'altres, l'autor aporta una cita de l'encíclica *Centessimus Annus*, de Joan Pau II, en la qual adverteix sobre els perills de la "idolatria" del mercat, i apunta la necessitat de recuperar el pes d'una nova ètica social i cívica encaminada a posar els pobres i la pobresa en el primer lloc del debat i de l'acció si volem bastir un món diferent i de futur. ■

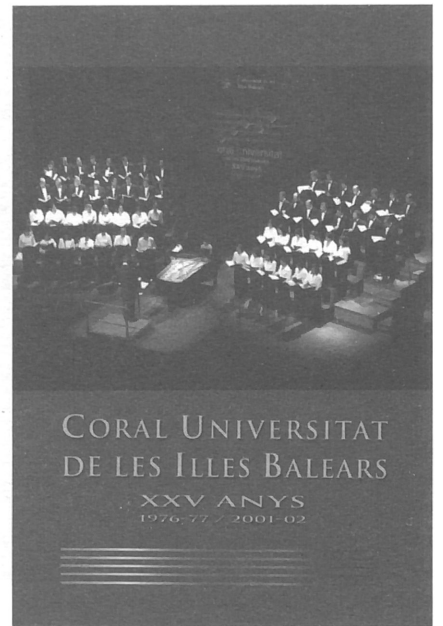
Pere Fullana i Puigserver

XXV anys de la Coral de la Universitat de les Illes Balears

Tot un encert, aquest llibre. I sobretot ben merescut: la Coral Universitat de les Illes Balears és als seus vint-i-cinc anys llargs de vida una institució musical de prestigi, per la seva gran qualitat i per la coherència de la seva trajectòria. Sempre sota la batuta, apassionada i sàvia, del mestre Joan Company. No hi pot haver una millor manera d'afrontar els reptes del futur amb una ambició artística màxima que fent memòria d'un passat que, certament, pot omplir-los a tots, el director i els cantaires, de l'orgull de la feina ben feta.

El llibre és el recopilatori d'una història que culturalment parlant és una de les més sòlides que s'han produït al nostre país els darrers trenta anys. El volum es divideix en diferents seccions. A la primera, es fa la història de la Coral, es dona la relació de tots els cantaires que l'han formada. A la segona, es parla de les actuacions fetes als diferents indrets geogràfics, a les Balears, a la Península i a l'estranger, amb una breu fitxa de cada concert. La tercera secció és dedicada a parlar de les Corals filials que s'inclouen dins la institució

mare: són, ni més ni menys, sis. La secció següent està centrada en la reproducció dels pregons que diferents personalitats han anat pronunciant al llarg del temps com a pòrtic al Concert de Nadal que anualment ofereix la Coral de la UIB. La secció cinquena ofereix la relació de les obres i els compositors que han cantat, així com també la dels enregistraments discogràfics duits a terme. A més de la llista de músics, molts d'ells ben rellevants, que han col·laborat amb la Coral. A la sisena, hi ha una extensa antologia de fragments dels comentaris sobre la tasca de la Coral que han anat apareixent a la premsa. La setena és dedicada a reproduir les dedicatòries que la Coral ha anat col·leccionant al llarg dels anys. La vuitena reproduceix les felicitacions d'aniversari rebudes. La secció novena és una *Miscel·lània*. Hi destaca un extens i documentat article de Joan Company sobre *El cant coral a les Illes Balears*. El volum també inclou una traducció al castellà i a l'anglès de tots els textos originals en castellà. I, finalment, un CD on es reproduceix el Concert commemoratiu del XXV aniversari, que es va

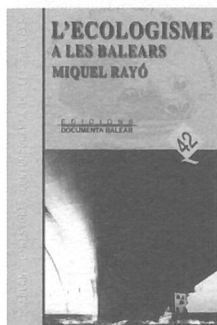
Coral Universitat de les Illes Balears. XXV anys. 1976-77/2001-2002 (2003). Pròlegs: Llorenç Huguet i Josep Coll-Bardolet. Palma. Universitat de les Illes Balears, 206 pàg.

fer a l'Auditori el 19 de maig de 2002.

Una història d'èxit, la de la Coral de la UIB. Amb l'esforç i la saviesa de molta gent. I el cop de fortuna d'haver pogut comptar amb el mestre Joan Company. I el llibre en fa memòria. Una extensa col·lecció d'imatges acompanya els textos.

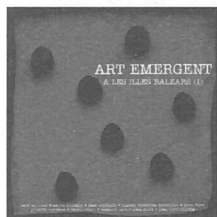
Damià Pons i Pons

Miquel RAYÓ FERRER, *L'ecologisme a les Balears*. Edicions Documenta Balear (Quaderns d'Història Contemporània de les Balears, 42), Mallorca 2004.

Miquel Rayó, des de la seva experiència de pedagog i d'escriptor, ens ofereix, en aquest llibre, una síntesi de les inquietuds, sensibilitats i iniciatives mediambientals a les Illes Balears. L'autor, des d'una actitud personal compromesa, aporta la panoràmica de l'evolució de la societat civil illenca davant una de les qüestions més controvertides i un dels reptes socials més punyents, com és ara la protecció del territori. Hi destaca, sobretot, l'evolució de la sociabilitat ecologista des de mitjan segle XIX fins a l'actualitat; els continguts i l'evolució de la cultura mediambiental; les principals campanyes i mobilitzacions, i les polítiques institucionals, sobretot al llarg dels darrers trenta anys. Fidel a l'esperit d'alta divulgació de la col·lecció dirigida per David Ginard, aquest llibre esdevindrà, sens dubte, una eina imprescindible, sobretot com a quadern didàctic.

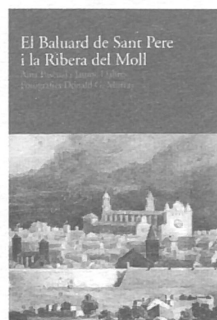
Carme Castells/Elena Ruiz Sastre/Juan Elorduy. *Art emergent a les Illes Balears (I)*. Projecte Llevant. Palma 2002, 216 pàg.

Carme Castells. *Art emergent a les Illes Balears (II)*. Projecte Llevant. Palma 2003, 216 pàg.

Joan Carles Gomis, crític d'art i actual director del Casal Solleric, és allò que em diem un bon gestor cultural. Una persona que no només té idees, sinó capacitat per dur-les a la pràctica. Una d'aquestes idees s'encarnà en el *Projecte Llevant*, que ja ha donat els primers fruits amb dues exposicions col·lectives i itinerants, pensades per a donar a conèixer les obres i els currículums de vint-i-dos artistes de Balears.

Al primer catàleg (exposició 2002-2003), hi participaren: Rafel Alcover, Astrid Colomar, Paco Espinosa, Marian Femenías Moratinos, Paca Florit, Yolanda Montesa, Pedro Oliver, Amparo Sard, Joan Serra i Joan Servera *peix*. Al segon catàleg (exposició del 2004) hi fan part: Jaume Canet, Carles Moll, Martí A. Monjo, Ana Camuñas, Rafel Perelló, Aina Perelló, Blanca Pérez Portabella, Eliana Perinat, Joan M. Arrom *sasai*, Fabián Schalekamp i Joan Vallespir. Per acabar, Carme Castells ha estat l'encarregada de redactar la major part dels textos, i ho ha fet amb una gran professionalitat, apropant-nos de bon de veres als autors i a llurs obres. Enhorabona a tots per la feina ben feta i bon barram per rossegar l'os de Cuvier i tots els ossos de l'esquelet quan algú, de sobte, se'ls treu de la mànega.

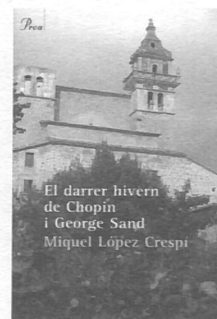
Aina PASCUAL; Jaume LLABRÉS, *El Baluard de Sant Pere i la Ribera del Moll*. Promomallorca s.l, Mallorca 2004.

Amb la inauguració del Museu d'Art Modern i Contemporani –Es Baluard–, el conjunt monumental del Baluard de Sant Pere, de Palma, ha recuperat l'interès dels investigadors del patrimoni artísticocultural. Aina Pascual i Jaume Llabrés, historiadors de prestigi reconegut, ens ofereixen en aquest volum una visió diacrònica forma aclaridora de l'evolució història de la façana marítima de Palma, i aporten dades fins ara inèdites sobre les etapes constructives del Baluard de Sant Pere, des del segle XVI fins a l'actualitat. El llibre, a més, està documentat amb il·lustracions d'un alt valor qualitatiu i amb fotografies de Donald G. Murray, d'un gran interès per a conèixer en profunditat un dels monuments públics de la ciutat de Palma. Per altra banda, el llibre respon, també, a la sensibilitat i a les inquietuds de divulgació del patrimoni que mantenen els responsables del Museu Es Baluard.

VOLTAIRE: *El setge de Barcelona* (2004). Traducció i Presentació: Antoni-Lluc Ferrer. Mallorca. Edicions Documenta Balear ("Varoic"), 105 pàg.

El títol original en francès d'aquest conte filosòfic, publicat el 1775, és *Histoire de Jenni*. El canvi del títol respon a una estratègia legítima de l'editorial per tal de fer-lo més atractiu als lectors en llengua catalana. A més, com que la trama argumental comença a la Barcelona de 1705, en el marc de la Guerra de Successió, el canvi és plenament justificable. El protagonista participa en l'assalt a Montjuïc, on és fet presoner. Quan és a punt de ser consumit per les flames de la foguera de la Inquisició, és alliberat. Finalment, i després d'una estada a l'Amèrica del Nord, retornarà a Anglaterra. La narració és sobretot una obra d'idees: un debat filosòfic sobre l'ateisme i el deisme. Com sempre succeeix a la literatura de Voltaire, a *El setge de Barcelona* es fa una defensa aferrissada del racionalisme.

Miquel LOPEZ CRESPI: *El darrer hivern de Chopin i George Sand* (2004). Barcelona. Editorial Proa/ Enciclopèdia Catalana, 180 pàg.

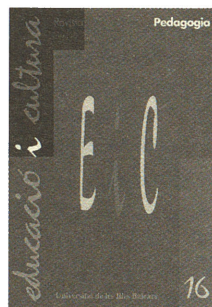
Les personalitats de Chopin i de George Sand, amb el valor afegit, en el nostre cas, de la seva estada a Mallorca, han produït una gran atracció sobre un bon nombre dels nostres escriptors i historiadors. Entre d'altres, per exemple, podem esmentar M.S. Oliver i G. Alomar, a principis del segle XX, o, tot just fa uns pocs anys, la novel·la *George* de Janer Manila. És ben comprensible el fet: ambdós artistes tengueren una vida extraordinàriament seductora. I feren una obra molt important. La de Chopin és permanentment viva a quasi tots els auditoris del món. La de George Sand, amagada

durant massa anys per les magnituds de la seva biografia, ben segur que el 2004, l'any del bicentenari del seu naixement, recuperarà el nivell de valoració que ja havia tengut el segle XIX, sobretot en el període de trànsit del romanticisme al realisme incipient. Miquel López Crespi amb la seva novel·la, guanyadora del Premi Roc Boronat 2003, fa una nova aportació valuosa al mite de Chopin i George Sand. Fent d'una veu narrativa que correspon a la de la mateixa escriptora, l'autor ens capfica, fent-les creïbles, dins la societat mallorquina i francesa de l'època. Sand, amb una consciència històrica profunda i compromesa, ens parla de fets i d'idees, i hi reflexiona i n'opina. ■

Sophia DE MELO BREYNER ANDRESEN: *Antologia poètica* (2003). Selecció, traducció i pròleg: Ponç Pons. Palma. Lleonard Muntaner Editor ("Poesia", 11), 121 pàg.

Nascuda a Porto l'any 1919 és, segons el prologuista, "la millor poetessa portuguesa del segle XX". D'origen danès i austríac, és autora en portuguès d'una obra en la qual es conjuguen una gran perfecció formal, un intens lirisme intimista, l'evocació sublimadora del món clàssic grec i el compromís politico-social contra les situacions d'injustícia o de dictadura política (no ens oblidem de la llarga etapa totalitària de Salazar). Amb posterioritat al triomf de la revolució de 1975, Sophia de Melo va ser Diputada pel Partit Socialista i Presidenta de l'Associació d'Escriptors Portuguesos, propugnant aleshores la conciliació de la poesia amb els ideals de la revolució socialista. La seva poesia sempre és conceptualment densa i formalment clara. En llegir-la, hi trobam el culturalisme característic de la tradició simbolista i la historicitat de la poesia d'encuny realista i d'intencionalitat civil. ■

Educació i Cultura. Revista Mallorquina de Pedagogia, 16, Palma 2003

Aquest número de la Revista del Departament de Ciències de l'Educació de la Universitat de les Illes Balears, dirigida pel professor Antoni J. Colom Cañellas, presenta 14 estudis diversos i complementaris. Entre la nòmina de col·laboradors es troben els professors Francesca Comas, Lluís Ballesster, Carmen Orte, Pere Palou i Joan Carles Rincón, entre d'altres, i un gruix de joves investigadors com Xavier Motilla i Cristina Martí, amb aportacions novetoses i rigoroses sobre aspectes diversos d'història de l'educació a les Illes Balears. Entre els principals elements d'interès d'aquest exemplar val la pena destacar-ne alguns articles de pedagogia social, programes socioeducatius i d'història. Així mateix, hi ha un article suggerent sobre globalització, identitat i educació de Joana Colom i Immaculada Sureda que ens ha resultat força interessant i que recomanem als nostres lectors. ■

L'Avenc. Revista d'Història i Cultura. Núm. 290 (abril de 2004), 72 + 12 pàg.

En aquest darrer número, l'Avenc publica un dossier sobre l'expansió feudal catalana. Hi col·laboren: Josep Torró, Antoni Virgili, Antoni Mas, Ricard Soto, Helena Kirchner, Fèlix Retamero i Enric Guinot. Pel que fa a Balears, destaquen el treball d'Antoni Mas i Ricard Soto, titulat *Un regne dins la mar. El procés migratori català i l'extinció de la població indígena de Mallorca*; així com el de Helena Kirchner i Fèlix Retamero: *Cap a una arqueologia de la colonització. La subversió feudal de l'espai rural a les illes*. També Josefina Salord Ripoll, de l'Institut Menorquí d'Estudis, elabora una acurada ressenya del llibre del Dr. Joan March Noguera, *Mossèn Alcover i el món de la ciència. La creació del llenguatge científic català modern*. (Lleonard Muntaner, Editor. Palma 2001, 506 p.). Tampoc té desperdici l'article *Cinc-cents anys de talibans. Visions descarnades dels Reis Catòlics*, del professor Miquel Izard. ■

Butlletí Estel Negre. Òrgan d'expressió i combat de l'Ateneu Llibertari Estel Negre. Palma, desembre 2003, 20 pàg.

Des del *Mostrador*, recomanem la lectura dels darrers números del *Butlletí Estel Negre*, especialment pel que fa al debat obert entorn als nacionalismes perifèrics. Un debat arqueològic, aquest, fomentat encara avui per intel·lectuals "anarquistes" tan passats de rosca com Fernando Savater i d'altres col·laboradors a la revista *Archipiélago*. Perquè s'ho fassin mirar a fons, podrien començar per llegir les obres completes del Cardenal Isidro Gomá y Tomás i les de Ramiro de Maeztu. A meam si d'una vegada per totes ordenen algunes idees elementals. ■

Dielectro Balear

Sociedad Anónima

ELECTRICITAT

► Gremi Fusters, 43
Polígon Son Castelló (ASIMA)
07009 PALMA DE MALLORCA
Tel.: 971 20 44 64 (6 línies)
971 75 56 25 - 971 75 56 81
971 75 42 42 - Fax: 971 75 82 29

MAQUINÀRIA

► Carrer de la PAGESIA, 68-B
Polígon Industrial
07500 MANACOR (Mallorca)
Tel.: 971 55 53 51 - 971 55 55 55
Fax: 971 55 53 62

IL·LUMINACIÓ

► Extremadura, 21
07800 EIVISSA
Tel.: 971 30 10 11 - 971 30 30 03
Fax: 971 30 02 57

► Polígon Industrial, G 103
MAÓ (Menorca)
Tel.: 971 36 17 09

AÏLLANTS

► Polígon Industrial, 41-bis
07760 CIUTADELLA (Menorca)
Tel.: 971 38 06 93 - 971 38 26 19
Fax: 971 38 64 29

Gremi d'Editors
de Balears

ELS AUTORS
I ELS EDITORS
DE BALEARS
CONTINUAM
FENT PATRIMONI

Consell de
Mallorca

La llengua és un sentiment, un símbol que t'identifica com a **mallorquí**. És la insígnia que determina els precedents de la nostra història i la continuïtat dels nostres drets com a **ciutadans lliures**.

paraules d'amor

Viure, pensar, parlar, llegir i escriure com a mallorquí són **paraules d'amor**.

TeNiM
UNa LLeNGUa
PeR SeNTIR